

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Tuki ja kontrolli Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen tukipartiossa

Ranta, Ira-Maria

2013 Tikkurila

Laurea ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Tuki ja kontrolli Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen tukipartiossa

Ranta, Ira-Maria
Rikosseuraamusalan ko
Opinnäytetyö
Toukokuu 2013

Ira-Maria Ranta

Tuki ja kontrolli Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen tukipartiossa

Vuosi 2013

Sivumäärä 87

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tarkastella tuen ja kontrollin suhdetta Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen tukipartion työssä. Tavoitteena oli selvittää tukipartion työntekijöiden näkemys asiakkaiden tarpeista ja niihin vastaamisen mahdollisuuksista. Samalla tarkoitus on selvittää, millaisena työntekijät näkevät tuen ja kontrollin suhteen työssään. Kehitystehtävänä oli koota tukipartiotyöntekijöiden kehittämisideoita siitä, miten tukea voitaisiin lisätä työn sisältöihin, kontrollin rinnalle. Opinnäytetyön tulokset on tarkoitettu Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen tukipartiotyön kehittämiseen.

Opinnäytetyöni oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Keräsin tutkimusaineiston haastatteleamalla kaikkia seitsemää tukipartion työntekijää, jotka olivat haastatteluhetkellä työskennelleet tukipartiossa 5-11 kuukautta. Haastattelut toteutettiin 24.7.-26.10.2012 välisenä aikana. Pääasiallisena tutkimusmenetelmänä käytin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu kuntouttamisen, asiakkuuden hallinnan ja subjektiivisuuden tukemisen käsitteistä. Asiakkuuden hallintaa tarkastellaan asiakassuhteen rakentumisen ja tuen ja kontrollin käsitteiden avulla. Vuorovaikutuksellisuutta ja dialogisuutta on tarkasteltu subjektiivisuuden tukemisen välineinä.

Opinnäytetyöni keskeisimpinä tuloksina selvisi, että tukipartion työntekijöiden näkökulmasta tuomittujen kuntouttamisen ja tukemisen tarpeet asettuvat pitkälti sosiaalisen kuntouttamisen tasolle. Tarpeisiin pyritään vastaamaan vuorovaikutuksellisen tukemisen keinoin, jossa tuki ja kontrolli esiintyvät tuomitun tarpeet ja tilanne huomioiden, kulloinkin sopivassa suhteessa. Tuki ja kontrolli ovat olennaisia elementtejä tukipartiotyössä eikä niiden tarkkarajainen määrittely tai määrällinen jaottelu ole mahdollista. Tuen lisäämisen näkökulmasta olisi tärkeää, että valvottujen koevapauksien osalta panostettaisiin siviiliin siirtymävaiheeseen, joka on rangaistusprosessin kokonaishallinnan olennainen kohta. Tukea voitaisiin lisätä tukipartion työn sisältöihin panostamalla tuomitun kanssa tapahtuvaan ensikontaktiin, keskittämällä tukityö tietoisesti toimintavelvoiteajan ulkopuolelle, tukityön suunnittelulla, vastuutyöntekijöiden nimeämisellä ja kotikäyntejä lisäämällä.

Asiasanat: Tukipartio, tukipartiotyö, tuki ja kontrolli, vuorovaikutus, dialogisuus, asiakassuhde, asiakkuus, valvontarangaistus, valvottu koevapaus, kehittäminen, laadullinen tutkimus

Ira-Maria Ranta

Support and Control in Criminal Sanctions in the Region of Southern Finland Given to the Support Patrol

Year 2013

Pages 87

The purpose of the thesis was to examine the relationship between support and control in the support patrol work of southern Finland. The aim was to find out the views of support patrol employees on customers' needs and possibilities to answer them. At the same time the purpose was to find out how employees perceive the relation of support and control in their work. As a development task was to gather development ideas by the support patrol employees on how support could be added to the contents of the work, alongside the control. The results of the study are intended for the development of Southern Finland's support patrol work.

My thesis was a qualitative research. I collected research data, interviewing all seven support patrol employees, who were at present working on support patrol for 5-11 months. The interviews were conducted during the period of July 24 to October 26, 2012. The main research method used was semi-structured interviews. The theoretical framework of the thesis consists of the following concepts: rehabilitation, customer relationship management, and support of subjectivity. The management of the customer relationship is inspected from the concepts of customer relationship and construction, support and control. Interactivity and dialogue have been examined as supporting tools of subjectivity.

As key results my thesis showed that from the perspective of support patrol employee, the rehabilitation and support needs of the convicted fitted largely on the level of social reintegration. These needs will be answered by supporting interaction, with the support and control suited to the needs of the situation for each individual offender, given when needed in an appropriate proportion. Support and control are essential elements of support patrol work and cannot be defined in detail or quantitative distinction. From the point of view of increasing support, it is important that supervised probationary freedom will be supported at the stage of transition to civilian life, which is an essential point for the overall management of the penalty process. Support could be added to the contents of the support patrol work by focusing on the first contact taking place with the offender, by concentrating the support on purpose outside the regulated hours, by planning the support work, by designating persons in charge and increasing home visits.

Key words: Support Patrol, Support Patrol work, support and control, interaction, dialogue, customer relationship, customer, supervision sentence, supervised probationary freedom, development, qualitative research

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Rankaisun hyödylliset tehtävät.....	8
3	Kuntouttaminen osana rangaistusprosessia	9
3.1	Kuntouttamisen keinot rikosseuraamusalalla	9
3.2	Tuomittujen kuntouttaminen	12
3.3	Asiakkuuden hallinta.....	13
3.3.1	Asiakassuhteen rakentuminen	14
3.3.2	Tuen ja kontrollin suhde asiakastyössä.....	16
3.4	Asiakkaan subjektiuden tukeminen	18
3.4.1	Vuorovaikutuksellisuus subjektiuden tukemisen välineenä	20
3.4.2	Dialogisuus vuorovaikutuksen muotona	21
4	Rikosseuraamuslaitoksen rooli rangaistuksen täytäntöönpanossa	22
5	Tukipartio osana rikosseuraamusalan työtä.....	24
5.1	Tukipartiotyön kuvaus.....	24
5.2	Tukipartion tehtävät.....	26
5.2.1	Valvottu koevapaus	27
5.2.2	Valvontarangaistus	29
5.2.3	Valvotun koevapauden ja valvontarangaistuksen erot ja yhtäläisyydet	30
6	Tutkimuksen toteuttaminen	31
6.1	Tutkimusongelma ja -kysymykset	31
6.2	Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu	32
6.3	Aineiston käsittely	34
6.4	Aineiston analyysi	34
7	Tutkimuksen luotettavuus	35
7.1	Eettiset kysymykset.....	36
7.2	Oma asemani opinnäytetyön tekijänä	37
8	Tutkimustulokset	37
8.1	Tukipartion työntekijöiden taustat	38
8.2	Työntekijät ja työyhteisö tuen ja kontrollin toteuttajina	39
8.3	Tuomittujen tarpeet työntekijöiden näkökulmasta	42
8.3.1	Vuorovaikutuksellisuuden tarve	43
8.3.2	Arjen taidot	44
8.3.3	Päihdeongelmat	44
8.3.4	Rangaistuksen suorittamiseen liittyvät tarpeet.....	45
8.3.5	Eri rangaistuslajien piirissä olevien tuomittujen tarpeiden erot	47
8.4	Tuomittujen tarpeisiin vastaaminen	48
8.4.1	Asiakkuus	50

8.4.2	Tuomitun kohtaaminen.....	53
8.4.3	Rangaistuksen suorittamiseen liittyviin tarpeisiin vastaaminen	56
8.4.4	Päihdetestaukset	58
8.4.5	Tarpeisiin vastaamisen haasteet	58
8.5	Tuki ja kontrolli tukipartiotyössä.....	59
8.5.1	Tuki käytännössä	59
8.5.2	Tuen merkitys tuomitulle	60
8.5.3	Kontrolli tuen muotona	61
8.5.4	Tuen ja kontrollin suhde rangaistusaikana	62
8.6	Työyhteisön ja työn kehittäminen	63
8.7	Asiakastyön sisällöllinen kehittäminen	65
8.7.1	Asiakkuuden siirto vankilasta tukipartiolle	65
8.7.2	Siviilityö- ja opintoluvallisten vankien kontrollointi	65
8.7.3	Sääntöjen yhdenmukaistaminen	66
8.7.4	Tuen lisääminen asiakastyön sisältöihin.....	66
8.8	Eri toimijoiden välisen yhteistyön kehittäminen	69
9	Johtopäätökset.....	70
9.1	Tuomittujen tarpeet ja niihin vastaaminen	70
9.2	Tuen ja kontrollin suhde tukipartiotyössä	71
9.3	Tuen lisääminen tukipartion työn sisältöihin.....	73
10	Pohdinta.....	74
10.1	Tutkimustuloksista	74
10.2	Opinnäytetyöprosessista	76
	Lähteet	78
	Kuviot	82
	Liitteet.....	83

1 Johdanto

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen tukipartio aloitti toimintansa Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimistossa 1.12.2011. Tukipartiotyön työmuotoja ovat valvotun koevapauden valvonta sekä vuonna 2011 käyttöön otettu valvontarangaistus. Ankaruudeltaan valvontarangaistuksen on arvioitu asettuvan ehdottoman vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntapalvelun välimaastoon. Valvottu koevapaus on kuulunut Suomen rangaistusjärjestelmään vuodesta 2006 ja se on tarkoitettu yhdeksi suunnitelmallisen ja hallitun vapautumisen portaaksi. Lisäksi tukipartion työtehtäviin kuuluu siviilityö- ja opintoluvallisten vankien valvonta ja yhdyskuntapalvelun päivystys arki-iltaisin ja viikonloppuisin.

Etelä-Suomen tukipartion työntekijöitä Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimistossa oli aineiston keruun aikana seitsemän ja heidän lähiesimiehenä toimii toinen yhdyskuntaseuraamustoimiston rikosseuraamusesimiehistä. Tukipartion toiminta-alueena on koko Uudenmaan alue ja Helsinki. Tukipartiotyö siirrettiin osaksi Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimiston työtä kahdeksi vuodeksi, jonka aikana työnkuvasta tulisi kehittää johdonmukainen ja käytännössä toimiva työorientaatio muun yhdyskuntaseuraamustyön rinnalle.

Kvalitatiivisen opinnäytetyöni tarkoituksena on tukipartiotyön kehittäminen. Tavoitteena on tutkia asiakastyöhön sisältyvän tuen ja kontrollin suhdetta tukipartiotyössä työntekijöiden näkökulmasta ja sitä, miten tukea voitaisiin lisätä työn sisältöihin kontrollin rinnalle. Tavoitteena on saada työntekijöitä pohtimaan tuen määrää työssään ja aktivoida heitä ideoimaan uusia tukemisen mahdollisuuksia työssään. Puolistrukturoiduin teemahaastatteluin työntekijöiltä saatu tieto kootaan tässä työssä yhteen ja ilmaistaan yhdyskuntaseuraamustoimiston johtoryhmälle tukipartion kehittämistyötä varten.

Opinnäytetyössä käsitellään aluksi rankaisun hyödyllisiä tehtäviä yleisellä tasolla, jotka toimivat johdatuksena opinnäytetyön teoreettiselle viitekehykselle. Varsinainen teoreettinen viitekehys koostuu kuntouttamisen, asiakkuuden hallinnan ja tuomitun subjektiuden tukemisen käsitteistä. Kuntouttaminen näyttäytyy rikosseuraamusalan työssä seuraamuslajista riippumatta, joskin sen rooli on erilainen rangaistusmuodosta ja rangaistusprosessin vaiheesta riippuen. Tuen ja kontrollin suhdetta sekä niiden edellytyksiä ja mahdollisuuksia tarkastellaan ennen kaikkea asiakkuuden hallinnan ja tuomitun subjektiuden tukemisen näkökulmasta. Asiakkaan subjektiuden tukemisen keskeiseksi välineeksi fokusoituu vuorovaikutuksellisuus ja dialogisuus tuomitun ja työntekijän välillä.

2 Rankaisun hyödylliset tehtävät

Rankaisua on perusteltu rangaistusteorioiden avulla, jotka on jaettu retribuutio- ja preventio-teorioihin. Retribuutiolla tarkoitetaan rikoksesta oikeudenmukaisesti seurannutta sovitusta. Tässä teoriassa rankaisua perustellaan niin sanotusti taaksepäin suuntautuvalla ajattelulla. Rankaisun perustelu on ilmennyt jo tapahtuneessa rikoksessa, eli koska on rikottu, niin rangaistaan. Myös absoluuttiseksi teoriaksi kutsutun retribuutioteorian on katsottu myös vääryyteen reagoinnin velvollisuudeksi, ei ainoastaan rangaistuksen oikeuttamiseksi. Retribuutiolle on ominaista rikoksen ja rangaistuksen täsmällinen vastaavuus, jonka mukaan rikoksen tekijälle on annettava rikoksesta rangaistukseksi ”samalla mitalla takaisin” (silmiä silmästä- eli talioperiaate). (Lappi-Seppälä 2006, 66-67; Matikkala 2010, 4.)

Preventioteorioilla oikeutetaan rankaisua tulevien rikosten estämiseksi ja niiden kautta rangaistuksella voidaan nähdä olevan sekä yhteiskunnan että rangaistun henkilön kannalta hyödyllisiä tehtäviä. Nämä teoriat ovat niin sanotusti eteenpäin katsovia, eli rikollista rankaistaan, ettei tämä enää rikkoisi lakia. Teorioiden taustalla vaikuttaa hyötyetiikka, eli utilitarismi. Tämän ajattelun mukaan rangaistuksen hyödyllisyys määrittää rankaisun oikeutuksen. Preventioteorioissa tarkoitettu hyöty tarkoittaa uuden rikoksen tekemättä jättämistä. Preventioteoriat on jaettu yleispreventiivisiin ja erityispreventiivisiin teorioihin. (Lappi-Seppälä 2006, 66-67; Matikkala 2010, 4-5.)

Yleispreventiolla, eli yleisestäävyydellä tarkoitetaan sitä, että kansalaiset pidättäytyvät tekemästä rikoksia rangaistuksen itsensä vuoksi. Yleispreventio on jaettu vielä omiin alalajeihin; peloituspreventioon ja integraatiopreventioon. Peloituspreventio on yleisluonteeltaan negatiivinen yleispreventio ja sen mukaan ihmiset eivät tee rikoksia, koska eivät halua tulla rangaistetuiksi. Integraatiopreventiolla, modernimmalla yleisprevention variantilla, tarkoitetaan positiivisempaa yleispreventiota. Siinä rangaistusjärjestelmän pääasiallinen merkitys on luoda moraalialueita ja ylläpitää sitä. Rangaistusjärjestelmä näyttää ihmisille, mikä on hyväksyttävää ja oikein ja toisaalta paheksuttavaa ja väärin. Tämän kautta lain noudattaminen muodostuu vähitellen tavaksi, koska ihmiset eivät halua tehdä pahoja ja väärinä tekoja. Yleispreventioteorioita on kritisoitu muun muassa sen vuoksi, että niissä rikoksentekijä on niin sanotusti rankaisun esimerkkitapauksena koko yhteiskunnan hyötymistarkoituksessa. Rikoksentekijälle annettun konkreettisen tuomion kautta muille yhteiskunnan jäsenille näytetään teon todellinen rangaistusuhka. Erityispreventiivisen näkökulman mukaan rangaistuksen hyötynä nähdään rikoksen uusimisen estäminen. Rikoksentekijä tehdään vaarattomaksi muille, esimerkiksi eristämällä vankilaan. Erityispreventiivisyydellä tarkoitetaan myös rangaistusajan hyödyllistä käyttämistä, jonka aikana yksilön selviytymismahdollisuuksia pyritään lisäämään. (Lappi-Seppälä 2006, 68-70; Matikkala 2010, 5-8.)

3 Kuntouttaminen osana rangaistusprosessia

Karjalainen (2011,22-23) on kuvannut tämän päivän kuntoutuksen tiedon monisäikeisyyden ja moniulotteisuuden rakentuvan spiraalin muotoisena rakennelmana niin, että spiraalin alimmat muodostelmat kuvaavat kuntoutuksen fyysistä ja psyykkistä - lääketieteellistä ja psykologista ulottuvuutta. Kolmantena muodostelmana on mukaan tullut kuntoutuksen sosiaalinen näkökulma, jonka merkitystä yhteiskunnan modernisoitumis- ja yksilöllistymiskehitys ovat vahvistaneet kuntoutuskäytäntöjen kehittämisessä. Tästä spiraalimuodostelma ”hienojakoistuu” edelleen sosiaalisen ulottuvuuden osatekijöiksi - psykososiaalisen ja dialogisen käsitteisiin, jotka kuvastavat kuntoutuksen kehityksellistä suuntaa. Asiakkaiden tilanteiden monimutkaisuuden ymmärtämiseen tarvitaan moninaisia menetelmiä, joissa yhdistyvät spiraalin kaikki muodostelmat yksilöllisesti ja tilanelähtöisesti painottuen. Joukamaan (2010, 74-76) mukaan rikosseuraamusasiakkaat ovat moniongelmaisia ja kysymys on usein monelle kuntoutuksen spiraalirakennelman tasolle ulottuvista kuntoutuskohteista. Hypén on tutkimuksessaan (2004,54) todennut rikoksenuusijoiden olevan aikuisväestön sairain, syrjäytynein ja köyhin väestönosa.

Sosiaalisesti painottunut lähestymistapa on noussut kuntoutusajattelussa lääketieteellis-käyttäytymistieteellisen orientaation rinnalle. Sen tarkoituksena on kuntoutujan tilanteen ymmärtäminen niissä elämäntilanteissa, vuorovaikutus- ja ympäristötilanteissa, joissa hän elämäänsä elää. Moniulotteisuuden ja kokijälähtöisyyden vuoksi sosiaalinen näkökulma kuntoutuksessa on vaikeasti määriteltävissä. Käytännössä sillä tarkoitetaan vuorovaikutuksen keinoin tapahtuvaa toimintaa, jonka avulla saadaan kuntoutujan elämäntilanteesta asioita kommunikoitaviksi. Tämä edellyttää työntekijältä kuuntelemisen taitoa ja elämän monimutkaisuuden ja epävarmuuden käsittelyn taitoa. Työntekijän ja kuntoutujan asettuessa sellaiseen vuorovaikutukseen keskenään, jossa haetaan yhteistä ymmärrystä monimutkaiseen tilanteeseen ja jossa asioiden eri näkökulmat saatetaan avoimesti esiin, kutsutaan asiakassensitiiviseksi palvelukäytännöksi. Molemmista osapuolista tulee esiin asiantuntijuus, jotka täydentävät toisiaan vastavuoroisesti. Positiivinen vuorovaikutus edellyttää luottamuksellista ilmapiiriä, jonka avulla myös kuntoutujan oman elämän asiantuntijuus tuottaa arkikokemusten kautta ymmärrystä ja voimavaroja kuntoutusprosessiin. (Karjalainen 2011, 21-22.)

3.1 Kuntouttamisen keinot rikosseuraamusalalla

Kuntouttamisella tarkoitetaan kaikkia sellaisia toimia ja interventioita, joilla tuomittuun pyritään vaikuttamaan rangaistusaikana niin, että tämän mahdollisuudet yhteiskuntaan integroitumiseen ja elää rikoksetonta elämää lisääntyvät. (Laine 2007, 263.)

Rikosseuraamusalalla työskenneltäessä tuomittuihin kohdistettavat kuntouttavat toimenpiteet sisältävät usein sosiaalityölle ominaisia piirteitä. Sosiaalityö käsitteenä on määriteltävissä lu-

kemattomilla tavoilla, johtuen sen monitieteellisestä perustasta. Sosiaalityön kansainvälisessä järjestössä (International Federation of Social Workers) sosiaalialan työn tavoitteeksi on määritelty ihmisten hyvinvoinnin lisääminen. Ihmisten hyvinvointia lisätään tukemalla sosiaalista muutosta, ihmissuhdeongelmien ratkaisuja ja itsenäistä elämönhallintaa edistämällä. Varsinaisena vaikuttamisen kohteena nähdään ihmisen ja hänen ympäristönsä välinen vuorovaikutus. Sosiaalialan työtä tehdään kunnioittaen ihmisoikeuksia ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden periaatteita. (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2010, 23-24.) Sosiaalityön tehtävien sisältöjä määrittävät muun muassa taustalla oleva organisaatio, josta työtä tehdään ja erilaiset sosiaalityön tasot. Sosiaalityötä voidaan nähdä tehtävän yhteiskunnallisella, yhteisöllisellä ja yksilöllisellä tasolla, joita ei voida irrottaa toisistaan. Eri tasoilla työtä tehdään pyrkien vaikuttamaan erilaisiin sosiaalisiin tekijöihin. Rikosseuraamusalalla tehtävän sosiaalityön piirissä painottuvat syrjäytymiseen, marginalisaatioon, päihdeongelmiin ja sosiaaliseen kuntoutumiseen liittyvät kysymykset. Yksilötasolla sosiaalityöllä vaikutetaan ihmisen toimintaedellytyksiin ja tuetaan saamaan parempaa otetta omasta elämästä ja siihen liittyvistä päätöksistä. (Kananoja ym. 2010, 24-26.) Sosiaalityön menetelmäksi määritellyn yksilökohtaisen palveluohjauksen tarkoituksena on löytää asiakkaan yksilölliset tarpeet ja niihin parhaiten sopivat palvelut ja tuki (Lavikkala 2011,107).

Jokisen (2008, 110-144) mukaan tuen ja kontrollin suhteet ovat muuntuvat ja moninaiset, jotka saavat erilaisia merkityksiä sen mukaan, millä tasolla sosiaalityötä tehdään. Tuen ja kontrollin suhdetta voidaan tarkastella organisaation, asiakasprosessin ja vuorovaikutuksen ulottuvuuksista, jolloin nämä käsitteet määrittyvät eritavalla. Organisaatiotasolla kontrolli toimii tuen antamisen edellytyksenä. Pohdinnan arvoista tuolla tasolla on asiakkaan tukemisen mahdollisuudet järjestelmään sisältyvän kontrollin ollessa väistämättä läsnä. Organisaatiotasolla tämä tuen ja kontrollin suhteeseen liittyvä ristiriita tulisi ratkaista yksilöllisen ja tilannekohtaisen sääntelyn avulla. Liikuttaessa organisaatiotasolta asiakasprosessin tasolle, tuen ja kontrollin voidaan nähdä olevan toisiaan täydentäviä työvälaineitä. Tuki ja kontrolli tukevat toisiaan sopivassa suhteessa, jolloin asiakasprosessin eteneminen asetettujen tavoitteiden suuntaisesti on mahdollista. Tämä edellyttää työntekijältä lujaa ammattitaitoa ja asiakassuhteen avoimia pelisääntöjä. Vuorovaikutuksen ulottuvuudessa tuki ja kontrolli rakentuvat tulkinnallisista merkityksistä asiakkaan ja työntekijän välisessä vuorovaikutuksessa. Tuen kokemuksen nouseminen yli kontrolloinnin tunteen on olennaista ja se edellyttää luottamuksellista asiakassuhdetta sekä toimivaa vuorovaikutusta työntekijän ja asiakkaan välillä. Tuella voidaan tarkoittaa esimerkiksi työmenetelmää, asiakkaan kohtaamista tai asiakkaan asianajoa. Työmenetelmänä tuki toimii asetettujen tavoitteiden saavuttamisen keinona. Asiakas on tuen kohde ja asiakkaan positio määrittyy ammatillisen auttamissuhteen kautta. Asiakkaan kohtaamisessa tuella voidaan tarkoittaa pyrkimystä ymmärtää asiakkaan maailmaa ja avointa suhtautumista asiakkaan elämän tilannetta kohtaan. Tällöin asiakas on asiakassuhteessa keskeisessä roolissa, työntekijän kulkiessa tämän rinnalla. Työntekijä on asiakkaan käytettävissä,

silloin kun hän tukea tarvitsee. Tuella asiakkaan asianajona tarkoitetaan asiakkaan oikeuksien turvaamista, jossa jäsennetään asiakkaan asemaa osana yhteiskuntaa ja palvelujärjestelmää. Organisatorisella tasolla kontrolli nähdään välttämättömänä edellytyksenä tuen tarjoamiseksi. Asiakkuus määrittyy organisaation asiakkuutena ja sosiaalityöntekijän työotteesta painottuu lojaalisuus järjestelmää kohtaan. ”Ensin on oltava kontrolli, jotta voitaisiin tukea”. Asiakasprosessissa kontrollin avulla pystytään seuraamaan prosessin suuntaa ja asiakas on kontrollin konkreettinen kohde. Asiakassuhteen edetessä kontrollin voidaan nähdä muuttuvan ulkoisesta kontrollista asiakkaan sisäiseksi kontrolliksi.

Nykyään vaikuttavan rikosseuraamustyön nimekkäimpinä interventioina tunnetaan ”what works”-suuntauksen myötä Suomeen rantautunut ohjelmatyö. Ohjelmatyöllä on keskeinen rooli tuomittujen muutoksessa tarvittavien kykyjen lisäämisen näkökulmasta. Sen positiivisista vaikutuksista ja myönteisistä tuloksista on kertynyt huomattava näyttö. Tärkeää olisi kuitenkin tutkia seuraamusten aikana tapahtuvia muutoksia ja rikosten uusijoiden kohdalla keskittyä seuraamuksesta toiseen tapahtuvien muutosten seurantaan ja arviointiin. Muutos, rikollisuudesta luopuminen saattaa tapahtua vähitellen useamman seuraamuksen tai intervention yhteisvaikutuksen tuloksena. Tutkimusten mukaan rikosten välttämiseen ja esteistä selviämiseen vaikuttivat asiakkaiden itsensä suunnalta tulevat tekijät, kuten motivaatio ja elämäntilanteen muutokset. Työntekijän tarjoama apu usein tukee menestymistä rikollisuudesta irrottautumisessa. (Lavikkala 2011, 100-102.)

Kuntouttamisen yhteydessä puhutaan usein yksilön voimaantumista. Karsikas on tutkimuksessaan (2005) havainnoinut ja analysoinut vankien voimaantumista ja voimaantumisen etenemistä ulkopuolisessa sijoituslaitoksessa, Siltavalmennusyhdistyksessä. Voimaantuminen (empowerment) on monialaisesti käytetty termi, jolla tarkoitetaan yksilön kansalaisaktiivisuuden vahvistamista. Suomessa se on usein liitetty voimavaralähtöisen sosiaalityön yhteyteen, jonka tarkoituksena on löytää yksilöstä, yhteisöistä ja ryhmistä heissä itsestään ja ympäristöstään löytyviä voimavaroja, resursseja. Tavoitteena on, että voimaantumisen edetessä ihmisen kyky hallita elämäänsä ja saavuttaa omia yksilöllisiä tavoitteitaan kasvavat. Yksilön voimavarojen lisääntyminen nähdään ihmisen oman toiminnan ja toimintaympäristön yhteistyön tuloksena, jossa yksilö voi toimintansa kautta saada asioille ja tapahtumille uusia merkityksiä ja oppia tulkitsemaan ja vastaamaan niihin uusien keinoin. Voimaantuminen tapahtuu ihmisen omasta ansiosta, jossa hänen subjektiiviset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa toimintaympäristön rakentamiseen kasvavat asteittain. (Karsikas 2005, 33-35.) Voimaantumista tulisi tapahtua ihmisen toimintarakenteen kaikilla osa-alueilla, sosiaalisella, psyykkisellä ja fyysisellä alueella, jotta muutosmotivaatio pysyisi yllä ja mahdollisesti myös lisääntyisi (Karsikas 2005, 72-101).

3.2 Tuomittujen kuntouttaminen

Pysyäkseen uskottavana, rikosoikeudellisen järjestelmän tulee käyttää rangaistuksia niiden estävien ominaisuuksien vuoksi. Rangaistusten on näin ollen oltava toisaalta rangaistukselta tuntuvia, rangaistusten ankaruustason kuitenkin pysyessä maltillisena. (Matikkala 2010, 7-8.) Rangaistusjärjestelmän sisäisiä eri tasoilla toimivia toimijoita, voidaan nähdä ohjaavan eri näkökulmat eri rangaistusteorioista. Täytäntöönpanon tasolla toimitaan kaikista lähimpänä rangaistuksesta seuranneita tosiasiallisia vaikutuksia ja rikoksentekijöiden elämää, jolloin myös tällä oikeusjärjestelmän portaalla erityispreventiiviset näkökulmat ovat merkittävässä roolissa. (Lappi-Seppälä 2006, 69-72.)

Erityispreventiivisen näkökulman mukaan rangaistuksen laatua ja määrää ei ratkaise tehty rikos, vaan nimenomaan rikoksen uusimisriski. Rangaistuksen aikana rikoksentekijään on mahdollisuus vaikuttaa erilaisin parantavin ja hoidollisin toimenpitein. Nykyaikaisessa rangaistusjärjestelmässä erityispreventiivistä ajattelua edustaa muun muassa ajattelu käyttää rangaistusaika hyödyllisesti ja erilaisten tuki- ja kuntoutustoimintojen jatkuva kehittäminen. (Lappi-Seppälä 2006, 70; Matikkala 2010, 6-8.)

Tuomittujen kuntouttaminen voidaan nähdä rangaistuksen yhdeksi hyödylliseksi tehtäväksi. Jo vankilan esiasteissa, Englantiin ja Hollantiin 1500-luvun lopulta lähtien perustetuissa työaloissa, oli nähtävissä parantamisen, hoitamisen ja kuntouttamisen ajatuksia. Viimeistään 1800-luvulla alkoi tähänkin päivään jatkunut keskustelu siitä, voidaanko kontrolloivia toimenpiteitä yhdistää kuntouttaviin toimintoihin. Toisaalta kontrolli- ja rankaisutoimet voidaan nähdä kuntoutustoimia tuhoavina, ja eri instanssien tulisi huolehtia näiden elementtien toteutuksista. Toisaalta voidaan nähdä, että kaikki hoito- ja kuntoutustoimet edellyttävät ensin kontrollin toteutuakseen lainkaan. (Laine 2007, 263-264.)

Kuntouttamisen näkökulmasta rikosseuraamustyön tärkeimpänä tehtävänä voidaan nähdä tuomittujen rikoksettoman elämäntavan valmiuksien lisääminen. Kuntoutuminen voidaan kiittää näiden valmiuksien realisoitumiseksi, uusintarikollisuuden vähentämiseksi ja rikoksettoman elämän asettumiseksi. Asiantuntijoiden toteuttamien interventioiden ja hoidon sijaan, kuntoutusta voidaan luonnehtia suhteita koskeväksi ”relaationaaliseksi prosessiksi”. Se sisältää restoratiiviselle oikeudelle tunnusomaisia elementtejä, kuten suhteiden (uudelleen) rakentamisen, lainkuuliaisen kansalaisen statuksen palauttamisen, rikollisen leiman poistamisen ja myönteisen identiteetin kehittämisen mahdollisuuden. Tutkimusten mukaan muutostyöskentelyssä tulisi kiinnittää enemmän huomiota tuomitun motivaatioon ja sosiaalisen todellisuuden vaikutuksiin jatkuvan ja intensiivisen interventioiden kehittämisen sijaan. Sosiaalisten tekijöiden ja motivaation lisäksi on korostettu sosiaalisen pääoman lisäämisen tarvetta, joka toimii yksilön resursseina tämän sosiaalisissa suhteissaan ja verkostoissaan. Muutos näissä yh-

teyksissä edellyttää käytännön tilaisuuksia ja mahdollisuuksia, jossa sosiaalista pääomaa on mahdollisuus kartuttaa ja harjaannuttaa. Muutosprosessi ja siinä tukeminen on oltava asiakastyön kokonaisuuden ja asiakkuuksien kokonaishallinnan lähtökohta. Kehitettävät interventiot asettuvat tämän kokonaisuuden osaksi. (Lavikkala 2011, 93-103.)

3.3 Asiakkuuden hallinta

Tuomitun rikollisuudesta irrottautumisesta, eli desistanssiprosessia on kuvattu pitkäksi ja monimutkaiseksi matkaksi. Rikollisuudesta irrottautuminen ei välttämättä tapahdu yksittäisiä riskitekijöitä korjaamalla, vaan työskentely olisi sovittava jokaisen tuomitun yksilöllisen elämäntilanteen ja muutoksen vaiheen mukaan. Motivaation ylläpitämisessä, esteiden voittamisessa ja entiseen palaamisen paineiden voittamisessa voi korostua muiden ihmisten, esimerkiksi työntekijän avun tärkeys. Tällöin suhteen jatkuminen samaan työntekijään voi tukea tuomittua tämän pyrkimyksissä selvitä vastoinkäymisistä. Tässä korostuu asiakkuuden kokonaisuus, jonka tulisi olla koko rangaistusprosessin ajan työntekijöiden hallinnassa. Sosiaalityössä käytetyn asiakkuuden kokonaishallinnan (case management) käsitettä voidaan joiltain osin yrittää siirtää rikosseuraamustyön piiriin sen erityispiirteistä huolimatta. Siinä yhdistyy sosiaalityölle ominainen yksilöllinen palveluohjaus ja ”vastuutyöntekijäisyys”. Rikosseuraamustyössä asiakkuuden kokonaisuutta määrittää pyrkimys selviytyä rangaistuksen ehdoista ja sen suorittamisesta. Olennaista tällöin on työn jatkuvuus, johdonmukaisuus, vahvistaminen ja sitoutuminen, jolloin täytäntöönpano välittyy tuomitulle kokonaisuutena, yksittäin rakentuvien tapahtumasarjojen sijaan. (Lavikkala 2011, 107-109.)

Rikosseuraamustyössä käytettäviä asiakkuuksien kokonaishallintaan tarkoitettuja malleja kehitettäessä, tulee ottaa huomioon asiakkaiden kokemukset ja tarpeet. Tutkimusten mukaan luottamuksen ja suhteen rakentumisen näkökulmasta on havaittu tärkeäksi, että yhteydenpito samaan työntekijään voi jatkua mahdollisimman kauan. Luottamuksellisen suhteen rakentuminen voi viedä kauan aikaa ja useille ihmisille samojen asioiden toistaminen voi olla raskasta. Asiakkuuden eri elementtien merkitys tuomitulle on sitä heikompi, mitä enemmän eri tehtävät jakautuvat toimeenpanon aikana eri työntekijöille. Myös kotimaisen tutkimuksen mukaan tuomitun suhde kokonaisuudesta perillä olevaan työntekijään on nähty vaikuttavuuden tärkeänä osatekijänä. Palveluohjaustyyppinen kokeilu oli miellyttänyt tuomittuja sen ”yhden luukun”-periaatteen ja viranomaisten välillä ”pompottamisen” vähentymisen näkökulmasta. Tuomitut olivat antaneet positiivista palautetta kokeilusta, ennen kaikkea asiakastyöntekijäsuhdetta oli kuvattu luottamukselliseksi, vastavuoroiseksi ja tukeväksi. Lisäksi oli arvostettu sitä, että asioiden käsittelyyn oli ollut enemmän aikaa ja että tuomitut olivat saaneet asioista tarvitsemaansa tietoa. Kokeilun johtopäätöksenä oli ollut, että ”palvelujärjestelmän reunalla oleva tai ulkopuolelle syrjäytyneet asiakasryhmä tarvitsee tuekseen pitkiä polkuja ja pieniä tavoitteita.” (Lavikkala 2011, 109-110.)

Rikosseuraamusalalla kuntouttamisessa tulee kuitenkin ottaa huomioon tuomittu ja työntekijä kontekstissaan. Rikosseuraamusalalla toteutettavassa kuntoutustoiminnassa tuomittu ei ole tilanteessa vapaaehtoisesti, vaan rangaistuksen aiheuttamasta ”pakosta”. Tästä näkökulmasta on hyvä olla tietoinen. Toimittaessa tällaisista lähtökohdista, työntekijältä vaaditaan erityistä taitoa lisätä tuomitun motivaatiota ja rakentaa myönteistä asiakkuutta. Tavoitteet työntekijälle määrittyvät pitkälle yhteiskunnallisista ja poliittisista odotuksista, kuten yhteiskunnan turvallisuudesta ja uusintarikollisuuteen vaikuttamisesta. Tämä tarkoittaa tuomitun tarpeiden ja odotusten toissijaisuutta. Työntekijän rooli on myös kaksijakoinen: toisaalta odotetaan rangaistuksesta suoriutumisen varmistamista (kontrollointia), mutta toisaalta tulisi tunnistaa tuomitun kuntoutumisen edistämiseksi tämän kriminogeeniset ja muut tarpeet ja vastata niihin (tukemista). Lisäksi toiminnan ulkoisista tekijöistä johtuva ennakoimaton asiakasmäärien heilahtelu tai odottamattomien tilanteiden yllättävä esiintyminen voi horjuttaa toiminnan laadun ylläpitämistä. (Lavikkala 2011, 107-108.)

3.3.1 Asiakassuhteen rakentuminen

Työntekijä ja asiakas määrittelevät asiakassuhteessa ratkaistavan ongelman molemmat omasta näkökulmastaan. Rikosseuraamuslaitoksen työntekijän määritelmä asiakkaan ongelmasta saattaa olla se, että asiakas tarvitsee kontrollointia selvittääkseen saamansa rangaistuksen. Työntekijälle ”ongelma” on siis rangaistus, jota ”ratkotaan” asiakkaan kanssa. Työntekijän käsitykset asiakkaan ongelmasta määrittävät lähtökohtaisesti myös tulkinnat tarjottavasta tuesta. Asiakkaalle rangaistus ei välttämättä ole varsinainen ongelma, vaan rangaistuksen suorittamista tai niitä lisää tuottavia, häiritseviä ongelmia voi olla useita ja erilaisia. Taustalla voi olla syrjäytymistä, huono-osaisuutta, päihdeongelmia tai mielenterveydellisiä haasteita. Olennaista olisi se, että työntekijä ja asiakas etsisivät ratkaisua samaan ongelmaan, jotta työ voisi olla asiakkaan kannalta hyödyllistä ja vaikuttavaa. (Arnkil & Eriksson 1996, 193- 200.)

Asiakassuhteiden muodostumisessa voidaan erottaa neljä erilaista muotoa, joissa asiakassuhteen funktiot ja painottuminen ovat erilaiset sosiaalityön tehtävistä riippuen. Nämä muodot ovat: liittämisen- ja kontrollointisuhde, kumppanuussuhde, huolenpitosuhde ja vuorovaikutuksessa rakentuva suhde. (Kananoja ym. 2010. 129.) Asiakassuhteen muodostuessa tietynlaiseksi, siihen vaikuttavat ihmisten erilaiset työ- ja asiakasorientaatiot. Järvinen (2007, 79-85) on tutkinut kriminaalihuollon asiakassuhteiden asiakkaiden ja työntekijöiden yhteistyön tulokulmia. Hän erittelee tutkimuksessaan asiakkaiden yhteistyöorientaatiot seuraaviin kokonaisuuksiin, joiden tarkoitus on kuvastaa asiakkaan suhtautumista rangaistukseen:

- 1) velvollisuusorientaatio, jossa asiakas kokee rangaistuksen suorittamisen velvollisuutena ja täten myös pakollisena
- 2) kriisiorientaatio, jossa asiakkaan elämä on vaihtelevaa ja elämäntilanteissa eteneminen on hyvien ja huonojen hetkien epätasaista vaihtelua. Elämäntilanne vaikuttaa kulloinkin yhteistyösuhteen laatuun
- 3) muutosorientaatio, jossa korostuu asiakkaan aktiivinen toiminta muutoksen hyväksi.

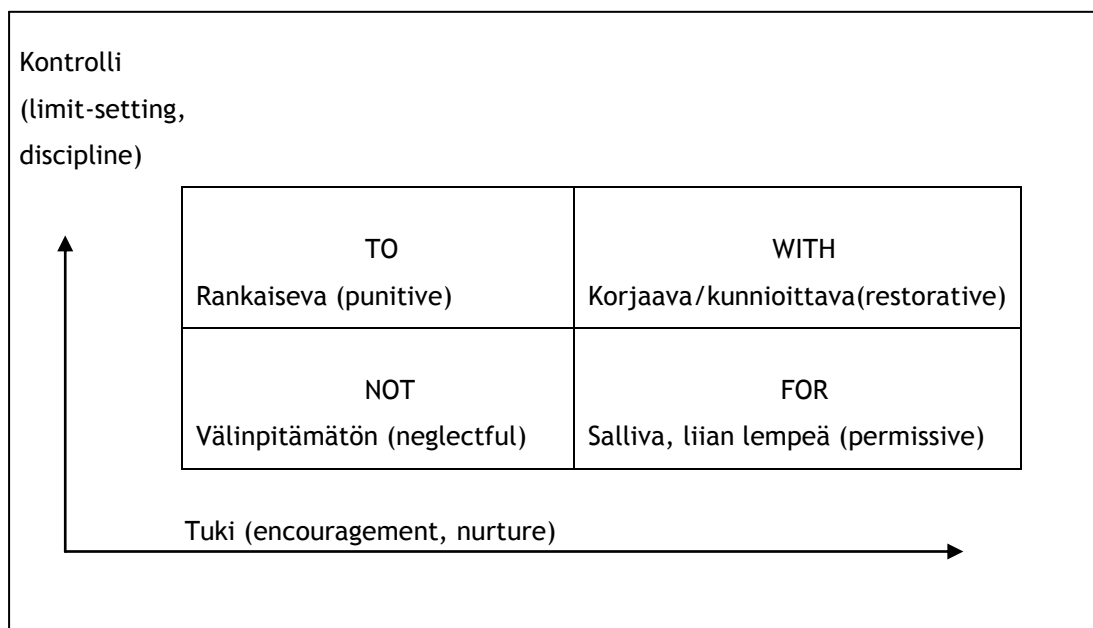
Asiakkaiden tulokulmien lisäksi, Järvinen (2007, 86) on määritellyt työntekijälle omat tulokulmat asiakassuhteisiin. Nämä ovat a) lähityöskentely, b) etätyöskentely ja c) välityöskentely. Määrittelyillä termeillä on tarkoitus kuvata työntekijän etäisyyttä asiakkaan muutostyöskentelyyn nähden. Järvisen tutkimuksen mukaan työntekijän ja asiakkaan yhteistyösuhteen rakentumiselle olennaisiksi elementeiksi on osoittautunut luottamus, vastavuoroisuus, pysyvyys ja liittoutuminen. Myös yhteistyösuhte sellaisenaan koettiin merkitykselliseksi ja monelle tutkimuksessa haastatellulle ensimmäinen tapaaminen oli tärkeä asiakassuhteen rakentumiselle. Asiakkaalle annettu tuki käytännön asioissa ja kokonaisvaltaisessa muutoksessa oli koettu arvostettaviksi. Rikosseuraamustyön näkökulmasta on tärkeää ymmärtää asiakkaan suhtautumista rangaistuksen suorittamista kohtaan ja toisaalta myös niitä tarpeita, joita eri rangaistusten piirissä olevilla tuomituilla on kuntoutumisen näkökulmasta. Toisaalta on tarpeellista nähdä ne lähtökohdat, joista työntekijä tekee työtään ja mikä on työn pääasiallinen tehtävä. Tuen ja kontrollin suhdetta hahmotettaessa, juuri nämä asiat antavat viitteitä niiden määräs- tä ja laadusta sekä mahdollisuuksista tehdä vaikuttavaa, uusintarikollisuuteen vaikuttavaa työtä.

Rangaistusajan mukaiset vaikuttamistoimenpiteet on kohdistettava niihin tekijöihin, jotka ylläpitävät tai lisäävät rikollisen käyttäytymisen todennäköisyyttä. Työskentelylle asetettujen tavoitteiden tulisi perustua tuomitun kriminogeenisten tekijöiden mukaisesti. Vaikka rikollisen käyttäytymisen syyt ovat yksilöllisiä, tutkimuksissa on kuitenkin huomattu, että tiettyjen tekijöiden ja niiden vaihtelun perusteella rikollista käyttäytymistä voidaan ennustaa. Kriminogeeniset tekijät jakautuvat staattisiin ja dynaamisiin tekijöihin. Staattiset tekijät ovat joko sellaisia, jotka ovat pysyviä tai muuttuvat vain yhteen suuntaan (esimerkiksi ikä, joka ainoastaan lisääntyy). Staattisiin tekijöihin ei vaikuttamistyöllä voida vaikuttaa. Staattisia kriminogeenisiä tekijöitä ovat iän lisäksi esimerkiksi sukupuoli, rikoshistoria ja ihmisen perhetaustat. Dynaamisiin tekijöihin luetaan sellaiset tekijät, joihin katsotaan olevan mahdollisuus vaikuttaa, kuten antisosiaalinen käyttäytyminen, rikosmyönteinen lähipiiri, ihmissuhdetaidot, päih- teiden ongelmakäyttö sekä rikosmyönteinen ajattelu. Sekä staattisten että dynaamisten tekijöiden vaihtelu ja yksilöllinen esiintyminen määrittävät rikollisen käyttäytymisen ilmentymisen. (Gottfredson&Moriarty 2006, 190-191.) Tärkeää on saada tietoa niistä tekijöistä, jotka altistavat yksilöä rikolliseen käyttäytymiseen. Niitä ovat esimerkiksi päihdeongelmat, asenne- ja ajattelumallien sekä käyttäytymismallien poikkeavuus tai rikolliseen käyttäytymiseen kan-

nustavat sosiaaliset suhteet (Karsikas 2005, 30). Näitä tietoja pystytään hyödyntämään kohdennettaessa tukitoimia tietynkaltaisia riskejä omaaviin henkilöihin.

3.3.2 Tuen ja kontrollin suhde asiakastyössä

McCold ja Wachtel (2003, 1-2) ovat esittäneet asiakassuhteissa esiintyvien tuen ja kontrollin suhteen nelikenttänä, jossa pysty akselille asettuu kontrolli (limit-setting, discipline) ja vaaka-akselille tuki (encouragement, nurture). Työntekijän suhtautumista asiakkaaseen ja asiakkaan tilanteeseen on nelikentässä kuvattu aikomuksellisilla, englanninkielisillä sanoilla NOT, FOR, TO ja WITH. Ne viestivät siitä, mikä on työntekijän näkökulmasta työn tarkoitus ja miten työntekijä hahmottaa itsensä suhteessa asiakkaaseen. Mitä vähemmän työntekijä käyttää kontrollia ja tukevia toimenpiteitä asiakkaaseen, sitä välinpitämättömämpänä tämän työskentelyote näyttäytyy (NOT, neglectful). Mikäli kontrollia on paljon ja tukea vähän, suhde asiakkaaseen on rankaiseva (TO, punitive), kun taas liikaa tukea ja vähän kontrollia sisältävä työskentelyote näyttäytyy liian sallivana ja lempeänä (FOR, permissive). Ihanteellisin tuen ja kontrollin suhde saavutetaan nelikentän (WITH) lokerossa, jossa molempia elementtejä on mahdollisimman paljon ja työn edellyttämän määrän sopivassa suhteessa toisiinsa. Tuolloin myös suhde asiakkaaseen rakentuu korjaavaksi ja kunnioittavaksi. (Kuvio 1.) Rikosseuraamusalan asiakastyössä tehdään tuomitun kanssa sellaista työtä, jonka painopiste on korjaavassa työotteessa. Yksilö on jo syyllistynyt rikokseen ja saanut siitä rangaistuksen. Töitä tehdään sen eteen, että yksilön elämäntilannetta ja kykyä hallita omaa elämäänsä saataisiin ”korjattua” siinä määrin, että eläminen yhteiskunnan normien mukaan olisi rangaistusajan jälkeen lisääntynyt.

Kuvio 1. Tuen ja kontrollin suhde. (McCold&Wachtel, 2003).

Arnkil ja Eriksson (1996, 202-204) ovat tutkineet tuen ja kontrollin suhdetta erilaisissa sosiaalityön positioissa ja esittävät niiden suhteen olevan toisistaan erottamattomia. Kontrollin nähdään olevan epäsuoraa tukea, jossa ihmisen toivottujen muutosten ”häiritseviä tekijöitä” rajoitetaan tukevin toimenpitein. Tuki taas vastaavasti on epäsuoraa kontrollia, jossa rajoitetaan ei-toivottujen prosessien toteutumista suosimalla ja ylläpitämällä toivottuja ja jo meillä olevia prosesseja. Mikäli tämän hetkisten prosessien tukeminen ei johda muutokseen, lisätään tilanteeseen kontrollia. Kuntoutustyötä tekevät rikosseuraamusalan työntekijät työskentelevät osittain sosiaalityön viitekehyksestä ja psykososiaalisella tasolla, jossa ihmisen kohtaaminen ihmisenä on mahdollista. Asiakassuhteeseen vaikuttaa kuitenkin olennaisesti se asetelma, että työntekijä on viranomainen ja toimii tuomitun seuraamuksen valvojana. Työntekijän tehtävänä on ensisijaisesti valvoa, että tuomittu suorittaa rangaistuksensa rikkeittä. Rikkeisiin reagointi tarkoittaa poikkeuksetta toimenpiteitä tuomitun sanktioimiseksi. Työntekijällä on työroolinsa puolesta valta kontrolloida ja rikoksentekijä tietää alisteisen asemansa tässä suhteessa. Työntekijän olisi tästä asetelmasta päästävä kontrolloinnin keinojen raamittamana sellaisiin asiakkaan muutosprosesseihin, joita pystyisi vahvistamaan ”vähemmällä rajoittamisella”. Tärkeää olisi löytää asiakkaan voimavarat, joita tukea, jotta työntekijä voisi toimia kontrolloijan roolin lisäksi myös tukijana.

3.4 Asiakkaan subjektiuden tukeminen

Rikosseuraamuslaitoksen strategiassa 2011-2020 yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi on asetettu ”turvallisesti kohti avoimempaa ja vaikuttavampaa täytäntöönpanoa”, jonka toteutuminen katsotaan perustuvan tuomitun tuntemukseen ja vuorovaikutuksellisuuteen. Työntekijöiltä odotetaan tarvittavia tietoja, taitoja ja valmiuksia, jotka mahdollistavat motivoivan työtteen ja vuorovaikutuksen tuomittujen kanssa. (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020, 2;12). Tämä tarkoittanee sitä, että avolaitosrangaistukset tulevat yleistymään entisestään ja valvontarangaistusten määrä kasvamaan suhteessa suljetuissa laitoksissa suoritettaviin rangaistuksiin. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategiassa vuosille 2010-2015 on mainittu, että kriminaalipoliittisten linjausten tavoitteena on, että vuoteen 2012 mennessä suljetuissa laitoksissa vankeusrangaistusta suorittaa 65% vangeista ja avolaitoksissa 35%. Strategian mukaan on entistä todennäköisempää, että vankiloihin joutuu sellaiset yksilöt, joilla on taustallaan pitkä rikoshistoria ja jotka helpoiten uusivat rikoksen. (Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategia 2010, 10-11). Tarkoituksena on vangin asteittainen ja hallittu vapautuminen suljetuimmasta ympäristöstä kohti avoimempaa täytäntöönpanoa, jossa yksilön ulkoinen kontrolli vähenee ja sosiaalinen osallisuus lisääntyy rangaistuksen edetessä. Rangaistuksen edetessä vangin valvonta vähenisi suhteessa rangaistuksen pituuteen. Kontrollin ja valvonnan asteittain vähentymistä on perusteltu sillä, että vapautuessaan vangin valvonta päättyy joka tapauksessa, mutta asteittain sen vähentäminen lisäisi vangin mahdollisuuksia integroitua tulevaan toimintaympäristöönsä, yhteiskuntaan askel askeleelta. (Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategia 2010, 5-6.) Lisäämällä olosuhteiden avoimuutta ja kehittämällä vapautumisvaiheen toimintoja on pyritty lisäämään yksilön edellytyksiä toimia yhteiskunnassa ja mahdollisuuksia elää rikoksetonta elämää (Karsikas 2005, 28).

Yksilöiden suunnistaminen rangaistusjärjestelmässä - kulku marginalisaatiosta kohti yhteiskuntaa on monivaiheinen ja -tasoinen. Yksilön matkatessa rangaistusajan polkuaan, häneen kohdistettua kontrollia vähennetään asteittain yksilön oman sisäisen kontrollin kasvaessa ja yksilöä pyritään kasvattamaan vanki-identiteetistä kohti kuntoutujan ja yhteiskuntakelpoisen kansalaisen identiteettiä tukien häntä erilaisin interventioin. (Karsikas 2005, 134-136.) Karsikasta tulkiten tarkoituksena on siis kasvattaa yksilöstä erilaisten prosessien ja muuttuvien toimintaympäristöjen avulla ihminen, jolla on mahdollisuudet toimia elämässään rikoksetta ja omaa elämäänsä halliten. Tuomion aikaiset kuntoutusjatkumot edellyttävät ihmisen omaan motivaatioon ja tahtoon perustuvaa toimintarakenteen kokonaisvaltaista muutosta, jotta ihminen kykenisi toimimaan vapauduttuaan subjektina ”ei-marginalisaation” toimintaympäristössä.

Antti Särkelä on kuvannut (1994, 16-20) ihmisen toimintarakennetta praktisen toiminnan ja psyykkisen toiminnan yhteistyöksi, jonka tuloksena syntyy ympäristössä tapahtuvaan muutok-

seen pyrkivää, kohteellista toimintaa. Pystyäkseen intentionaaliseen toimintaan, ihminen tarvitsee välineitä, joilla toiminta toteutuu. Näitä välineitä ovat toiminnan edellytykset. Nämä edellytykset on jaettu ulkoisiin, eli ympäristön luomiin edellytyksiin ja ihmisen sisäisiin toiminnan edellytyksiin. Näiden tekijöiden kiinteä vaikutus toisiinsa vaikuttaa ihmisen toiminnan kokonaisuuteen. Toimimalla tietyssä paikassa tiettyjen ihmisten kanssa yksilö luo tilanteita vuorovaikutuksellisessa suhteessa paikan ja paikalla olevien ihmisten edellyttämin keinoin ja vaikuttaa näin sosiaalisten tilanteiden syntymiseen. Sosiaalinen tilanne ja toiset ihmiset ovat osa elämäntilanteen kokonaisuutta. Erilaiset toimintaympäristöt, paikat ja tilanteet edellyttävät ihmiseltä tietynlaista toimintaa, mutta myös mahdollistavat erilaista toimintaa. Särkelä puhuu toimintaympäristöistä toiminta-areenoina, ulkoisista toiminnan edellytyksistä, jotka ovat pääosin ihmisen itsensä tuottamia toimintaa mahdollistavia tai edellyttäviä elämäntilanteita tai paikkoja. Erilaisissa ympäristöissä toimiessaan, ihmisen on sopeuduttava tiettyjen normien ja sääntöjen mukaiseen toimintaan, jotta tulisi ympäristössään hyväksytyksi. Hyväksytyksi tuleminen mahdollistaa yksilön saamaan toimintaympäristössään roolin tai saavuttamaan tietyn aseman. Ihminen hakeutuu sellaisiin paikkoihin ja sellaisten ihmisten seuraan, jotka mahdollistavat hänen aikomaansa toimintaa. Jotta ihminen kykenisi tuottamaan aikomustaan vastaavaa toimintaa, se edellyttää toimintaa mahdollistavan ja tukevan ympäristön. Kuntoutuksen näkökulmasta oleelliseksi nousee asiakkaiden toiminta-areenoiden kartoitus. Mikä on se jalusta, jolla asiakas seisoo ja millaiset ovat hänen toiminnan mahdollistavat ympäristöt? Mitkä ovat ne ulkoiset esteet ja asiakkaan toimintaa mahdollistavat paikat, ympäristöt ja mitkä ovat yksilön mahdollisuudet toimia ympäristöissään hyväksyttävällä tavalla? Jotta asiakasta kyettäisiin auttamaan, on saatava tietoa siitä elämäntilanteesta, jossa ihminen elää. Tiedonhankinnan lisäksi työntekijän tehtävänä on antaa tietoa siitä, miten elämäntilanteessa voitaisiin edetä. (Kananoja ym. 2010, 129.)

Ihmisen toiminta perustuu hänen ympäristöstään tekemiin tulkintoihin ja niihin vastaamiseen. Jokainen ihminen katsoo maailmaa omien ainutlaatuisten silmiensä avulla ja todellisuus rakentuu jokaisen ihmisen kohdalla yksilöllisesti omasta näkökulmastaan tekemien tulkintojen ja havaintojen mukaiseksi. Ihminen havainnoi ympäristöään omien aistiensa läpi, joista muodostuu ihmisen subjektiivinen todellisuus. Havainnoista psyykkisesti tehdyt tulkinnat peilautuvat takaisin ympäristöön ihmisen tuottaman fyysisen ja sosiaalisen toiminnan kautta. Ympäristöstä (niin sosiaalisesta kuin fyysisestäkin) saatu vastaus tuottaa taas uusia merkityssuhteita, joita ihminen vastaanottaa omien psyykkisten ja praktisten edellytystensä rajoissa. Yksilö siis luo omaa todellisuuskuvansa ympäristöstä tulevien merkityssuhteiden ja viestien kautta muokaten samalla omalla toiminnallaan ympäristöään, jossa sillä hetkellä vaikuttaa. Ihminen on osa toimintaympäristöään, johon hän vaikuttaa ja joka vaikuttaa yksilön tulkintoihin ja toimintaan. Suhde on vastavuoroinen ja molemmat edellyttävät toistensa olemassa olon. Asiakkaan ja työntekijän kohtaamisissa voidaan katsoa olevan kysymys maailmankatsomuksien kohtaamisista, joissa molemmilla osapuolilla on oma ihmiskäsityksensä ja käsitys moraalista ja

arvoista. Subjektiiiset todellisuudet eivät koskaan ole eri yksilöiden välillä samanlaiset. Työntekijän tulisikin kohdata asiakas mahdollisimman ennakkoluulottomasti ja osoittaa ymmärrystä asiakkaan maailmankatsomusta kohtaan. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 25-26.) Tällä tavoin voidaan parhaiten luoda luottamuksellista pohjaa asiakassuhteelle, jossa pyritään asiakkaan subjektiivisuuden tukemiseen ja vahvistamiseen rikoksettoman elämän toiminta-areenoilla.

3.4.1 Vuorovaikutuksellisuus subjektiivisuuden tukemisen välineenä

Asiakaskohtaista, spesifiä tietoa saadaan asiakassuhteessa asiakkaalta itseltään. Auttamistyön edellytyksenä on, että ihminen kokee tarvitsevansa tai hyötyvänsä jotain tarjottavasta avusta. Informaatiota yksilön elämän toiminta-areenoista, joilla tämä toimii subjektina, saadaan yksilöltä itseltään, mikäli tämä haluaa tietoa antaa. Asiakkaan ja työntekijän väliset kasvokkain tapahtuvat kohtaamiset ovat vuorovaikutuksellisia tilanteita ja olennainen osa sosiaalityön päivittäisiä työkäytäntöjä. Jokainen työntekijän ja asiakkaan välinen kohtaaminen on ainutlaatuinen. (Jokinen 1995, 127.) Asiakastyö rikosseuraamusalan orientaatioissa on joskus suhteellisen nopeatempoista ja ajallisesti yhden asiakkaan kohtaamiseen käytetään kerrallaan vain todella pieni hetki. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että tuossa pienessä hetkessä tapahtuva kohtaaminen olisi vaikuttavaa, vuorovaikutuksellista kommunikaatiota tuomitun kanssa. Kertaluonteisia kohtaamisia voidaan pitää myös ihmisten välisinä prosesseina, mutta vaikuttavia ne ovat tietävästi silloin, kun yksilöiden välille on syntynyt luottamusta. Rangaistusprosessille on myös ominaista, että tuomitun kohtaa usein moni työntekijä ja asiakkaaseen käytettävä aika voi olla lyhyt. Lisäksi rangaistusten pituudet vaihtelevat laajasti. Sellaiselle ihmiselle, jolla ei elämässään ole ollut luottamuksellisia suhteita, työntekijän rooli tällaisen suhteen luojana voi olla merkittävä. Asiakasprosessia voidaan tietoisesti hyödyntää asiakkaan ajattelamisen, tuntemisen ja tekemisen muotoilemiseen kiinnostuneisuudella yksilön asioita ja elämäntilannetta kohtaan, reflektiivisen kuuntelun avulla, tulkitsemalla, yhteen vetämällä, rohkaisemalla ja mallintamalla. Näin voidaan vaikuttaa ihmiseen ihmisenä, jolloin syväänkin juurtuneen käyttäytymisen muuttuminen on mahdollista. Asiakkaan kannalta olennaista informaatiota esimerkiksi tuen ja kontrollin tarpeista, voidaan saada silloin, kun asiakassuhteessa vallitsee luottamus ja empatia. (Lavikkala 2011, 119-120.)

Sosiaalityön asiakkuuksissa vuorovaikutus on olennaisesti läsnä kaikessa asiakkaiden kanssa tehtävässä työssä. Vuorovaikutus on erittäin laaja käsite ja sen määrittäminen on hyvin kontekstisidonnaista. Se kuitenkin käsittää kaikki ne kommunikoinnin ja suhteiden luomisen taidot, joita ihminen elämässään tarvitsee. Sosiaalityössä vuorovaikutuksessa korostuvat ennen kaikkea välittämisen, vastavuoroisuuden ja molemminpuolisen ymmärryksen osa-alueet. Vuorovaikutustaitojen kehittämisellä on tärkeä merkitys ihmishuhtetyössä ja vuorovaikutusosaamisen voidaan nähdä olevan asiantuntijuuden erityisosaamisen aluetta, jota hyödynnetään

kaikilla työn tasoilla. Sosiaalityön asiakassuhteessa työntekijällä on auttajan rooli, jossa hän käyttää omaa asiantuntijuuttaan asiakkaan tukemisen. Asiakassuhteessa ongelmanratkaisutyöskentelyä voidaan lähestyä joko asiantuntijakeskeisestä, asiakaskeskeisestä tai dialogisuuteen perustuvasta lähtökohdista. Asiantuntijakeskeisyydellä tarkoitetaan työntekijän omatoimista asiakkaan tilanteen määrittelyä ja arviointia järjestelmästä käsin, jossa ratkaisuehdotukset rakentuvat työntekijän olettamuksien varaan. Asiakaskeskeisessä lähestymistavassa asiakas määrittelee itse omaa tilannettaan pyrkien määrittämään itse myös ratkaisuvaihtoehtoja. Dialogisuuteen perustuvassa asiakassuhteessa tilanteen määrittäminen ja ratkaisuvaihtoehtot luodaan yhdessä, vuorovaikutuksen keinoin saavutetun yhteisen ymmärryksen tason mukaan. (Mönkkönen 2007, 14-31.)

3.4.2 Dialogisuus vuorovaikutuksen muotona

Yleisesti ottaen dialogilla tarkoitetaan kaksinpuhelua, vuoropuhelua tai keskustelua ja siinä pyritään etsimään yhteistä todellisuuden osaa vuorovaikutuksessa olevien osapuolten väliin. Dialogin tavoitteena on yhteinen ymmärrys jostain asiasta, mitä ei voi saavuttaa yksin. Pyrkimyksenä on tasavertaisuus osapuolten välillä. Dialogia on pidetty sosiaalisen kommunikaation yhtenä keskeisenä osana, jonka muodot vaihtelevat kulttuurin ja kontekstin mukaan. (Mönkkönen 2002,33.)

Dialogin voidaan nähdä täyttävän hyväksynnän saamisen lisäksi syvällisempiä ja laajempia tarpeita. Dialogin tarkoituksena on saavuttaa uusi ymmärrys jostain yhteisestä asiasta, joka toimii pohjana tulevalle toiminnalle ja ajattelulle. Dialogilla pyritään kontekstin luomiseen, jossa on mahdollista löytää yhteisten käsitysten perusta. Yhteisen tiedon nähdään rakentuvan sosiaalisissa prosesseissa (Mönkkönen 2002, 32). Dialogilla tarkoitetaan ihmisten välistä kommunikointia, ja osapuolten välisessä vastavuoroisessa yhteydessä voi syntyä dialogisia suhteita. Dialogisuus käsitteenä kuvaa ihmisten välisen todellisuuden rakentumista yhteiseksi maailmankuvaksi, jossa korostuu osapuolten tasavertainen ihmisyyden esineellisyyden sijaan. (Seikkula&Arnkil 2009, 87-89.)

Dialoginen suhde toimii dialogisuuden lähtökohtana, joka voidaan nähdä olevan olemukseltaan toimintatapaa syvällisempi. Dialogisuutta voidaan kutsua asenteeksi, jossa perimmäisenä tarkoituksena ei ole ainoastaan ilmausten keskinäinen vaihtaminen. Dialogisuudessa osallisena olevat yksilöt jakavat yhdessä ajattelemisen taidon. Siinä asetutaan ympärillä olevan sosiaalisen vuorovaikutuskentän kanssa sellaisiin suhteisiin, joissa pyritään kokoajan huomioimaan toiset keskusteluun osallistujat sekä sosiaalinen konteksti. Lisäksi jätetään tilaa vastauksille, jotka osaltaan avaavat uutta näkökulmaa käsitellystä asiasta. ”Dialogisuudessa huomio kiinnittyy rajalle, ihmisten väliseen kohtaamiseen.” (Seikkula&Arnkil 2009, 89-90.)

Dialogisuus vuorovaikutuksessa voidaan nähdä tapana toimia ja kohdata toinen ihminen, johon kuuluu ominaisena piirteenä vastavuoroisuus yksilöiden välillä. Tämä lähestymistapa antaa ihmiselle mahdollisuuden kuunnella ja ymmärtää toista ihmistä, jossa molemmilla on mahdollisuus yhteisen todellisuuden luomiseen ja mahdollisuus vaikuttaa tilanteiden muuttumiseen. Dialoginen vuorovaikutus vaatii yleensä taustalleen luottamuksellisen ja avoimen suhteen, jossa molemmilla on uskallusta vaikuttaa tilanteen muokkautumiseen. Asiantuntijakeskeisyyden ja asiakaskeskeisyyden sijaan dialogisuudessa yritetään hahmottaa yksilöiden välille uutta tilaa, yhteistä todellisuutta. (Vilén ym, 2010, 86-87; Mönkkönen 2007, 86-101.)

Rikosseuraamustyön asiakasorientaatioissa dialogisuutta voidaan käsitellä kommunikaatiotaitona ja yhteistoiminnallisena suhteena asiakastyön vallitsevassa kontekstissa. Siinä halutaan korostaa vuorovaikutuksen vastavuoroisuutta, monisäikeisyyttä ja moniarvoisuutta. Dialogisuudesta haetaan jonkinlaista ideaalia ihmisen kohtaamiseen ja yhteisen yhteyden syntymiseen erityisesti ihmissuhdetyön alueella. (Mönkkönen 2002, 33.)

4 Rikosseuraamuslaitoksen rooli rangaistuksen täytäntöönpanossa

Oikeusministeriön ohjauksessa toimiva Rikosseuraamuslaitos on viranomaistaho, joka vastaa rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanosta. Rangaistusten lainmukaisuudesta ja täytäntöönpanon turvallisuudesta vastaavat Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet. Rikosseuraamuslaitoksen strategiassa 2011-2020 kaiken toiminnan perustaksi asetetut arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, usko ihmisen mahdollisuuteen muuttua ja kasvaa sekä turvallisuus (Rikosseuraamuslaitoksen strategia).

Rikosseuraamuslaitoksen työn tavoitteena on vaikuttaa uusintarikollisuuteen ja rikollisuutta aiheuttavan syrjäytymisen estäminen. Lisäksi tavoitteena on lisätä tuomittujen valmiuksia elää rikoksetonta elämää ja edistää heitä elämänhallinnassa ja yhteiskuntaan integroitumisessa (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 2009). Asteittain vapautumisen nähdään parantavan tuomitun kykyä sopeutua yhteiskuntaan ja lisäävän tämän mahdollisuuksia elää rikoksetonta elämää (Mäkipää 2010, 17).

Rangaistusten painopistettä ollaan siirtämässä laitosseuraamuksista vapaudessa suoritettaviin seuraamuksiin. (Oikeusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsaus 2010,31). Kuluvalla suunnittelukaudella painopistealueiksi vaikuttavuuden näkökulmasta on nostettu seuraamusten sisällöllinen kehittäminen ja tuomittuja koskevien käytäntöjen yhdenmukaistaminen. (OM 2012, 41.) Suomen tämänhetkisen kriminaalipolitiikan yhdeksi keskeisimmäksi vaikuttavuustavoitteeksi on asetettu vankiluvun hallitseminen (OM 2007, 31) ja kustannustehokkaampien seuraamusten kehittäminen ehdottoman vankeusrangaistuksen rinnalle (OM 2002, 16). Uusimmat vapaudessa suoritettavat seuraamukset Suomen rangaistusjärjestelmässä ovat valvot-

tu koevapaus ja valvontarangaistus, jotka ovat Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen tukiparti-
on pääasialliset työmuodot. Näissä molemmissa rangaistusmuodoissa käytetään hyväksi elekt-
ronista valvontaa.

Rikosseuraamuslaitos on osa rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää ja sen tehtävänä on
seuraamusten vaikuttava ja oikeudenmukainen täytäntöönpano. Rikosseuraamuslaitoksen eri-
tyisenä tavoitteena on yhteiskunnan turvallisuuden parantaminen tuomittujen uusintarikolli-
suusriskiä vähentämällä. (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020, 4.) Seuraamusten täy-
täntöönpano on toteutettava siten, että sen aikana tuomittujen mahdollisuudet elää rikokse-
tonta elämää lisääntyvät. Lisäksi täytäntöönpanon aikana tulee edistää tuomittujen sijoittu-
mista yhteiskuntaan ja elämänhallintaa. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta). Tähän tehtävään
sisältyy vaatimus sekä kontrolloida tuomitun käyttäytymistä rangaistusaikana että tarjota täl-
le tarvittavia tukitoimia, jotta uusintarikollisuusriski pienenee ja elämänhallinta paranee. Näi-
hin tavoitteisiin pyritään Rikosseuraamuslaitoksessa tuen ja kontrollin keinoin.

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta tuen ja kontrollin nähdään yhdistyvän Rikosseuraamuslai-
toksen toiminnan tavoitteissa. Rikosseuraamusalan työssä työntekijää sitoo rikosseuraamuslai-
toksen organisaation perustehtävä. Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on huolehtia rangais-
tusten lainmukaisesta ja turvallisesta täytäntöönpanosta. Täytäntöönpano-organisaationa
toimimisen lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen tehtäväksi nähdään myös auttamistyö. (Järvinen
2007,12). Työtä määrittää keskeisesti tuomituille määrättyjen rangaistusten valvonta ja kont-
rollointi. Työntekijöiden tehtävänä on valvoa rangaistukseen sisältyvien sääntöjen noudatta-
mista ja havaituista rikkomuksista tulee ryhtyä toimenpiteisiin välittömästi. Yhteiskunnallisen
luottamuksen säilyttämiseksi rangaistuksen tulee olla samanaikaisesti tarpeeksi tiukka, mutta
myös auttaa tuomittua yhteiskuntaan kiinnittymisessä. (Tapani&Tolvanen 2011, 7-9.) Tämä
edellyttää työntekijöiltä ennen kaikkea alaa koskevan lainsäädännön vankkaa tuntemusta ja
lakien sekä säästöjen täsmällistä noudattamista. Rangaistuskohdaiset lait ja säädökset mää-
rittelevät ne raamit, joita työntekijän tulee työssään kontrolloida.

Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä sisältää toistaan ankarampia seuraamuksia,
jotka määrittyvät tekijälle rikoksen laadun ja vakavuuden mukaan. Rangaistuksella tarkoite-
taan rikoslaisissa määritellystä teosta, rikoksesta säädettyä seuraamusta. Rangaistuksen tarkoi-
tuksena on osoittaa rikosentekijälle teon moitittavuus ja paheksuttavuus yhteiskunnassa.
Rankaisuun oikeutettu taho Suomessa on valtio, jolta odotetaan kansalaisten hyvän puolusta-
mista ja pahan teon moittimista. Rangaistus-keskustelulle ominaista on kulloinkin yhteiskun-
nassa vallitseva tila. (Tapani&Tolvanen 2011, 3-14.) Rikosseuraamuslaitoksen virkamies toimii
virkamiehen toimivaltuuksin ja edustaa valtiota rangaistuksen suorittamista ja siihen liittyvien
sääntöjen noudattamista valvoessaan. Yhteiskunnallisella tasolla voidaan siis nähdä, että Ri-

kosseuraamuslaitoksen virkamies edustaa lähtökohtaisesti kontrollia tuomitulle, mutta myös muille kansalaisille ja kontrolli toimii lähtökohtana tuomitun kanssa työskentelylle.

Tukipartion työtä määrittävät myös vaatimukset rikosseuraamustyön vaikuttavuudesta, tulokellisuudesta ja taloudellisuudesta. Taloudellisesti kannattavien seuraamusmuotojen kehittäminen ja käyttöön ottaminen vaatii työn sisältöjen jatkuvaa kehittämistä. (Rikosseuraamuslaitoksen tulossopimus vuodelle 2013.) Rangaistuksen on katsottu toimivan tulokellisesti silloin, kun rangaistuksen suorittamisen ohessa tuomitulle on mahdollista tarjota tukea tämän yksilöllisen elämäntilanteen parantamiseen.

5 Tukipartio osana rikosseuraamusalan työtä

Etelä-Suomen tukipartio on asetettu osaksi Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimiston toimintaa ja työtä. Työn sisältö ja työntekijöiden työnkuva tulisi kehittää Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan tavoitteita vastaavaksi ja tarpeelliseksi havaittavaksi kokonaisuudeksi, niin vaikuttavuuden, tuottavuuden kuin taloudellisuudenkin näkökulmista.

Tukipartio aloitti toimintansa Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimistolla 1.12.2011. Aikaisemmin tukipartiot toimivat vankilasta käsin. Suurin osa työntekijöistä on ennen tukipartio-työtä toiminut vankilassa vanginvartijan tehtävissä. Tukipartion työntekijät ovat omaehtoisesti hakeneet tukipartion työntekijöiksi ja heidät on nimitetty tehtävään työhaastatteluiden perusteella. Vankilasta käsin toteutettavan työn työntekijöiden tehtävänimike oli vartija, mutta heidän tehtävänimikkeensä muutettiin työn alkaessa yhdyskuntaseuraamustoimiston yhteydessä tukipartio-ohjaajiksi. Työ- ja tehtävänimikkeiden vaihtamisella on pyritty vaikuttamaan työtehtävien lähtökohtaan ja asetelman muutokseen. Tuomittuja ollaan myös tuke-
massa, ei pelkästään kontrolloimassa.

5.1 Tukipartiotyön kuvaus

Olen käyttänyt Etelä-Suomen tukipartiotyön kuvauksessa lähteenä yhdyskuntaseuraamustoimistossa rakennettua tehtävänkuvauslomaketta. Tukipartiotyö on jaksotyötä ja liikkuvaa. Tukipartiossa työskenneltiin tutkimuksen aikaan aamusta kello 08.00 iltaan kello 22.00. Autolla tehtävän matkатыön luonteeseen kuuluvat mahdolliset liikenneuhkat ja vaikeat sekä vaihtelevat keli- ja valaistusolosuhteet vuorokauden- ja vuodenajasta riippuen. Työssä on haasteellinen työergonomia ja mobiililaitteiden käsittely aiheuttaa omat haasteensa.

Tukipartiossa toimivan ohjaajan tehtävän tarkoituksena on tukea ja valvoa siviiliyhteiskunnassa rangaistusta suorittavia vankeja ja rikosseuraamusasiakkaita, jotta heidän valmiutensa suoriutua rangaistuksesta ja toimia yhteiskunnassa uusiin rikoksiin syyllistymättä lisääntyisivät.

Tukipartio-ohjaajalla on oltava hyvät rikosseuraamustyötä ja perheiden kanssa työskentelyä koskevat tiedot. Lisäksi työntekijän tulee hallita asiakastyössä tarvittavat työmenetelmät. Ohjaajan on tunnettava työtä ohjaavat normit ja osattava soveltaa niitä arkityön käytännöissä. Tukipartio-ohjaajalla tulee olla hyvä kyky ja taito toimia ennakoimattomissa tilanteissa sekä omattava tarvittavat vuorovaikutustaidot. Työntekijältä vaaditaan myös riittävää tunteista toimialueensa yhteistyöverkostosta ja valmiuksia toimia yhteistyökumppaneiden kanssa. Lisäksi työntekijältä edellytetään Rikosseuraamuslaitoksessa käytössä olevien teknisten asiakastietojärjestelmien hallintaa, sekä suunnittelu- ja dokumentaatio-osaamista. Vähimmäistyökokemus, jota työntekijöiltä edellytetään tehtävään, on 2 vuotta. Työntekijällä tulisi olla vähintään joko vankeinhoidon perustutkinto tai tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto. (Tehtävänkuvauslomake 2012.)

Ohjaajan kyvyt viestiä rangaistusta suorittavalle ehtojen ja velvollisuuksien mukaisesta toiminnasta ja velvollisuuksien rikkomisesta aiheutuvista seuraamuksista tulee olla monipuoliset. Tukipartio-ohjaajan tulee myös omata kyky puuttua rakentavalla tavalla epäilyihin velvollisuuksien rikkomisiin sekä osattava motivoida asiakkaita ja vankeja. Vuorovaikutustaitojen on päivittäisen asiakastyön lisäksi yletyttävä tuomitun valvojaan, rikosseuraamusesimieheen, arviointihenkilöstöön ja toimintavelvoitepaikkojen edustajiin sekä muihin mahdollisiin verkostoihin. (Tehtävänkuvauslomake 2012.)

Tukipartio-ohjaajalla on vastuu siitä, että tuki ja kontrolli toteutuvat normien ja suunnitelman mukaisesti ja siitä, että valvojilta tai rikosseuraamusesimieheltä tulevia ohjeita ja määräyksiä noudatetaan. Lisäksi ohjaaja on vastuussa siitä, että tilanteen niin vaatiessa käytännön tilanteissa toimitaan nopeasti. Tukipartiotyön vaikutukset ulottuvat niin tuomitun ohjautumiseen pähteettömään ja rikoksettomaan elämään kuin yhteiskunnan turvallisuuden lisääntymisen näkökulmiin. (Tehtävänkuvauslomake 2012.)

Tukipartiotyön psyykkistä kuormitusta lisäävät monet erilaiset tekijät. Työssä kohdattavat ennakoimattomat tilanteet ja akuutit kriisitilanteet nostavat osaltaan tehtävän psyykkistä kuormitusta. Lisäksi rangaistusta suorittavien moniongelmaisuus ja olemassa oleva väkivallan uhka ovat omiaan lisäämään työntekijöiden psyykkistä kuormitusta. Tukipartiotyö on liikkuvaa ja asiakasmäärästä johtuen kiireellisten aikataulujen ohjaamana työskentely voi olla psyykkisesti raskasta. Tietoliikenteessä johtuvien ongelmien vuoksi työssä tarvitaan pitkäjännitteisyttä. (Tehtävänkuvauslomake 2012.)

Työn liikkuvuuden vuoksi liikenneonnettomuudet ovat yksi olennainen riski- ja vaaratekijä tukipartio-ohjaajille. Lisäksi riski- ja vaaratekijöiksi voidaan katsoa kotikäynnit, joissa on meillä kriisitilanne tai epäily rangaistuksen suorittamiseen liittyvän velvollisuuden rikkomistilanteesta. Oman riskinsä työssä aiheuttavat myös päihde- tai mielenterveysongelmaisten

asiakkaiden tai vankien lähiverkoston tai heidän tuttaviansa aiheuttamat häiriöt ja vaaratilanteet tehtävän suorittamisessa. (Tehtävänkuvauslomake 2012.)

5.2 Tukipartion tehtävät

Tehtävänkuvauslomakkeen (2012) mukaan tukipartion työntekijöiden pääasialliset tehtävät ovat:

- osallistuminen toimeenpanon edellytysten selvittämiseen,
- osallistuminen toimeenpanoon liittyvän kontrollin intensiivisyyden määrittämiseen,
- suunnittelu- ja toteutustyö liittyen koti- ja toimintavelvollisuuspaikkoihin,
- hälytysten johdosta aiheutuva toiminta,
- laiteasennukset ja poistot,
- tuomitun rikoksettomaan elämään tukeminen ja ohjaaminen sekä edistyksen seuraaminen,
- yhteydenpito tuomittuun ja tämän liikkumisen seuraaminen,
- päihitteettömyyden valvonta,
- osallistuminen rikosasioiden jatkoselvittelyyn,
- epäillyissä velvollisuuksien rikkomistilanteissa ensiselvitysten tekeminen,
- valvojien, rikosseuraamusesiimesten, toimintavelvoitepaikkojen ja keskusvalvomon kanssa tehtävä yhteistyö ja
- dokumentointi tuki- ja kontrollitapahtumista.

Etelä-Suomen tukipartion tehtäväkokonaisuudet muodostuvat valvotun koevapauden ja valvontarangaistuksien toimeenpanoihin liittyvistä valvontatehtävistä, jotka esitellään seuraavissa alaluvuissa tarkemmin. Näiden lisäksi Etelä-Suomen tukipartiotyöhön kuuluu siviilityö- ja opintoluvallisten vankien valvonta. Vankeuslain mukaan vangille voidaan antaa lupa tehdä työtä, osallistua työharjoitteluun (siviilityö) tai opiskella (opintolupa) vankilan ulkopuolella. Siviilityö- tai opintolupa voidaan myöntää vangille, mikäli seuraavat vankeuslaissa määritellyt edellytykset täyttyvät:

”1) lupa tai sijoitus edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista;

2) vangin rangaistusaikaisesta käyttäytymisestä sekä hänen henkilöstään ja rikkoluudesta saatujen tietojen perusteella 3 momentissa tarkoitettujen luvan ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä;

3) luvan tai sijoituksen 3 momentissa tarkoitettujen ehtojen noudattamista voidaan soveltuvin tavoin valvoa; ja

4) vanki suostuu siihen, että vankeinhoitoviranomaiset ovat tarpeen mukaan yhteydessä viranomaisiin sekä yksityisiin yhteisöihin ja henkilöihin luvan tai sijoituksen edellytysten selvittämistä taikka ehtojen noudattamista koskevissa asioissa.” (Vankeuslaki.)

Vangin on myös sitouduttava olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita ja dopingaineita sekä sitouduttava päiheteettömyyden valvontaan (Vankeuslaki). Käytännössä vanki lähtee aamulla vankilasta suorittamaan luvan mukaista työtä tai opintoja laitoksen ulkopuolelle ja palaa työtai opiskelupäivän päätyttyä takaisin vankilaan. Tukipartion työtehtäviin kuuluu valvoa, että siviilityötä ja opintoja laitoksen ulkopuolella suorittavat vangit ovat päivän aikana siellä, missä heidän kuuluukin olla.

Etelä-Suomen tukipartiossa aloitettiin 1.10.2012 myös yhdyskuntapalvelun (ykp) päivystystehtävät arki-iltaisina ja viikonloppuisin. Päivystystehtäviä ovat muun muassa tarkastusosoitusten tekeminen yhdyskuntapalvelun alkamisajankohtana, uusien yhdyskuntapalvelukertojen aikataulujen toimittaminen asiakkaille, kontrollikäynnit palvelupaikoilla ja yhdyskuntapalveluasiakkaiden päihdetestaus tarpeen vaatiessa.

5.2.1 Valvottu koevapaus

Vuoden 2006 tapahtuneen vankeuslakiuudistuksen tarkoituksena oli ehdottoman vankeusrangaistuksen suunnitelmallisuuden, ennustettavuuden ja vaikuttavuuden lisääminen. (HE 263/2004, 108). Valvottu koevapaus on otettu osaksi Suomen seuraamusjärjestelmää 1.10.2006 ja sen tarkoituksena on toimia yhtenä asteittain ja hallitusti tapahtuvan vapautumisen portaana rangaistusprosessissa. Vaikuttavampaa ja avoimempaa seuraamusjärjestelmää edistetään lisäämällä vapautumisvaiheen tukitoimia ja lisäämällä koevapauden käyttöä (Oikeusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsaus 2010,31), jonka avulla voidaan edistää tuomittun sijoittumista yhteiskuntaan. (Mäkipää 2010,1.) Valvotun koevapauden käyttöä pyritään lisäämään entisestään myös vuoden 2013 aikana. (Rikosseuraamuslaitoksen tulossopimus vuodelle 2013,2). Tuomittu voidaan sijoittaa valvottuun koevapauteen aikaisintaan kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapautumista. Valvotun koevapauden tarkoituksena on mahdollistaa rikoksettoman ja päiheteettömän elämän harjoittelu vankilan ulkopuolella. (Rikosseuraamuslaitos 2006.)

Valvottu koevapaus toimeenpannaan vankilan ulkopuolella ja sen vuoksi sen on nähty olevan seuraamuksena yhdyskuntaseuraamuksen luonteinen, jossa tuki ja kontrolli yhdistyvät. Vaikka tuomittu elää ja toimii koevapauden aikana vapaudessa, hän on silti asemaltaan vanki ja vankilan kirjoilla (Danielson&Mäkipää 2012,4). Teknisesti koevapaudessa olevat tuomitut eivät laske vankilukua, mutta käytännössä he vapauttavat vankipaikkoja vankilasta (Mäkipää 2010, 13-14). Vankeuslain 1 luvun 2§ mukaan vankeuden tavoitteena on edistää vangin elämän hal-

lintaa ja yhteiskuntaan sijoittumista sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana. Valvottu koevapaus on ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon muoto, jonka pääasiallinen tavoite on yhteiskuntaan sijoittuminen (RL 2c luku 8§). Sen aikana tuomittu voi asua kotonaan ja häntä sitoo toimintavelvoite. Toimintavelvoitteena tuomitulla voi olla työ, opiskelu tai osallistuminen kuntouttavaan toimintaan. (Mäkipää 2010, 2.)

Valvotun koevapauden valvonnasta vastaa ensisijaisesti Rikosseuraamuslaitoksessa vangin koevapauteen sijoittava vankila. Valvotun koevapauden toimeenpanon edellytyksinä on, että se edistää tuomitun valmiusmahdollisuuksia rikoksettomaan elämään ja tuomitun vankila-aikaisen käyttäytymisen perusteella koevapauden ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä. Tuomittu sitoutuu koevapauden aikana päihteettömyyteen ja sen valvontaan sekä yhteydenpitovelvoitteen ja muiden koevapauden ehtojen noudattamiseen. Valvotun koevapauden yksityiskohtaiset ehdot, kuten sallittu liikkuma-alue, toimintavelvoiteaika ja -paikka sekä kotona oloaika, suunnitellaan tapauskohtaisesti kunkin tuomitun kohdalla erikseen. (Danielsson&Mäkipää 2012, 4;40.) Tuomitun on myös suostuttava ehtojen noudattamisen valvontaan ja siihen, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet ovat tarvittaessa yhteydessä tämän asuin- tai kotikunnan viranomaisiin tai muihin tarpeellisiin tahoihin koevapauden edellytyksiä selvittääkseen tai ehtojen noudattamista valvoakseen. (Mäkipää 2010, 1-2; Rikosseuraamuslaitos 2006.)

Suomessa valvotun koevapauden osalta elektroninen valvonta tapahtuu matkapuhelinpaikannuksen avulla. Lisäksi tuomittua kontrolloidaan sijoittavan vankilan määräämien valvontakäyntien ja -soittojen sekä tukipartion tekemien valvontakäyntien yhteydessä.

Salonen ja Silvennoinen (2009) ovat tutkineet opinnäytetyössään vankien kokemuksia valvotusta koevapaudessa Vanajan vankilassa. Remes (2010, 46-69) on tutkinut Pro Gradu -tutkielmassaan valvotussa koevapaudessa olevien tuomittujen kokemuksia valvotusta koevapaudesta. Tutkielman tulokset kertoivat koevapaudella olevan merkitystä tuomitun sosiaalisten suhteiden säilyttämisen ja vapauden tunteen kannalta. Lakso ja Mäntynen (2011, 52-63) ovat opinnäytetyössään tutkineet myös valvotun koevapauden piirissä olevien tuomittujen kokemuksia valvotun koevapauden toimeenpanosta. Tutkimustulosten mukaan valvottu koevapaus tukee suunnitelmallista vapautumista ja tuomitun mahdollisuutta elää rikoksetonta elämää. Visti (2012) on opinnäytetyössään ehdottanut monia ansiokkaita kehittämiskohteita valvotun koevapauden osalta. Tämän opinnäytetyön kannalta huomion arvoiset ehdotukset olivat tuomittujen perhetilanteisiin liittyvien tukimuotojen kehittäminen ja tukipartiotyön kehittäminen. Tukipartiotyön kehittämisen osalta Visti ehdottaa kotikäyntien lisäämistä niin, että käynnit tehtäisiin nimenomaan tuomitun kotiin, tuomitun leimaamisriskin vuoksi. Myös päihdetestaukset huumausaineiden osalta tulisi suorittaa virtsasta syljen sijaan, sillä virtsassa huumausaineiden pitoisuudet näkyvät pidemmän aikaa. (Visti 2012, 104-105.)

5.2.2 Valvontarangaistus

Valvontarangaistus on uusi, 1.11.2011 Suomen rikosoikeudellisessa seuraamusjärjestelmässä käyttöön otettu rangaistusmuoto, jonka on katsottu asettuvan ankaruudeltaan ehdottoman vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntapalvelun väliin. Tuomitun yhteiskuntaan sopeutumisen ja uusintarikollisuuden vähentämisen nähdään olevan todennäköisempää, kun rikosentekijään kohdistetaan kuntouttavia toimia vapaudessa. (Tapani&Tolvanen 2011,273.) Valvontarangaistuksen täytäntöönpanosta säädetään valvontarangaistuslaissa ja valvontarangaistuksen määräämisestä rikoslain 6 luvun 11a§:ssä (ValvontarangL; RL 6luku 11a§).

Valvontarangaistus (valra) luokitellaan yhdyskuntaseuraamukseksi, jossa hyödynnetään sähköistä valvontaa ja teknisiä apuvälineitä aiempaa enemmän (Oikeusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsaus 2010,31). Valvontarangaistus voidaan määrätä enintään kuuden kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen sijaan, mikäli tuomittua ei voida esteen tai edellytysten puuttumisen vuoksi tuomita yhdyskuntapalveluun, tuomittua ei ole aiemmin tuomittu valvontarangaistukseen ehdottoman rangaistuksen sijaan ja jos valvontarangaistukseen tuomitsemista voidaan pitää tuomitun sosiaalisia valmiuksia edistävänä. (Rikoslaki 6 luku 11a§.) Valvontarangaistusta ei voida tuomita rikoksesta, joka on kohdistunut samassa asunnossa asuvaan henkilöön tai jos rikollinen toiminta asuinpaikasta käsin on helppoa. Lähtökohtaisesti pahoinpitely-, huumausaine- ja seksuaalirikokset muodostavat esteen valvontarangaistuksen tuomitsemiselle. (Tapani&Tolvanen 2011,274.)

Valvontarangaistus voidaan määrätä sellaiselle rikoksen tekijälle, jolla on rangaistuksen täytäntöönpanoon soveltuva asunto. Rangaistuksen määräämisen periaatteena on, että sen tulisi edistää rikosentekijän sosiaalista selviytymistä sekä mahdollisuuksia elää rikoksetonta elämää. Lisäksi ennen rangaistuksen määräämistä on saatava sekä tuomitun että samassa asunnossa asuvien henkilöiden suostumus rangaistuksen määräämiselle ja suorittamiselle kotona. Valvontarangaistuksen suorittajan on noudatettava tarkkaan hänelle toimeenpanosuunnitelmassa vahvistettua päiväohjelmaa. Tuomittu voidaan velvoittaa pysymään kotonaan ja osallistumaan hänelle määrättyyn toimintaan rangaistusaikana. Määrätty toiminta voi olla työtä, koulutusta, kuntoutusta, toimintaohjelmia tai muuta toimintaa, joka edistää tuomitun elämäntilannetta ja ylläpitää tämän toimintakykyä. Tuomittu on velvoitettu osallistumaan myös valvontatapaamisiin yhdyskuntaseuraamustoimistolta määrätyn valvojan luona. Muulloin kuin päiväohjelmaan kirjattuina toiminta-ajankohtina tuomitun on pysyttävä asunnossaan. Asunnon ulkopuolella tuomittu saa liikkua vain määrättyllä alueella. (Danielsson&Mäkipää2012, 5-6; Tapani&Tolvanen 2011, 275-276.) Viikko-ohjelmaan suunniteltua toimintaa tulee olla vähintään 10 tuntia ja enintään 40 tuntia viikossa. Erityistapauksissa toiminnan tuntimäärä voidaan

määrätä myös korkeammaksi, korkeintaan kuitenkin 50 tuntiseksi. (Laki valvontarangaistuksesta 1 luku 3§; Danielsson&Mäkipää 2012, 6; Tapani&Tolvanen 2011, 276.)

Rangaistuksen aikana tuomittua valvotaan erilaisin teknisin välinein. Valvontaa suorittavat Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet, jotka suorittavat myös ennalta ilmoittamattomina ajankohtina tarkastuskäyntejä tuomitun kotiin tai toimintapaikalle. Tuomitulta vaaditaan myös rangaistuksen aikana ehdotonta päihteettömyyttä ja sitä valvotaan Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiden toimesta puhalluskokein ja huumetestein. Lievin seuraamus ehtojen rikkomisesta on kirjallinen varoitus. Toistuva tai vakava valvontarangaistuksen ehdoiksi asetettujen sääntöjen rikkominen johtaa siihen, että asia saatetaan tuomioistuimen käsiteltäväksi. (Tapani&Tolvanen 2011,278-280; Rikosseuraamuslaitos 2011.)

Roth ja Veikkanen (2013) ovat opinnäytetyössään tutkineet tuen ja kontrollin merkitystä valvontarangaistuksessa Itä- ja Pohjois-Suomen tukipartiotyössä. Opinnäytetyön tulosten mukaan työntekijät pitävät tärkeänä valvontakäyntien avointa ja kiireetöntä ilmapiiriä, jotta työssä tarjottava tuki voisi olla vaikuttavaa. Tuki ja kontrolli ovat tukipartiotyössä läsnä koko ajan ja niiden osuudet työn sisällöissä on nähty yhtä suuriksi. Rothin ja Veikkasen mukaan tukipartiotyön keskeinen tehtävä on kannustaa ja motivoida tuomittua keskustelun ja kuuntelemisen keinoin. Roth ja Veikkanen ottavat kriittisesti kantaa ennen kaikkea valvontarangaistukseen tuomittujen tasavertaiseen kohteluun valtakunnallisella tasolla. (Roth&Veikkanen 2013, 35-37.)

5.2.3 Valvotun koevapauden ja valvontarangaistuksen erot ja yhtäläisyydet

Tukipartiotyössä kyseessä olevat rangaistukset ovat lähtökohdiltaan hyvin erilaisia. Valvotun koevapauden piirissä olevat tuomitut ovat lähtökohtaisesti tehneet liian useita rikoksia tai vaihtoehtoisesti tehneet vakavuusasteeltaan rikoksen, josta yhdyskuntaseuraamukseen tuomitseminen olisi ollut liian lievä rangaistus. Tuomitut ovat koko rangaistuksen ajan asemaltaan edelleen vankeja, jotka siirtyvät ehdottoman vankeusrangaistuksen loppuvaiheessa mahdollisesti koevapauteen ja onnistuneen koevapauden päätteeksi ehdonalaiseen vapauteen. Taustalla voi olla pitkä vankilatuomio, jonka seurauksena rangaistuksen kielteiset vaikutukset saattavat korostua ja siteet normaaliin yhteiskunnan normeihin ovat saattaneet heiketä huomattavasti. (Mäkipää 2010, 9). Tämän vuoksi yhteiskuntaan integroitumisen tavoite on olennainen valvotun koevapauden toimeenpanossa (Rikoslaki 2c 8§). Myös elinkautiseen vankeuteen tuomittu voidaan vapauttaa valvotun koevapauden kautta (Tapani&Tolvanen 2011,333).

Valvontarangaistus puolestaan voidaan tuomita ehdottoman vankeusrangaistusten sijaan, jos ehdoton vankeusrangaistus olisi rikoksesta enintään kuusi kuukautta vankeutta. Valvontarangaistus on vaihtoehtoinen seuraamus ehdottomalle vankeustuomiolle ja se edellyttää tuomi-

tun henkilön ja olosuhteiden soveltuvuutta suoriutua rangaistuksesta. Valvontarangaistusta ei pääsääntöisesti voida tuomita henkilölle, jolla on taustallaan aiempia ehdottomia tuomioita.

Tämä näkökulma tuo syvyyttä sille ajatukselle, että tuen määrä ja laatu tulee suhteuttaa tuomittujen tarpeiden mukaan. Myöskään kontrollin määrä ei voi olla vakio näissä seuraamuslajeissa, sillä valvotun koevapauden piirissä olevat asiakkaat saavat liikkua vapaasti heille ennalta määritellyllä alueella. Valvontarangaistusasiakkaan on aikataulutettuja toimintoja lukuun ottamatta pysyttävä kotona. Vankilasta ja pitkältä tuomiolta vapautuvalla yksilöllä on eittämättä valvontarangaistukseen tuomitusta eroavat tuen tarpeet. Ankarampaan tuomioon johtanut rangaistus on määrätty tuomitulle tehdyn rikoksen vakavuuden mukaan. Ehdottomien tuomioiden rangaistusasteikko ylettyy aina 12 vuoteen asti, elinkautisvankien osalta mahdollisesti vielä pidemmälle (Tapani&Tolvanen 2011,31). Rangaistuksen pituuskin kertoo rikoksen vakavuusasteesta. Lisäksi pitkään vankilassa olleella lähtökohdat yhteiskuntaan integroitumisessa ovat täysin erilaiset, kuin lyhyemmän aikaa vankilassa olleilla. Valvontarangaistukseen tuomittu suorittaa seuraamusta omassa kodissaan ja suunniteltu päiväohjelman mukainen toiminta pitää kiinni yhteiskunnan rakenteissa. Sosiaaliset suhteet on helpommin säilytettävissä, sillä yhteydenpitoa muihin ihmisiin ei juuri rajoiteta.

6 Tutkimuksen toteuttaminen

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia tukipartiotyötä ja siinä esiintyvää tukea ja kontrollia työntekijän näkökulmasta. Kvalitatiivisen opinnäytetyöni tavoitteena oli kerätä laadullista tietoa siitä, miten tukipartion työntekijät mieltävät tuomittujen tuen tarpeita ja miten he vastaavat näihin tarpeisiin työssään. Lisäksi tavoitteena oli selvittää tuen ja kontrollin suhdetta tukipartion työmuodoissa ja työntekijän omaa roolia asiakassuhteessa. Kehitystehtävänä oli kerätä työntekijöiltä uusia kehittämisehdotuksia siitä, miten tukipartiotyötä voitaisiin kehittää ja millaista tukea voitaisiin lisätä tukipartiotyön sisältöihin. Tutkimuksen tulokset on tarkoitettu Etelä-Suomen tukipartion työn kehittämistä varten.

6.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Opinnäytetyöni tutkimusongelmana oli selvittää työntekijöiden näkökulma tuomituille tarjottavasta tuesta ja kontrollista. Pyrin haastatteluilla saamaan opinnäytetyössäni vastauksen seuraaviin kysymyksiin, jotka määrittelivät myös haastattelurunkoni pääasialliset teemat:

- 1) Millaisia tuen tarpeita tukipartion asiakkailla on ja miten niihin vastataan?
- 2) Mitä tuki ja kontrolli on tukipartiotyössä työntekijöiden näkökulmasta?
- 3) Miten ja millaista tukea voitaisiin lisätä tukipartiotyön sisältöihin?

Tavoitteena oli selvittää tuomittujen tuen tarpeita ja sitä, miten tarpeisiin vastataan työntekijän näkökulman mukaan. Työssä tarjottavan tuen tulisi vastata asiakkailta nousevia tarpeita, jotta tarjottava tuki voisi olla tarkoituksenmukaista ja vaikuttavaa. Olennaisena asiana näin myös eri työmuotoihin asettuvien tuomittujen tarpeet, eli miten valvotun koevapauden piirissä olevien asiakkaiden tuen tarpeet eroavat esimerkiksi valvontarangaistuksen piirissä olevien asiakkaiden tarpeista. Tavoitteena oli myös selvittää, mikä työntekijöiden mielestä työssä on tukea ja mikä kontrollia ja mitä sanat tuki ja kontrolli heidän mielestään tukipartiotyössä tarkoittavat. Tarkoituksena oli hahmottaa työntekijöiden näkemyksiä tuesta ja kontrollista sekä niiden keskinäisestä suhteesta tukipartiotyössä.

Opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli saada työntekijöitä ideoimaan uusia tukemisen muotoja tukipartiotyön sisältöihin. Kehittämispuhetta oli tarkoitus synnyttää vastavuoroisessa dialogissa haastateltavan työntekijän kanssa, niin että itse olin aktiivisessa roolissa kehittämissideoiden tuottamisessa.

6.2 Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu

Työntekijät ovat aikaisemmin työskennelleet työyhteisöissä, joiden työorientaatiot ovat olleet erilaisia. Eripituinen työkokemus ja eri työpaikoilla työskentely saattaa vaikuttaa siihen, miten työntekijät näkevät kuntouttavan ja motivoivan työtteen ja kuinka tarpeelliseksi he sen kokevat omassa työssään. Työntekijän aikaisempi työorientaatio kertoo jotain siitä, minkälaisella työtteellä he työskentelevät nykyisessä työssään.

Esitietoja varten suunnittelin esitietolomakkeen, jonka jokainen haastateltava täytti haastatteluun mennessä ja palautti minulle henkilökohtaisesti (liite2). Siinä haastateltavat vastasivat kysymyksiin, jotka sisälsivät tietoja heidän rikosseuraamusalan työkokemuksestaan. Sen avulla selvitin työntekijöiden aikaisempaa työkokemusta (vuosina) rikosseuraamusalalta ja työkokemusta tukipartiotyöstä (kuukausina). Halusin myös saada tietoa siitä, minkälaisia työtehtäviä haastateltavat ovat aikaisemmissa työpaikoissa suorittaneet. Lisäksi pyysin lomakkeessa kuvauksen heidän tämän hetkisestä työstään. Näiden tietojen avulla pystyin kartoittamaan työntekijöiden näkemyksiä siitä, kuinka yhteneväinen työntekijöiden näkemys tukipartiotyöstä on. Esitietoja käytin opinnäytetyöni empiirisen osuuden pohjana.

Pääasialliseksi tiedonkeruumenetelmäksi valitsin puolistrukturoidun teemahaastattelun. Haastattelu on yleisin Suomessa käytetty laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmä. Haastattelun tarkoituksena on selvittää keskustelulle tyypillisellä tavalla haastateltavan ajatuksia haastattelijan/tutkijan määrittelemästä aiheesta. Puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille haastateltaville esitetään samat kysymykset, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole tarjolla, vaan haastateltava vastaa kysymykseen omin sanoin. Teemahaastattelussa keskustelunai-

heet ovat etukäteen haastattelijan määrittelemiä. Kysymysten tarkka muoto ja järjestys voi vaihdella, mutta haastattelijan tehtävänä on varmistaa, että kaikki teemat tulevat haastattelun aikana käsiteltyä. (Eskola&Suoranta 1999, 86-87.)

Alkuperäisestä suunnitelmastani poiketen tein opinnäytetyötäni varten seitsemän työntekijän haastattelua kuuden haastattelun sijaan. Haastatteluihin osallistui kaikki tukipartion työntekijät, jotka haastatteluiden aikaan työskentelivät kyseisessä työyhteisössä. Haastattelut toteutettiin 24.7.-26.10.2012 välisenä aikana. Kaikki haastattelut toteutettiin Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimiston tiloissa, jossa oli vaivattomin toteuttaa haastattelut työntekijöiden työaikana. Tein haastattelut teemallisina yksilöhaastatteluina. Kaikki työntekijät osallistuivat haastatteluun vapaaehtoisesti, mutta työajallaan. Lyhyin haastattelu kesti 50 minuuttia ja pisin yhden tunnin ja 50 minuuttia. Jokaisen haastattelun nauhoitin sanelimelle. Kahden haastattelun aikana tila sanelimen tiedostosta loppui kesken ja haastattelua jatkettiin toiselle tiedostolle.

Haastatteluja varten olin rakentanut teemahaastattelurungon (liite 1), joiden mukaan haastattelut toteutin. Haastattelut olivat tunnelmaltaan hyvin vapautuneita, joten en edennyt jokaisessa haastattelussa kysymyksissä täysin samassa järjestyksessä. Haastatteluista muodostui yksilöllisiä keskusteluhetkiä työntekijöiden kanssa, joissa etenin tilanteen edellyttämällä tavalla, kuitenkin niin, että jokaisessa haastattelussa tuotimme vastauksia kaikkiin haastattelurungon kysymyksiin. Tein tarvittaessa lisäkysymyksiä palaten haastattelurunkoon suunnittelemini kysymyksiin.

Haastattelurungon teemat olivat:

- 1) Asiakkaan tarpeet ja niihin vastaaminen työntekijän näkökulmasta
- 2) Tuen ja kontrollin suhde ja asiakkuus tukipartiotyössä työntekijän näkökulmasta
- 3) Tukipartiotyötä koskevat kehittämissuhteet

Osa työntekijöistä tuotti aineistoa hyvin yksityiskohtaisesti ja moneenkin kysymykseeni samalla kertaa vastaten. Osalla vastaukset jäivät suppeammiksi, jolloin turvauduin lisäkysymyksiin. Välillä keskustelut ajautuivat opinnäytetyöni kannalta epäolennaisiin aiheisiin, mutta haastattelun tunnelman ja luonnollisuuden kannalta tärkeisiin hetkiin.

Haastatteluissa lähdettiin liikkeelle siitä, että jokainen työntekijä allekirjoitti suostumuslomakkeen (liite 4) haastatteluun osallistumisesta ja luovutti minulle täyttämänsä esitietolomakkeen (liite 2). Lisäksi haastatteluiden alussa kävimme haastateltavien kanssa lyhyen keskustelun minua tutkijana sitovista velvoitteista. Tämän jälkeen kerroin opinnäytetyöni tarkoituksen ja tutkimuskysymykseni. Kävin haastatteluiden alussa läpi karkeasti tulevan haastatte-

lun teemat, jotta työntekijä saisi kuvaa siitä, mitä haastattelussa kokonaisuudessaan tullaan käsittelemään.

6.3 Aineiston käsittely

Nauhoitin haastattelut ja purin kunkin haastattelun kirjalliseen muotoon (litteroin). Litteroinnin tarkoituksena oli saattaa haastattelussa kerätty tieto kirjalliseen muotoon, jotta aineisto oli käsittelyvalmis analysointi- ja tulkintavaihetta varten. Näin sain luotua itselleni jo tässä vaiheessa kokonaisvaltaisempaa kuvaa kustakin haastattelusta ja jokainen haastattelu muodosti prosessissa oman informatiivisen pakettinsa. Pyrkimyksenäni oli, etten siirry seuraavaan haastatteluun, ennen kuin aiempi haastattelu on litteroitu ja valmis käsiteltäväksi. Suunnitelmastani poiketen jouduin kuitenkin jättämään neljän viimeisen haastattelun litteroinnin samalle kerralle. Haastattelumateriaalia syntyi yhteensä kahdeksan tuntia ja 46 minuuttia. Litteroituna aineistomateriaalia kertyi 191 sivua.

Tämän jälkeen järjestin aineiston teemoittain eri asiakirjoille ja jäsentelin materiaalin karkeasti alaluokkiin. Käytin tässä vaiheessa vielä runsaasti materiaalia, ettei mitään olennaista jäisi aineistosta huomioimatta. Kävin huolellisesti läpi jokaisesta teemasta tuotetut aineistot ja järjestelin ne asiakirjoille jäsentelyiden mukaiseen järjestykseen.

Muutama haastateltava käytti haastattelussa murre sanoja ja näiltä osin olen muokannut aineistoa niin, että näiden haastateltavien vastaukset eivät näiltä osin erottuisi joukosta. Aineistosta ei ole muokattu mitään kokonaisia lauseita tai lauseen osia, vaan muokkaaminen tarkoitti ainoastaan joitain yksittäisiä sanoja, kuten esimerkiksi ”miun” sanan olen muokannut lähemmäksi joko kirjakieltä sanaksi ”minun” tai puhekieltä sanaksi ”mun” vastauksen kokonaisuuden huomioon ottaen.

6.4 Aineiston analyysi

Kvalitatiivisen, eli laadullisen aineiston analysoinnin tarkoitus on järjestää haastatteluista saatu informaatio selkeämpään muotoon. Tarkoituksena on uuden tiedon tuottaminen ja kerätyn tiedon informaatioarvon kasvattaminen. Aineiston analyysi on tuotetun tiedon pilkkomista johdonmukaisesti osiin ja pyrkimystä saattaa se loogiseen ja ymmärrettävään muotoon. Analysointiprosessi on monivaiheinen ja tutkijan eteneminen haastattelusta raportointivaiheeseen (haastattelu, litterointi, tekstin analysointi, raportointi) pitää sisällään jo usean eri tulkintakerran. Tulkintaa tehdään prosessin eri vaiheissa niin puhutusta kielestä kuin kirjoitetustakin. (Eskola&Suoranta 1999, 138-142.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston analyysiä ja tulkintaa ei voi erottaa muusta tutkimusprosessista erilliseksi osaksi, sillä se tapahtuu osittain samanaikaisesti tiedonkeruun kanssa. Analyysi ja tulkinta kuitenkin kannattaa saattaa

raportoitavaan muotoon heti tiedonkeruun jälkeen. Tavallisimmat kvalitatiivisen aineiston analyysimenetelmiä ovat teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely, diskurssianalyysi ja keskusteluanalyysi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 223-225.)

Käytin opinnäytetyössäni induktiivista, eli aineistolähtöistä päättelyä ja olen käyttänyt analyysimenetelmänäni teemoittelu. Teemoittelu sopii aineiston analyysitavaksi silloin, jos tutkittavana on jokin käytännön ongelma. Aineistosta on tällöin helposti poimittavissa olennainen tieto tutkimusongelmaan liittyen. (Eskola & Suoranta 1999, 179.)

Litteroinnin jälkeen tutustuin aineistoon huolellisesti ja pyrin pelkistämään keräämäni aineiston. Etsin aineistostani tutkimusongelman kannalta keskeisiä luokkia ja tein karkean jäsentelyn. Käytin karkeassa jäsentelyssäni lähtökohtana teemahaastattelun runkoa ja teemoja. Tämän jälkeen kokosin aineiston yhteen teemoittain ja analysoin kuvaillen esiinnoitteita luokkia. Tarkoitukseni oli koota analyysivaiheessa aineistosta teemoittain tulkittava kokonaisuus, jota on mahdollisuus peilata opinnäytetyössä käyttämäni teoriaan.

Opinnäytetyön raportointi tapahtui käsi kädessä opinnäytetyöprosessin edetessä. Kokosin työtä pikkuhiljaa ja niin, että tieto kertyi työhön pitkin matkaa. Tavoitteena oli kirjata aineiston osalta olennaiset tiedot mahdollisimman pian aineistonkeruuvaiheen jälkeen, jotta ne välittyisivät työhön vielä, kun asiat ovat tuoreessa muistissa.

7 Tutkimuksen luotettavuus

Luotettavuustarkastelu on olennainen osa opinnäytetyötä ja sitä on tehtävä tietoisesti koko prosessin ajan. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden osoittaminen on toisinaan hyvin hankalaa, sillä kerätty tieto on hyvin kontekstisidonnaista. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta pystytään kuitenkin parantamaan sillä, että tutkija käyttää raportoinnissa mahdollisimman tarkkaa ja selittävää kuvausta paikoista, ihmisistä ja tapahtumista. Tutkimuksen kaikki vaiheet tulee kuvata mahdollisimman tarkasti, jotta lukijalle välittyisi tutkimuksen eteneminen prosessina ja kaikki tutkimuksen kannalta olennaiset seikat mahdollisimman totuudenmukaisina. Samoin kaikkien tutkijan tekemien valintojen ja tulkintojen tarkka perustelu, antaa luotettavamman kuvan tutkimustuloksista. (Hirsjärvi ym. 2010, 231-233.)

Opinnäytetyössäni haastattelin kaikkia Etelä-Suomen tukipartion työntekijöitä ja heitä oli siis toteutusvaiheessa seitsemän. Haastatteluun osallistuminen katsottiin työntekijöiden työtehtäväksi, ja he osallistuivat haastatteluun työajallaan. Seitsemän haastattelun aineisto on edustavuudeltaan pieni eikä aineiston tuottamista tuloksista voi tehdä laajempia yleistyksiä. Tarkoitus oli saada tarkkaa, yksityiskohtaista ja kokemukseen perustuvaa tietoa liittyen juuri

Etelä-Suomen tukipartiotyöstä ja niistä työympäristöistä, joissa nämä seitsemän työntekijää työtään tekee.

Kahdessa tekemässäni haastattelussa loppui sanelimen tiedostosta tila kesken haastattelun. Jouduimme näissä haastatteluissa keskeyttämään meneillään olevan keskustelun siksi aikaa, kun sain nauhoituksen toiselle tiedostolle uudelleen käyntiin. Litteroidessani haastatteluja en kuitenkaan havainnut, että nauhoituksen keskeytyminen olisi olennaisesti vaikuttanut haastatteluiden sisältöön.

Luotettavuustarkastelussa otettakoon huomioon suunnittelemani aikataulutuksen huomattava viivästyminen. Alkuperäisen suunnitelman mukaan opinnäytetyön oli tarkoitus valmistua jo joulukuussa 2012. Muista opinnoistani ja ohjaavan opettajan useasta vaihtumisesta johtuen opinnäytetyöni valmistuminen on kuitenkin viivästynyt alkuperäisestä ajankohdasta useita kuukausia. Haastatteluajoina työntekijöiden kertomat asiat eivät välttämättä kaikilta osin vastaa tämän hetkistä tilannetta. Tukipartiotyötä kehitetään jatkuvasti ja työntekijöiden ajattelu muuttuu työn kehittyessä ja kokemuksen lisääntyessä. Opinnäytetyön valmistumisajankohtana joitain tuloksina mainitsemiani kehittämisehdotuksia on jo saatettu ottaa tukipartiotyössä käyttöön.

Opinnäytetyön reliabiliteettia lisään avoimuudella koko opinnäytetyöprosessia kohtaan ja tarkalla raportoinnilla. Jos opinnäytetyöni tulokset ovat Etelä-Suomen tukipartiotyön kehittämisen kannalta merkityksellisiä, lisäävät ne myös osaltaan opinnäytetyöni luotettavuutta.

7.1 Eettiset kysymykset

Toteutin tutkimuksen yhdyskuntaseuraamustoimistossa ja haastattelin työssäni Etelä-Suomen tukipartion työntekijöitä. Tutkimuksen toteutukseen riitti Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajan suullinen lupa. Olin kuitenkin varautunut kirjallisen luvan pyytämiseen valmistelemalla kirjallisen lupa-anomuksen (liite 3). Jokaiselta työntekijältä pyysin kirjallisen vahvistuksen haastatteluun suostumisesta (liite 4). Työntekijöiden suostumuksen lisäksi minä sitouduin vaitiolovelvollisuuteen työntekijöihin liittyvissä asioissa ja tukipartiotyötä käsittelevissä asioissa (liite 4).

Tukipartiotyötä on aiemmin toteutettu vankilasta käsin ja melkein kaikilla työntekijöillä on taustallaan vankilatyökokemus. Työntekijät ovat vankilasta käsin työskennellessään tottuneet kontrollipainotteisempaan työorientaatioon ja jokaisella työntekijällä on varmasti oma käsityksensä siitä, mitä työn sisällöllisesti tulisi olla. Työntekijöitä on ainoastaan seitsemän ja alueellisesti he vastaavat tällä hetkellä Helsingin ja koko Uudenmaan alueen koevapausvankien valvonnasta ja jatkuvasti lisääntyvistä valvontarangaistukseen tuomittujen asiakkaiden

valvonnasta. Lisäksi tukipartion työntekijät toteuttavat osana perustyötään siviilityö- ja opintoluville olevien vankien valvontaa ja yhdyskuntapalvelun päivystystehtävää arki-iltaisain sekä viikonloppuisin. Tuomittuja on todella paljon ja kutakin asiakasta kohden käytettävissä oleva työaika on tällä hetkellä todella pieni.

Opinnäytetyön toteutukseen liittyen olen pohtinut haastateltavien tunnistettavuutta. Haastateltavia oli vain seitsemän ja niin pienestä työyhteisöstä varmasti jokainen tietää jotain toisensa mielipiteistä ja ajatuksista työstään. Haastattelut tuli jo litterointi ja analyysivaiheessa peittää olennaisilta osin niin, että haastateltavan tunnistaminen tulisi aineistosta mahdollisimman vaikeaksi. Tarkoituksena oli kuitenkin luoda haastateltaville ilmapiiri, jossa he kokivat pystyvänsä sanomaan ajatuksiaan suoraan ja uskalsivat tuoda esiin omia kehittämisenäkökulmiaan. Vain asioiden suoraan ilmaiseminen auttaa työn kehittämisessä oikeaan suuntaan. Haastattelutilanteessa numeroin haastattelut ja haastateltavat lineaarisessa järjestyksessä, jotta pystyin liittämään ne keräämieni esitietolomakkeiden kanssa yhteneväiseksi kokonaisuudeksi analyysivaiheessa.

7.2 Oma asemani opinnäytetyön tekijänä

Olen työskennellyt tutkimassani työyhteisössä pienen ajanjakson vuoden 2012 kevään aikana ja tein kesätöitä työyhteisössä 25.6.-31.8.2012 välisen ajan. Työhön tutustuminen ja sen omakohtainen tekeminen oli opinnäytetyötäni ajatellen erittäin hedelmällinen tilaisuus. Sain omakohtaisen kokemuksen työstä ja pystyin paremmin käsittämään työhön liittyviä asiakokonaisuuksia. Sain myös työjakson aikana tutustua työyhteisön jäseniin, joita tutkimuksessani haastattelin. Työntekojaksollani havainnoin työn rakennetta ja sisältöjä ja pyrin sisäistämään tukipartiotyön perustehtävän. Haastattelutilanteisiin nähden oma kokemukseni työstä oli myös eduksi.

Tutustuminen haastateltaviin, edes osittain, auttoi lähestymistavan valinnassa ja haastatteluiden toteutumisessa. Kun tiesi jotain ihmisen tyylistä olla ja tehdä työtä sekä ilmaista itseään, niin oli helpompi itsekkin ennakoida tulevien haastatteluiden kulkua. Tutkimuksen aikana kiinnitin erityistä huomiota objektiivisen näkökulman säilyttämiseen. Minun oli kuitenkin oltava tarkkana sen suhteen, että ollessani työntekijän roolissa, tein havaintoja vain työn sisällöistä ja silloin kun olin ”tutkijan” roolissa, niin keskityin työntekijöiden viesteihin tutkittavana olevan työn sisällöistä ja kehittämisestä.

8 Tutkimustulokset

Tässä luvussa esitetään opinnäytetyön keskeiset tutkimustulokset tukipartion työntekijöiden työtaustoista ja työntekijöistä sekä työyhteisöstä tuen ja kontrollin toteuttajina. Esiin tuo-

daan myös tutkimustulokset tuomittujen tarpeista ja niihin vastaamisesta työntekijöiden näkökulmasta. Tässä luvussa käsitellään myös tukeen ja kontrolliin liittyviä tutkimustuloksia liittyen tukipartiotyön kehittämiseen. Kolmessa viimeisessä alaluvussa esitetään haastatteluaineiston pohjalta esiin nousseet keskeiset kehittämissuhteet liittyen työyhteisön ja työn kehittämiseen, asiakastyön sisällölliseen kehittämiseen ja eri toimijoiden välisen yhteistyön kehittämiseen.

8.1 Tukipartion työntekijöiden taustat

Suurin osa haastattelemistani työntekijöistä on työskennellyt jossain Suomen vankilassa ennen tukipartiotyön aloittamista. Kokemus vuosina näillä työntekijöillä oli 9-34 vuotta. Työkokemukset ovat kertyneet sekä suljetuissa vankiloissa että avovankilassa. Työorientaatio on vankilakokemuksen omaavilla työntekijöillä ollut vahvasti kontrollipainotteinen.

Vankilatyökokemuksen omaavien haastateltavien työtehtäviin on aikaisemmin kuulunut seuraavia osa-alueita:

- ehdottoman vankeusrangaistuksen toimeenpanoon liittyvä valvonta ja arkityön käyttäntö,
- päihdekuntoutusosaston vartijan työt,
- äiti-lapsiosaston ohjaajan työt,
- vankien ohjaus ja valvonta yleisesti,
- laitosturvallisuudesta huolehtiminen,
- saattovartiointi ja
- tukipartiotyö

Yhdellä työntekijällä on taustallaan yhdyskuntaseuraamuspuolen työkokemus ja sitä oli ennen tukipartiotyötä kertynyt kaksi vuotta. Työorientaatio on yhdyskuntaseuraamustyössä kuntouttava ja tuen merkitys on korostunut. Yhdyskuntaseuraamustyön omaavan haastateltavan työtehtäviin on kuulunut seuraavia osa-alueita:

- yhdyskuntapalvelun toimeenpano,
- ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta ja
- ehdonalaisten vapautteen päässeiden valvonta

Tukipartiotyöstä kokemuksia oli haastateltavilla kertynyt 5 kuukaudesta 2 vuoteen ja yhteen kuukauteen. Suuri poikkeama työkokemusajoissa johtuu siitä, että muutamat työntekijät ovat tehneet tukipartiotyötä jo vankilassa työskennellessään. Yhteisestä yhdyskuntaseuraamustoimiston yhteydessä toteutettavasta tukipartiotyöstä kokemusta oli haastatteluhetkillä kertynyt 5 kuukaudesta 11 kuukauteen.

Haastateltavat kertoivat yhdenmukaisesti samoja asioita tukipartiotyön työtehtävistä. Työhön kuuluu valvotussa koevapaudessa olevien vankien valvonta, siviilityö- ja opintoluvalla olevien vankien valvonta sekä valvontarangaistusasiakkaiden valvonta. Näiden lisäksi jotkut haastateltavat olivat eritelleet yksityiskohtaisemmin eräitä työtehtäviä, kuten tuki, päihdetestit, valvottavien ohjaus, päihteettömyyden seuranta, täytäntöönpanoon liittyvät esivalmistelutyöt, laiteasennukset ja yhteistyön ja tukipartiotoiminnan kehittäminen. Lokakuussa 2012 tehdyissä haastatteluissa työtehtäviksi nimettiin myös tukipartiossa alkaneet yhdyskuntapalvelun päivistystehtävät.

8.2 Työntekijät ja työyhteisö tuen ja kontrollin toteuttajina

Se, millaisiksi työyhteisön jäsenet kokevat omat mahdollisuutensa ja kykynsä tuen ja kontrollin toteuttajina, vaikuttaa myös työn käytännön toteutukseen. Tutkimuksessa selvitettiin työntekijöiden näkökulmaa siitä, miten he suhtautuvat tuomittuihin yleisesti ottaen ja minkälaisista lähtökohdista he asiakastyötä toteuttavat. Lisäksi halusin tietää, millaisena kukin työyhteisön jäsen näkee muiden työntekijöiden työorientaatiot.

Asian havainnollistamiseen käytin McColdin ja Wachtelin (2003, 1-2) esittämää asiakassuhteissa esiintyvien tuen ja kontrollin suhteen nelikenttää (ks. 17). Näytin kuvan nelikentästä haastateltavalle ja avasin kuvan kuvion ja sanojen merkitykset yksityiskohtaisesti. Tämän jälkeen jokainen työntekijä sai näyttää ja kertoa nelikentästä lokeron, johon kokee itse asettuvansa ja millaisella työotteella kokee työskentelevänsä. Haastateltavat myös perustelivat valinnan jälkeen, miksi asettuivat juuri johonkin tiettyyn kohtaan nelikentästä. Tämän jälkeen jokainen haastateltava kertoi, mihin nelikentässä näkee muun työyhteisön sijoittuvan tällä hetkellä. Nelikenttä ei ollut kenellekään haastateltavalle entuudestaan tuttu, mutta se koettiin pääsääntöisesti hyväksi tueksi asian havainnollistamiseksi.

Haastatteluissa käsitelimme tuen ja kontrollin nelikentän viimeisenä. Valitsin sen käsiteltävistä aiheista viimeiseksi sen vuoksi, etteivät työntekijöiden kuviosta määrittelemät työotteet ohjailisi liikaa haastattelun muiden kysymysten vastauksia. Tässä tuon sen kuitenkin esiin ennen muiden kysymysten tuottamia tuloksia, sillä se kertoo mielestäni hyvin siitä, millaista tietoa haastateltavat tuottivat muihin haastattelussa esittämiini kysymyksiin.

Haastateltavat suhtautuivat esittämäni kuvaan analyttisesti ja monipuolisesti sitä arvioiden. Pohdintaa aiheutti muun muassa kuvassa käytettyjen termien tarkkuus ja vastaavuus työntekijän ajatteluun tuen ja kontrollin suhteesta. Vastauksista kävi ilmi, että välttämättä johonkin tiettyyn lokeroon asettuminen ei ole mahdollista, sillä työote voi vaihdella tuomitun rangaistuksen ja rangaistusprosessin vaiheenkin mukaan. Huomion arvoisena pidettäköön työntekijöiden tuottamaa tietoa siitä, että työntekijän asenne ja tapa toimia sekä ajatella voi vaikut-

taa siihen, miten työote näyttäytyy tuomitulle. Työntekijän ei välttämättä ole tarkoitus välittää tuomitulle esimerkiksi välinpitämätöntä kuvaa tapaamisissa, mutta tuomitun kokemus voi tällaiseksi rakentua esimerkiksi tilanteessa, jossa työntekijöillä on kiire seuraavan valvottavan luokse.

Kolme työntekijöistä asetti itsensä ”korjaava/kunnioittava” (WITH) lokeroon. Haastateltavien vastauksista ilmeni vahvasti ”tahtotila” toteuttaa työtä tästä näkökulmasta. Työntekijät tuottivat tämän osalta arviointia siitä, näyttäytyykö heidän ajattelemansa työote sellaisena myös muille tukipartion työntekijöille ja tuomituille, joiden kanssa työskentelevät ja huomioivat kuvassa esitetyn termistön tulkinnanvaraisuuden. Työote saattaa näyttäytyä dynaamisena riippuen siitä, kuka asiaa tarkastelee. ”Rankaiseva”-lokero kokonaisuutena nähtiin kuuluvaksi enemmän ”vankilamaailmaan”. Puuttuminen rangaistuksen suorittamisessa havaittuihin epäkohtiin nähtiin kuitenkin tärkeänä ja tilanteisiin sekä niiden selvittämiseen tulee suhtautua ammatillisesti ja asiallisesti.

H1: ”Itseni mä haluaisin... emmä tiedä, itse mä nään ainakin just tän, et sillä määrättyllä ihmisen kunnioituksella, kontrollilla ja sillä tukemisella, mä itse haluaisin niinku tässä näi, että haluaisin, että osaisin tehdä tän työni sillä tavalla, että sen auktoriteetin kautta, et mä kontrolloin riittävästi, mut sitte se tukeminen, et ihminen sitten kokee sen, että tässä nyt tehdään hänen kanssaan tätä hommaa, et eikä et minä teen tätä hommaa. Et mä näkisin itseni mielellään tuolla (WITH), mut emmä tiiä oonko mä omalla toiminnalla tehny sitä, antanu semmosta kuvaa, työkavereille, tai täällä toimistossa, tai sitten tuota asiakkaille.”

H3: ”No totta kai tuolla korjaava ja kunnioittava. Se on hyvin helppo, jos ne (*tuen ja kontrollin*) osaa ilmasta oikein, ni päästä tänne tilanteeseen. Et se kontrolli, saadaan hyvin helposti näyttämään rankasevalta, mut se voidaan saada myös tänne korjaavaan ja kunnioittavaan.”

Kaksi työntekijöistä asetti itsensä ”rankaisevan” (TO)- ja ”korjaavan/kunnioittavan” (WITH)-lokeron välimaastoon. Tätä asettautumista nämä työntekijät perustelivat sillä, että rikkomuksiin tulee suhtautua riittävällä vakavuudella, jotta järjestelmän uskottavuus voisi säilyä. Tämä on tärkeää ja tarkoituksenmukaista, koska rangaistuksen suorittamisen tulisi sujua asianmukaisella tavalla. Rangaistuksen onnistunut suorittaminen nähtiin ensisijaisena ja sen tulee edetä rangaistusta määrittävien lakien ja asetusten mukaan. Työntekijät eivät itse koe rankaisevansa, vaan näkevät itsensä virkatehtävää suorittavaksi työntekijäksi, jonka velvollisuus on puuttua epäkohtiin vaaditulla intensiivisyydellä.

H4: ”Mä oon sit toi rankaiseva varmaan. Koska jos ottaa semmosen ison haaran, ni mä en oo välinpitämätön ja mä en oo salliva. Että mä pysyn kyllä täällä, ehkä näiden (korjaava/kunnioittava-rankaiseva) välimaastossa, mutta kyllä mä varmaan oon sit enemmän tota rankaisevaa.”

Yksi työntekijä kertoi liikkuvansa ”korjaavan/kunnioittavan”- (WITH) ja ”sallivan/liian lempeän”- (FOR) lokeroiden välillä. Tämä työntekijä kertoi pääsääntöisesti tekevänsä työtä ”korjaavasta/kunnioittavasta” näkökulmasta, mutta toisinaan ”käyvänsä” ”sallivan/liian lempeän”-lokeron puolella. ”Sallivan ja liian lempeän” työotteen tämä työntekijä koki esiintyvän silloin, jos hänellä on syntynyt vahva tunne siitä, että tuomittua ei tarvitse kontrolloida kovin vahvasti.

Yksi työntekijä ei asettanut itseään mihinkään lokeroon pysyvästi. Hän kuitenkin näki itsensä eniten ”korjaava/kunnioittava” (WITH) -lokerossa. Työntekijä otti kantaa kuvaan laajalaisesti ja monipuolisesti pohtien työtään kaikista kuvassa esitetyistä näkökulmista. Työntekijä kertoi liikkuvansa lokeroista toiseen riippuen muun muassa tilanteesta, tuomitusta, tuomitun suorittamasta rangaistuksesta, rangaistuksen vaiheesta ja sen hetkisestä ympäristöstä, jossa tuomitun ja työntekijän yhteistyötoiminta tapahtuu. Hän toi esiin esimerkiksi työn haasteellisuuden tuomituille asetettavien rajojen suhteen yksilökohtaisten yhteistyösuhteiden näkökulmasta ja toi myös esille vankiloiden väliset suuret vaihtelut sääntörikkomusten sanktioinnissa. Sääntörikkomuksista sanktiointi ei ole tukipartion tehtävä, mutta tukipartion työntekijät joutuvat välillisesti ottamaan kantaa ehdoista käytäviin keskusteluihin tuomittujen kanssa. Näissä tilanteissa työntekijä voi näyttäytyä tuomituille erilaisena riippumatta omasta tahdosta toimia tietyllä tavalla.

Keskusteltaessa koko työyhteisön asettumisesta nelikenttään, haastateltavat olivat samaa mieltä siitä, että yhteinen näkemys työotteesta on vielä muotoutumassa. Työntekijät kertovat yhteneväisesti siitä, että työyhteisöstä löytyy edustusta vielä kaikkien esitettyjen työotteiden osalta. Tätä perusteltiin sillä, että aiemmin vankilassa työskennelleiden työntekijöiden ajatusmaailma on osittain vielä kontrollipainotteinen. Kehitystä yhteisen näkökulman muotoutumisen suhteen on kuitenkin jo havaittu ja ääripäiden edustajisto on pikkuhiljaa hioutumassa ja ”rankaiseva”-työote on jäämässä työyhteisön toiminnassa vähemmälle.

H4: ”Ei kyl toi menee yksilöllisesti, mä pystyn heti sanoo et kuka on missäkin et kyl me ollaan sekotus näitä kaikkia.”

H2: ”Se on kyllä yksilöllistä mun mielestä, että ku tää on niin alkutekijöissä vasta, ni tää on vasta muokkautumassa varmaan semmonen linja. Et jokaisella on omat ja sit osa on ollu pitkää vankilassa töissä ynnä muuta ni joillaki voi olla

ihan erilaiset ajatusmaailma ku.. Et se on varmaa siitä, ku se on vasta tulossa semmonen yhteinen näkemys. Mut kyllä must tuntuu, että se on muuttunu enemmän tohon korjaava-kunnioittava kaikilla niinku se et mitä se on varmaa ollu alussa niinku, vähän enemmän tota rankaisevaa. Mut mä luulen, et se on muuttunu jo aika paljon tosta. Mut se on varmaan tavallaa hakusessa se yhteinen linja.”

Yhteisen näkökulman muotoutumisen mahdollisena vauhdittajana nähtiin esimerkiksi nyt työntekijöiltä puuttuva työnohjaus. Työnohjauksen avulla työyhteisö voisi rakentaa yhteistä ajatusta siitä, millaista työtettä ja lähestymistapaa tukipartiotyössä halutaan toteuttaa.

H1: ”Ja sen takia se työnohjaus oliski, et kaikil olis, tai oltais samassa lokerossa suunnilleen.”

8.3 Tuomittujen tarpeet työntekijöiden näkökulmasta

Haastattelun ensimmäisen teeman tarkoituksena oli selvittää haastateltavien näkemys tuomittujen tarpeista ja tarpeisiin vastaamisesta. Kun tukipartiotyön sisältöihin halutaan lisätä tukea kontrollin rinnalle, niin tulee tietää, mitä työssä pyritään tukemaan.

Haastateltavien näkemys tuomittujen tuen tarpeista vaihteli suuresti toisistaan. Suurin osa haastateltavista tunnisti selkeitä tukemisen tarpeita sekä valvotun koevapauden piirissä olevilla että valvontarangaistuksen piirissä olevilla asiakkaila. Muutamat haastateltavat tunnisti-
vat tuomittujen tarpeita, mutta eivät kokeneet itse olevansa kyvykkäitä työssään vastaamaan niihin. Muutamat haastateltavat eivät tunnistaneet sellaisia tuomittujen tarpeita ollenkaan, joihin olisivat työllään voineet vastata.

Haastateltavat kertoivat, että toisinaan tuomitut saattavat tuoda tarpeitaan esille, mutta halukkuus omien asioiden eteenpäin viemisessä voi olla alhainen. Asia ei välttämättä ole tuomitulle niin tärkeä, että hän lähtisi asiaa jatkotyöstämään tai sitten hänellä saattaa olla suuri kynnys tarttua toimeen asian hoitamiseksi. Etenkin valvotun koevapauden yhteydessä haastateltavat puhuivat arjessa selviytymisen taitojen olevan tuomituilla usein heikolla asteella, joka voi osaltaan viivästyttää asioihin tarttumista.

H2: ”Nii, siinä tuntuu, että on aika aseeton sitte, et voit antaa ne neuvot siinä, mutta.. eihän ne kaikki haluakkaan, et ne haluaa olla niinku itsenäisiä ja osallahan on tosi hyvin asiat, mutta osallahan .. huomaa, että ne ei oo välttämättä nii hyvin.”

8.3.1 Vuorovaikutuksellisuuden tarve

Selkeimpänä tarpeena valvotun koevapauden ja valvontarangaistuksen osalta nousi esiin vuorovaikutuksellisuuden tarve. Vuorovaikutuksen tarpeen oli havaittu olevan suuri niin arkisista asioista kuin henkilökohtaisista ongelmistakin. Tuomituilla on haastateltavien mukaan myös tarve tietää ja huomata, että joku ihminen on kiinnostunut heistä ja heidän asioistaan.

H2: ”Nii, no ainaki se minkä tässä on huomannu, ni se puhumisen tarve on niinku mulla ainaki päällimmäisenä, että .. sitä ei tietenkää voi niinku yleistää, mutta se on hyvin monella niinku.. sen ihan niinku huomaa, että ne tykkää siitä jos keskustelee niitten kanssa, et se ei oo tosiaankaa niinku pelkkää sitä valvontaa niinku että, rupertellaan niitä näitä siinä ja että ... että se on niin kova se tarve puhua, että se on varmaan niinku suurin minkä huomaa niinku tässä.”

Vuorovaikutteisen kanssakäymisen tarpeen nähtiin usein johtuvan muun muassa suppeasta sosiaalisesta verkostosta ja sosiaalisesta syrjäytymisestä. Tuomitulla ei välttämättä ole lähipiirissään ketään, kenelle puhua asioistaan tai keneltä saisi vastauksia mieltä askarruttaviin kysymyksiin. Asian tai aiheen ei ole tarvinnut olla suurikaan, vaan jotkut tuomitut ovat selkeästi kaivanneet vain ”juttuseuraa”. Tukipartion työntekijät on koettu tässä asiassa helposti lähestyttäviksi ja turvallisiksi vaihtoehtoiksi.

H3: ”Ja sitte, huomaa et osalla asiakkaist on niinku ihan siinä, ku käydää katomassa ni on tosi iso tarve keskustella. Et voi olla, et heil ei hirveesti oo sitä omaa sosiaalista verkostoo, et ihan semmonen normaali arjen keskustelu, se että joku on kiinnostunu, ni osalle se on niinku tosi tärkeätä. Tai vaikuttaa siltä.”

H6: ”No tää on niinku mun mielestä, että haluaa puhua, et ku ei oo ketää muuta, kenen kanssa puhua.”

Haastateltavat näkivät vuorovaikutuksellisuuden tarpeen liittyvän myös hylkäämisen tunteen hallitsemiseen. Vankilasta valvottuun koevapauteen siirtyminen tapahtuu joissain tilanteissa hyvin nopealla aikataululla, jolloin tuomittu voi hetkellisesti kokea jääneensä niin sanotusti tyhjän päälle.

H5: ”Nää on sosiaalisesti syrjäytyneitä monet näistä ihmisistä, kyl ne kokee sen kuitenkin sen semmosena, että ei heit oo tavallaan hylätty, kuitenkin, vaikka ne on koevapaudessa. Koska tääkin puoli on olemassa.”

8.3.2 Arjen taidot

Haastateltavat kokivat, että tuomittujen tarpeet voivat olla myös konkreettisia arjessa selviytymiseen liittyviä asioita ja taitoja. Arjentaidot voidaan määritellä sellaisiksi taidoiksi, joiden avulla tuomitun kyky selviytyä siviilissä helpottuu ja valmiudet uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi lisääntyvät. Haastateltavien mukaan tällaisia konkreettisia asioita voivat olla omasta hygieniasta huolehtiminen, oman kodin siisteydestä huolehtiminen, pyykin peseminen, ruuanlaitto, arkirytmien säilyttäminen ja terveelliset elämäntavat. Konkreettisia arjentaidoiksi voidaan nähdä myös esimerkiksi sosiaalinen kanssakäyminen ja kommunikointi muiden ihmisten kanssa, puhelinten ja tietokoneiden käyttäminen, laskujen maksaminen ja eri virastoissa asioiminen. Usein havaittuja tuen tarpeita tuomittujen kohdalla ovat myös tunteiden hallitsemisen vaikeudet ja ongelmaratkaisutaitojen puutteellisuus, jotka saattavat vaikuttaa olennaisesti arkisten toimintojen onnistumiseen.

H3: ”No ne tarpeet on niinku tosi laajat, eli kun.. no se varmaan riippuu vähän siitä asiakkuudesta. Et koevapausvangit niin.. nehän tulee totuttelemaan siihen siviilis olemiseen, ni kyl niil yleensä on ne kaikki perustarpeet, et on asunto ja joku toimintavelvotepaikka. Mut sit ihan se arjessa toimiminen voi olla osalle jo pelkästään haaste. Et jos on pitkä tuomio ollu, ni hirveesti kaikkee uutta..”

H5: ”Jos puhutaan koevapausvangeista, niin niil on ehkä enemmänkin niitä kysymyksiä, jos ne vaan uskaltaa niitä esittää ja semmosta et tarviivat jotain tietoa ja apua, ni ihan käytännön asioista. Ihan virastoasioita miten he hoitaa jotain asunto, tai ihan työhön liittyviä, kelan juttuja tai lasten juttuja ja sieltähän voi tulla ihan mitä vaan kysymyksiä.”

8.3.3 Päihdeongelmat

Haastateltavat näkivät myös tuomittujen päihdeongelmiin liittyvät tarpeet työnsä tukemisen kohteina. Mahdollisuudet päihdeongelman tukemiseen haastateltavat näkivät kuitenkin erittäin vähäisinä. Valvotun koevapauden osalta riskinä nähtiin yhtäkkiä koittava vapaus ja sen tuoma mahdollisuus esimerkiksi ratketa käyttämään päihteitä hyvinkin pian vapautumisen jälkeen. Valvontarangaistuksen osalta riskinä nähtiin se, että päihdeongelmaan ei välttämättä ole tarjottavissa välittömästi tarpeen vaatimaa interventiota eikä tuomittua kyetä kontrolloimaan niin paljon, kun tarve ehkä vaatisi. Koti on oivallinen paikka suorittaa rangaistusta, mutta siellä voi myös toteuttaa päihdetoimintaa suhteellisen vapaasti.

H3: ”No yks mikä niil on varmaa osalla jos on suurempi päihdeongelma, ni niil on se tarve myös siihen, et niitä käydään kattomassa ja puhallutetaan välillä.”

Et ne saa niinku sellast ulkosta motivaatiota. Ja sitte osalla jos on se oma motivaatio vähän horjuva, ni sitte se voi olla just se tarvittava siihen että ei vaikka ala käyttää niit päihteitä. Et ne tietää ja voi kokee senki sitte niinku jopa tukena.”

H4: ”No päihdeongelmat. Se nyt on se.. melkein joka ikisellä. Tausta on päihdeongelma. Ja sitte tietysti parisuhdeongelmat tuo aina vaikeuksia. Et mun mielest toi päihdeongelmat on se ehkä suurin.”

Toisaalta tuen tarpeiden saatettiin nähdä olevan yksilölliseen elämäntilanteeseen tai asiakkaan sen hetkiseen kuntoon liittyviä kokonaisuuksia rangaistuslajista riippumatta. Asiakkaan tarpeiden tukemisessa on siis otettava huomioon tarpeen laatu (onko yksilön kohdalla kysymyksessä esimerkiksi mielenterveysongelma vai päihdeongelma) ja ongelman sen hetkinen tilanne (onko ongelma akuutissa vaiheessa vai mahdollisesti kuntoutusvaiheessa ja millaisia toimenpiteitä on jo tehty).

H3: ”Mut et riippuen siit asiakkaan kunnosta ja siit elämäntilanteesta ni ne voi olla melkein mitä vaan. Ni aikalaila samat, kirjavat ongelmat mitä siin elämäntilanteisiin liittyy, ni varmasti tarvii tukea.”

8.3.4 Rangaistuksen suorittamiseen liittyvät tarpeet

Haastateltavat näkivät monesti myös tuomittujen rangaistuksen suorittamiseen liittyvät ongelmat tukemisen tarpeina. Rangaistuksen suorittamiseen liittyviksi ongelmiksi nähtiin tuomittujen omat mahdollisuudet selvittää rangaistusajasta, tuomitun psyykinen valmistautuminen rangaistusaikaan ja rangaistuksen eteneminen teknisten laitteiden osalta. Tuomitut kantavat haastateltavien mukaan usein huolta siitä, miten rangaistus käytännössä tulee etenevän ja mitä se tulee käytännössä heiltä vaatimaan.

H4: ”Ja sit totanii, alussahan noita henkisen puolen ongelmia on just se, että miten tää lähtee sujuu ja just se ongelma siitä, että kun tullaan pitkältä vankilatuomiolta.”

H7: ”Kyl ne niinku enemmän halua tietää siitä että ”mitä ja miten, ja miksi?” Ja siitähän sitä keskustellaan. Mikä se on ja miten se toimii ja mitä voi tehdä ja mitä ei.”

Haastateltavat nostivat esiin myös toisinaan hyvinkin nopeasti etenevät, loppuun asti suunnittelematon aikataulut, joihin tuomitulla ei ole välttämättä kunnolla aikaa varautua. Val-

vottuun koevapauteen lähtö saattaa pitkästä valmisteluajasta huolimatta tulla tuomitulle hyvin nopeasti ja yllättäen. Siinä vaiheessa, kun tuomittu lähtee koevapauteen, niin häntä ei enää välttämättä vankilasta käsin ohjeisteta asioissa toimimisessa. Lisäksi tuomitun ohjeistaminen koevapaussääntöjen noudattamiseen vaihtelee haastateltavien mukaan vankilakohtaisesti. Toisissa laitoksissa säännöt käydään huolellisesti tuomitun kanssa läpi, niin että ne tulevat varmasti ymmärretyksi ja toisissa laitoksissa tuomitulle annetaan kirjalliset ohjeet vankilasta lähtiessä mukaan ja jätetään sääntöjen tulkinta tuomitun omalle vastuulle.

H5: ”Ne liittyy tietenkin siihen alkuvaiheessa siihen sekamelskaan mikä niillä on, et monella tulee se, totta kai se valmisteluvaihe vankilassa on pitkä siihen koevapauteen ja kaikki näitä niinku systeemit, mut se tulee monesti se päätös niinku tosi nopeesti, ja sit siel niinku vankilas yhtäkkiä ilmoitetaan sille vangille, et pakkaa kamat, et sä lähet huomen koevapauteen. Sit ne on ihan huulipyöreänä siin, että mites tää ja tää ja tää?”

Lisäksi esiin nousi rangaistuksen suorittamisen kannalta olennaiseksi asiaksi ympäristö ja puitteet, jossa rangaistusta suoritetaan. Valvotun koevapauden osalta ympäristö muuttuu radikaalisti yksilön vapautuessa vankilasta siviiliin, kun valvontarangaistusta suorittavan ympäristössä ei tapahdu välttämättä mitään muutosta. Valvontarangaistus suoritetaan lähtökohtaisesti omassa kodissa, tutussa ja turvallisessa ympäristössä, eikä tuomitun voimavaroja kulu uuden ympäristön vaatimien toimintaedellytysten oppimiseen.

H3: ”Sit ku vankilasta tulee, ni ympäristö on ihan erilainen, ku mihin on tottunu viime aikoina että.. Et ne valra-asiakkaat saa kuitenkin siinä omassa, niinku senhetkisessä elinympäristössä suorittaa sitä rangaistusta, mut et.. sehän voi olla hyvin sekava se tilanne. Ja monesti onkin moniongelmaisista.”

Valvottuun koevapauteen tuleva tuomittu voi liikkua vapaa-aikanaan pääsääntöisesti kotikuntansa alueella vapaasti aamu kuuden ja ilta kymmenen välillä. Yöaikana on oltava kotona. Toimintavelvoiteaikana valvotussa koevapaudessa oleva tuomittu saa liikkua toimintavelvoitepaikkansa määrittelemällä alueella. Mikäli toiminta-aikana on tarpeellista liikkua useamman kunnan alueella, tulee tuomitun sopia siitä erikseen vankilan kanssa. Pääsääntöisesti luvat liikkumiseen työn vaatimiin kohteisiin sallitaan, jotta työn suorittaminen olisi mahdollisimman helppoa ja joutuisaa, ja että rangaistuksesta ei koituisi ylimääräistä haittaa tuomitulle.

Valvontarangaistuksen osalta liikkuminen on tiukemmin valvottua ja tarkkaan aikataulutettua. Tuomittu voi liikkua vain aikatauluun määriteltyinä ajankohtina ja siinä erikseen määriteltyihin paikkoihin. Toimintavelvoiteaikana tuomitun on liikuttava määrättyinä ajankohtana tai liikkumattomuudesta tai väärään aikaan liikkumisesta aiheutuu hälytys keskusvalvomoon.

8.3.5 Eri rangaistuslajien piirissä olevien tuomittujen tarpeiden erot

Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että tukipartion asiakkailla ei ole juuri mitään tuen tarpeita. Tarkennusta pyydettyä valvotun koevapauden, valvontarangaistusasiakkaiden ja siviilityö- ja opintoluvallisten vankien osalta, ei tuen tarpeita välttämättä tunnistettu edelleenkään. Valvotun koevapauden osalta tuen tarpeiden kerrottiin olevan valmiiksi vankilassa kartoitettuja. Tuomittujen ei välttämättä havaittu omaavan sellaisia tuen tarpeita, joita tukipartiossa olisi tarpeen havaita, koska ne on kartoitettu ja niihin on vastattu jo vankilassa oloaikana.

H1: ”Ei voi sanoa, et hirveesti osaa kartottaa niitä, koska koevapauden osaltahan niinku vankilassa on tehty se työ mikä, et ne edellytykset täyttyy että pääsee koevapauteen, eli se toiminta, se päihdekuntoutustoiminta ynnä muu et ne on niinku kartotettu jo valmiiks.”

Valvontarangaistusta suorittavien osalta tuen tarpeellisuudesta oltiin kahta eri mieltä. Toisaalta osa haastateltavista toi esiin, että valvontarangaistusta suorittavat asiakkaat olisivat suuremman tuen tarpeessa, kuin esimerkiksi valvotun koevapauden piirissä olevat. Tähän liittyi esimerkiksi tieto ja kokemus siitä, että valvotun koevapauden piirissä olevien vankien osalta asioita on monelta osalta valmisteltu jo ennen siviiliin pääsemistä. Valvontarangaistuksen piirissä olevien asiakkaiden kohdalla osa haastateltavista koki, että tuen tarpeet ovat suuremmat, koska yksityiskohtaisia esivalmisteluja ei ole tehty ennen täytäntöönpanoa ja rangaistuksen pituus on käytännön interventioiden toteuttamisen näkökulmasta erittäin lyhyt.

H1: ”Mä nään että valvontarangaistuksissa olevat on enemmän tuen tarpeessa. Koska koevapauteen pääsevät, niillä on laitoksissa jo saatu määrätty tällöinen pohja tehtyä, mut valvontarangaistuksissa olevat, ne on tavallaan edelleen niillä hukateillään, et ne sillä hetkellä tsemppaa, niil on jonkun näkönen, et ne saa sen valvontarangaistuksen.”

Toisaalta taas osa haastateltavista koki, että valvontarangaistusta suorittavat kaipaavat harvemmin tukea elämäänsä. Valvontarangaistusasiakkaista saatettiin tunnistaa olemassa oleva päihdeongelma tai arjenhallintataitojen puutteellisuus, mutta haastateltavat kokivat, että asiakkaat ovat saaneet tai saavat tarvitsemansa tuen ongelmaansa jostain muusta hoitokontaktista.

H4: ”Mun mielestä ne valralaiset harvemmin on minkään tuen tarpeessa. Käyhän niille nää päihdejutut ja tämmöset, mutta meidän.. meiltä saatava tuki

niin, ei sitä kauheesti, mä en huomaa henkilökohtasesti et sitä hirveesti olisi. Ne on yleensä perheellisiä ja näin.. tietysti kysymyksiä tulee ja tämmöstä, liittyen siihen rangaistukseen, niin semmosia kysymyksiä, et niitä tulee, mutta mä en koe ollenkaa, että multa vaaditaan minkäänlaista tukea.”

Siviilityö- ja opintoluvallisten vankien osalta työn nähtiin painottuvan pääosin kontrolliin, koska käynnit heidän luonaan tapahtui hyvin pikaisesti työ- tai koulupäivän aikana. Tuen määrän haastateltavat näkivät heidän kohdallaan olevan erittäin pientä. Ensimmäisistä kontrollikäynneiksi mielletyt tapaamiset tuomitun kanssa saatettiin tulkita myös tukemiseksi, jos valvontakäynnit tuomitun luona kestivät vain sen aikaa, mitä oli tarpeellista. Tarpeelliseksi ajaksi siviilityö- ja opintoluvallisten kohdalla koettiin se aika, että pystyttiin todentamaan tuomitun olevan toimintapaikalla (työssä tai koulussa), toiminta-aikana ja ulkoisesta olemuksesta tehtyihin havaintoihin perustuen päihtymättömänä.

H3: ”Et sit se kolmas ryhmä, ne siviilityö- ja opiskeluluval olevat vangit ni.. ne on vielä niin tiiviisti vankilan valvottavissa, että se on varmaan se porukka, mikä eroo eniten et heillä se tuen osuus on tosi pieni.”

8.4 Tuomittujen tarpeisiin vastaaminen

Tarpeisiin vastaamisen kannalta on olennaista se, millaiseksi työntekijät kokevat omat mahdollisuutensa tukea tuomittua. Osittain mahdollisuuksia määrittelevät ulkoiset puitteet, mutta osittain kysymys on myös henkilökohtaisista ja ammattitaitoon liittyvistä ominaisuuksista.

H5: ”Mut seki on paljon kiinni siitä, että minkälainen se työntekijä on että ja tavallaan se suhde semmonen että .. onks se aina vaan se puhallutus ja näkemiin vai et on se työntekijä sillä päällä tai yleensäkkään, että tämä vanki uskaltaa tai viitsii kysyä jotain. Et seki riippuu paljo siitä.”

H1: ”Mut sulla on tavallaan se auktoriteetti.. me luodaan tolla tavalla, tolla tavalla just toi auktoriteetti meitä kohtaan.. eli auktoriteettiä ei saada, jos käskytät vaan. Vaan sä luot ensin jonkunnäkösen luottamuksen..”

Yksilökohtaiset ja ihmisen elämän tilanteeseen sidotut tuen tarpeet voivat olla moninaiset. Tukipartiotyö on kuitenkin luonteeltaan hyvin nopeatempoista ja liikkuvaa, eivätkä tilanteet ja toimintaympäristöt aina anna mahdollisuutta tuomittujen tarpeisiin vastaamiselle laajalaisesti. Haastateltavat nimesivät kuitenkin joitain menetelmiä tuomittujen tarpeisiin vastaamiseen. Tarpeisiin vastataan pääsääntöisesti neuvomalla, auttamalla käytännön asioissa sanallisesti, ohjaamalla asioissa eteenpäin, motivoimalla ja kannustamalla. Työntekijän oma

aktiivisuus ja mielenkiinto tehdä työtä osoittavat osaltaan myös sen, kuinka paljon kykenee tuomittua auttamaan eri tilanteissa.

H1: ”Et lähinnä sit käytännön työssä tulee sit pikku käytännön asioissa neuvomista, neuvoa vähän niinku neuvoa mihin kannattaa ottaa yhteys, jos tulee akuuttitilanne. Et meillä nyt oli eilen oli se hyvä esimerkki, että autetaan sitten kun avain jää kotia ja tän tyyppisiä. Ne saattaa olla ihan tämmösiä pikkuasioita. Ja lähinnä tämmöinen käytännön auttaminen sitten, on sitten se mitä joskus saattaa tulla eteen. Ja asiakkaastakin riippuu sitten se, että mikä on sitten semmonen, jos heillä joku akuuttihätä tulee, ni lähinnä voidaan sitten ohjata.”

H3: ”Et ainoo mitä tähän asti on pystyny, ni on antanu sen rauhallisen ajan ja kuunnellu ja yrittäny myös kuulla, et ei niinku pelkästään kuunnella sitä asiakasta. Mut se tuntuu tosi vähäselältä silti, vaikka osalle se voi olla niinku isoki asia.”

Akuuttitilanteissa tuen antaminen on ohjaavaa ja neuvovaa. Annetaan tuomitulle sellaisia tietoja, joilla hän pääsee pyrkimyksessään eteenpäin. Tuomittu saattaa tarvita tietoja minkäläisten asioiden hoitamisesta tahansa ja haastateltavien mukaan siihen on mahdollon varautua etukäteen. Kokemuksen tuoma varmuus ja tietotaito ovat ainoita asioita, jotka auttavat mahdollisesti tulevaisuudessa samankaltaisissa tilanteissa.

H5: ”Ni niil on sit tosi paljon kysymyksiä ja yleensä ne liittyy johonki asumiseen ja justii näihin johonki virastojuttuihin.. Tai se mikä on niin, lääkkeisiin ja lääkitykseen, koska siinhän tulee tosi selkee se paperi, että mitä lääkkeitä saa ja mitä ei saa käyttää.”

H6: ”No se neuvonta, ni se on aika suuri osa tätä työtä.”

Haastateltavien mukaan vuorovaikutuksellinen tukeminen ja ohjaaminen ovat ainoita asioita, mitä he tämän hetkissä työssään voivat tukemisen näkökulmasta tehdä. Asiat jäävät tämän jälkeen tuomitun omaan harkintaan ja heidän oman aktiivisuutensa varaan. Kukaan tukiparti on työntekijä ei voi sanallisen tukemisen ja ohjaavan tilanteen jälkeen mistään varmistua, onko annettu tuki ollut tuomitulle todellinen ja auttanut yksilöä eteenpäin vai onko se jäänyt siihen hetkeen, jossa tukeminen on tapahtunut.

8.4.1 Asiakkuus

Haastattelussa käsiteltiin myös muodostuneita asiakkuuksia ja asiakassuhteen määrittelyä. Tuomittujen tarpeisiin vastaamiseen liittyen haastateltavilta kysyttiin, miten työntekijät kokevat roolinsa suhteessa tuomittuun ja mitkä edellytykset työntekijöillä on aidon ja luottamuksellisen asiakassuhteen muodostamiseen. Haastatteluissa hahmoteltiin muodostuneiden suhteiden luonnetta ja esiin nousi erilaisia asioita, jotka haastateltavien mukaan vaikuttavat asiakkuuksissa olennaisesti.

Suurin osa haastateltavista koki, että kulunut aika tukipartiossa yhdyskuntaseuraamustoimiston yhteydessä on tuonut muutoksen esimerkiksi heidän itse käyttämiinsä termeihin. Vankilassa työskennellessä ei käytetä sanaa asiakas, vaan poikkeuksetta työskennellään vankien kanssa. Valvotussa koevapaudessa olevat ovat edelleen vankilan kirjoilla ja heidän statuksensa on vanki. Valvontarangaistuksen piirissä olevat tuomitut kuuluvat yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkuuksien piiriin, jolloin heistä puhutaan asiakkaina. Suurin osa haastateltavista kertoi omaksuneensa asiakas-sanana vanki-sanana rinnalle. Haastateltavat kertoivat myös käyttävänsä asiakas-sanaa enenevässä määrin ja kokivat sen vaikuttavan myös tuomitun kanssa tehtävän työn laatuun.

H1: ”Ennen puhuttiin vangeista, ja tääl on oppinu, ite puhunu vangeista koevapaudes olevist, nyt on oppinu sen asiakas sananki, seki on niinku tässä tavallaan tän yhdyskuntaseuraamustoimiston myötä tullu tää, ku on ollu tekemisis enemmän, ni tullu tavallaa sit asiakas. Enää ei tuu puhuttuu kovin helposti ees vangeistakaan. Et sillä tavalla muuttunu tän myötä. Ihan puhtaasti vaan sanallisesti. Millä tavalla puhuu ihmisistä.”

H7: ”Emmä niitä pidä esimerkiks koevapausvankeja, emmä niitä vankeina pidä, kyl ne niinku on asiakkaita.”

Työntekijän itsetietoisuus omasta roolista vaikuttaa myös suhteen syntymiseen. Se, minkälaiseksi työntekijä kokee itsensä suhteessa tuomittuun ja mitkä ovat edellytykset luottamuksellisen asiakassuhteen muodostumisessa, vaikuttavat osaltaan työn onnistumisen kokonaisuuteen. Osa haastateltavista koki, että nykyinen työympäristö verrattuna vankilaympäristöön on asiakassuhteiden muodostamisen kannalta otollisempi. Nykyinen työympäristö on normaali yhteiskunta omine rakenteineen ja ominaisuuksineen, kun vankilaympäristö on sekä fyysisiltä että psyykkisiltä ominaisuuksiltaan paljon rajatumpi. Vankilassa tuomittua kontrolloidaan ulkoisesti paljon enemmän, kun taas tukipartion työntekijän näkökulmasta tuomittu on vapaudessa rangaistusta suorittaessaan velvoitettu kontrolloimaan myös itse itseään ulkoisten rajoitteiden vähentyessä.

H3: ”No se ei oo ainakaan sellanen, ku mä haluisin sen olevan. Mut se rooli siin, on täl hetkellä.. se on se ohjaajan rooli. Ja ehkä mun mielest liikaa semmonen kontrolloijarooli, tai must tuntuu, et sellasena se niinku välitty niille asiakkaille. Et se lähtökohta on jo se että ne niinku ottaa vastaan sellasena kontrolloijana.”

H5: ”No tietenkin määrittelen sen niin, että nämä koevapausvangit, he ovat vankeja ja me olemme virkamiehiä, mutta verrattuna esim. siihen, että ku itekki oon ollu yli kymmenen vuotta vangin vartijana, niin se suhde on jokapaauksessa huomattavasti erilainen, koska tässä kun ei esim. olla virkapuku päällä, se on jo suuri semmonen tavallaan tasotus siihen, että se vanki ei koe semmosta auktoriteettia meissä, niinku vankilan sisällä.”

Asiakassuhteen muodostumisessa olennaiseksi asiaksi haastateltavat mainitsivat toimivan vuorovaikutuksen työntekijän ja tuomitun välillä. Onnistunut vuorovaikutus edellyttää työskenteilyn jatkuvuutta ja säännöllisyyttä. Tuomittua tulisi tavata tarpeeksi usein ja tapaamisten tulisi olla kestoaltaan tarpeeksi pitkiä, jotta vuorovaikutus voisi muodostua luottamukselliseksi, luonnolliseksi ja aidoksi ja että ylipäättään voitaisiin puhua asiakassuhteesta.

H3: ”Asiakassuhde.. no yleisimmin on niinku mun mielestä sen työntekijän ja sen asiakkaan välinen vuorovaikutus.. ja se kontakti.”

H3: ”Et nyt se on sellanen aika muodollinen ja virallinen asiakassuhde, mut mä en sitä ees miellä niinku asiakassuhteeks.. et se on enemmänki asiakkuus. Se et siit tulis asiakassuhde, ni se vaatii semmosta.. enemmän sitä kanssa käymistä ja syvällisempää kanssakäymistä ja.. näissä puitteissa se tuntuu aika vaikeelta. Siis semmosen hyvän asiakassuhteen luominen ja niinku luottamuksellisen ni se on kyl tosi harvinaista.”

Tuomitun tapaamistiheys saattaa asiakkuuden aikana vaihdella paljon. Tuomitun asiakkuus voi lyhyimmillään kestää muutaman viikon ja pisimmillään puoli vuotta. Lyhyimpien asiakkuuksien aikana jokainen tukipartion työntekijä ei välttämättä näe tuomittua kertaakaan ja ne työntekijät, jotka tapaavat, tapaavat nekin vain muutaman kerran. Haastateltavien näkemyksen mukaan asiakkuuden kestäessä muutamankin kuukauden, vaikuttamismahdollisuudet tarpeisiin vastaamisen ja vuorovaikutuksellisen suhteen luomisen osalta voivat jäädä hyvin pieniksi. Useamman työntekijän tavatessa tuomittua ei samalle työntekijälle osu välttämättä montaa tapaamiskertaa saman tuomitun kanssa.

H3: ”Mut et, tällä hetkellä se jää tosi pieneks, just koska ne kohtaamiset on niin lyhyitä ja harvassa per työntekijä.”

H7: ”Nii, eikä sitä pystykään olemaan. Aikatauluhan joillakin saattaa olla et se on kuukauden tai 3 viikkoo koevapaudessa niin.. ethän sä ehdi nähdä ku 2 kertaa siin tyyliin. Ni mitäpä siin pystyy?”

Sekä työntekijän että tuomitun asiakkuuteen tulon orientaatio vaikuttaa muodostuvaan asiakkuuteen. Tuomitun oma ajatus siitä, mitä hän haluaa rangaistuaajalta saavuttaa tai miten hän ajattelee siitä selviytyvänsä, vaikuttaa siihen, kuinka avoimesti tämä ottaa työntekijän vastaan. Mikäli tuomitulla ei ole suurempia tarpeita, joihin odottaisi työntekijän vastaavan asiakkuuden aikana, ei hän varmasti koe tarvetta myöskään avautua työntekijälle mistään henkilökohtaisista tarpeista. Jos taas avun tarve on suuri jollain elämän osa-alueella, voi se vaikuttaa tuomitun tahtoon syvällisemmästä asiakassuhteesta. Samoin työntekijän orientaatio vaikuttaa siihen, millaiseksi suhde muodostuu. Jos työntekijä ei odota työskentelystä mitään arkoisista puheenaiheista syvällisempää, eikä lähde sen enempää asiakkuutta työstämään, tuomittu voi jäädä hyvin kaukaiseksi ja asiakkuus pinnalliseksi.

H4: ”Ja toisiin kehittyä erilainen suhde tietenki. Toisten kanssa on niinku helppo jutella ja sit semmosia ihmisiä tietyst tsemppaa enemmän ja on niinku aidosti ilonen niiden puolesta ku jotain onnistuu. Ja sehän ei sais olla niin, se on ammatillisuutta, että ei erottele ihmisiä, niin se vaan kummasti menee että...”

H7: ”No mun mielestä se on kontrolloiva ja tukeva. Se voi olla asiallinen, mutta ystävällinen. Tollanen tuttavallinen. Ei se tarvii olla niinku suljetun talon vartijana. Et kylhän voi olla ihan normaalisti. Asioida ihmisen kanssa. Mut ei myöskään tarvii olla mun mielestä semmonen yliystävällinen ja höösäävä höpöttäjä. Et mun mielestä tämmönen normaali kanssakäyminen on ihan ok.”

Työntekijä saattaa myös lähteä asiakkuuteen niin sanotusti kontrolli edellä, jolloin tuomittu automaattisesti tuntee olevansa kontrolloitu. Tämä luo myös vastakkainasettelua sen sijaan, että tuomittu kokisi olevansa myös tuen piirissä. Tuomittujen tasavertaisen kohtelun vaatimuksista huolimatta myös henkilökemiat saattavat vaikuttaa työskentelysuhteen muodostumiseen.

H5: ”Mutta totta kai se asiakassuhde on se, et me ollaan kuitenkin se kontrolli-, valvontaporukka siinä, mutta aika hyvin mun mielestä me työntekijöinä ja vastapuoli vangit niin, jotenki se suhde on sillai neutralisoitunut, et se ei oo sem-

monen, niinku niin jyrkkä tai semmonen että, jos ymmärrät mitä tarkoitan. Mut totta kai se on, kontrollihommaahan se on meillä hyvin pitkälti.”

Asiakkuuden käynnistymisessä saattaa haastateltavien mukaan auttaa se, että työntekijä ja tuomittu tuntevat entuudestaan toisensa. Haastateltavien joukossa oli useampi monien vuosien vankilatyökokemuksen omaava henkilö, jotka kertoivat tuntevansa useita tuomittuja entuudestaan. Kaikki heistä kokivat, että entuudestaan tuntemisesta on ollut heille hyötyä tukipartion asiakkuuksien aloittamisessa. He ovat kerinneet jo ”yhteisen vankilahistoriansa” aikana luomaan toisiinsa kontaktin, vuorovaikutuksellisen yhteyden, jonka jatkaminen myös muurien ulkopuolella on luonnollista. Toisesta tiedetään etukäteen jo joitain asioita, joihin on helppo palata myös myöhemmin muurien ulkopuolella. Lisäksi yhteinen ”vankilahistoria” on omiaan myös yhteisten puheenaiheiden löytämisessä.

H1: ”... sitte riippuu asiakkaasta, jos tunnet ja tiedät, on pitkäaikainen tuttavuus, niin sä voit, ku sä tiedät sen henkilön, niin sä osaat tavallaan sitten siinä käynneillä, tavallaan keskustella niistä määrättyistä asioista mikäli, mikäli sul on itsellä niinkun motivaatiota ja innostusta tehdä sitä työtä.”

H5: ”On ja siinä tää asiakas toivon mukaan ymmärtää itekin sen, että eihän me olla vastuussa, tai vankila tai yhteiskunta oo vastuussa hänen teoistaan, vaan hän on itte siitä vastuussa. Et siin koko ajan tavallaan löysentyy se kontrolli ja valvonta että hän ehkä huomaa sen että okei ku käyttäytyy hyvin ja tekee asiat oikein niin saa niinkun sitä hyvää siinä, ja tosiaan, tuttuja naamojahan nää on vankilasta, monet on sen sitte hyvinkin positiivisesti kattonu.”

8.4.2 Tuomitun kohtaaminen

Kuten aiemmin jo selvisi, niin tuomittu kohdataan usein erilaisissa ja kerta toisensa jälkeen muuttuvissa ympäristöissä. Lisäksi kohtaamiseen käytettävä aika vaihtelee työntekijäkohtaisesti ja tapaamisen tarkoituksen mukaan. Haastateltavien mukaan ensikohtaaminen on tärkeä prosessin toivotunlaisen jatkumisen kannalta. Valvottuun koevapauteen tuleva pyritään tapaamaan ensimmäistä kertaa mahdollisimman pian vankilasta lähdön jälkeen. Valvontarangaistukseen tuomitavat tavataan kotikäynnillä jo ennen tuomioistuimen päätöstä rangaistuslajista. Tuomitulle pyritään ensikohtaamisen aikana luomaan kuva siitä, että tukipartiolaiset eivät ole pelkästään kontrolloimassa, vaan myös tukemassa rangaistuksen suorittamisessa.

H1: ”..Hän arvostaa sitten meitä, ku seuraavan kerran mennään, niin hän ihan varmaan on, saattaa olla naama paljon kirkkaampi ja hymyileväisempi kun.. Et

siinä tulee, luodaan se tavallaan se pohja siihen tulevaisuuteen, että jos jokin joskus joudutaan puuttumaan..”

H2: ”... et ne ei näkis työntekijää liian viranomaisena, vaikka tässä työssä ollaa. Että se tarkotuserä olis niinku hyvä että, se ois tärkeätä, ettei se näkis meitä semmosena punasena vaatteena... vaan enemmänkin mahdollisuus... tai niinku semmosena, että on tukemassa ynnämuuta.”

Kohtaamisten luonnollisuuteen ja inhimillisyyteen vaikuttaa myös tapa ja välineistö, jolla työtä tehdään. Tämän hetkinen työskentelykulttuuri on muodostunut sellaiseksi, että tuomitun kotiin mennään vain harvoin sisälle. Sisälle tuomitun kotiin mennään esimerkiksi silloin, kun tuomittu on yksin lapsen kanssa kotona eikä pääse tulemaan ulos lapsen kanssa.

Tällä hetkellä tuomittua mennään tapaamaan hyvin muista ajoneuvoista erottuvalla, poliisiauton näköisellä virka-autolla, joka monesti saa ulkopuolistenkin huomion ja mielenkiinnon heräämään. Tapaamiset on tarkoitus tapahtua ennalta arvaamattomasti, pistokoetyyppisesti, niin että tuomittu ei voi ennakoida tulevaa tapahtumaa. Tapaamiset tapahtuvat usein myös tuomitun elämän kannalta aroilla alueilla, kuten katujen varsissa, kotipihasa tai työ- tai koulu- tai pihassa, jossa ulkopuolisten ihmisten on mahdollisuus nähdä ja kuulla tapahtumat avoimesti.

H3: ”Mut ne on ne puitteet, mitkä täs työssä tekee osittain myös sen vastakainasettelun ja ihan vaan se, että sinne paikalle ajetaan sillä autolla ja se asiakas tavataan useimmiten siinä kadulla, tai otetaan se autoon, ni se jo se lähtökohta siin, ei oo rauhallista tilaa, eikä siinä pysty puhumaan mistä tahansa siinä kadulla, et se ympäristö on jo semmonen, et siin on hirveesti häiriötekijöitä.. ja se tosiaan, et mennää tollasella poliisiauton näköisellä autolla, ni ei se edistä sitä luottamusta varmaankaa ja sitä et siit tulis semmonen aito kohtaaminen.”

Tilanteessa vallitseva ympäristö on otettava aina kohtaamisessa huomioon. Jos ollaan kovin yleisellä paikalla, esimerkiksi kadulla Helsingin keskustassa, ei asiakkaan kanssa voida lähteä kovin henkilökohtaisiin keskusteluihin, ainakaan työntekijän toimesta. Työntekijää sitoo vaitiolovelvollisuus tuomittua ja tuomitun asioita kohtaan, eikä tämän asioista voida lähteä työntekijälähtöisesti kadulla keskustelemaan. Kadulla tavattaessa on aina riskinä, että joku ulkopuolinen kuulee tuomitun henkilökohtaisia asioita tai pystyy jostain kuulemansa osasta päätelemään meneillään olevan tilanteen tarkoituksen. Tarkoituksena ei ole myöskään saattaa ulkopuolisten tietoon tuomitun rangaistuksen liittyvää tietoa.

H1: ”Päällepäin, jos ajatellaan et ulkopuolinen, varsinki ku ollaan tuolla kadun varressa joskus, ni ulkopuolinen ku kävelee ohitte, niin se ei vaan huomaa, et siin ois semmonen viranomais - vankisuhde tai asiakassuhde. Vaan kun se kävelee siitä ohi, niin se ajattelee, että jaa tossa ne höpöttelee jotakin vähän niinku kuulumisia. Ja silloin jos ulkopuolinen sen kuvan saa, ni sit ollaan mun mielestä oikeella asialla.”

Työntekijän on tuomitun kohtaamisessa tärkeää itse tiedostaa omat ammatillisuutensa rajat.

H4: ”Sitte se tsemppaaminen ja hyvän asiakassuhteen luominen ihmiseen joka on tuppisuu, se on mahdottomuus. Et mun ammattitaito ei riitä siihen, että mä sitte kauheesti tsemppaisin ja.. et se on mun ammattitaidon puutetta.”

Olenaisina asioina tuomitun kohtaamisessa nähtiin se, miten tuomittu kohdataan, millainen työote ja millaiset toimintatavat ovat käytössä, miten työntekijän oma persoona vaikuttaa ensivaikutelman luomiseen ja mikä on se työn varsinainen tehtävä, mitä ollaan tekemässä. Tukipartion työntekijät tekevät työtään pitkälti omien vuorovaikutustaitojensa turvin ja itsensä ammatillinen rajaaminen on tunne- ja asennepuolella erittäin tärkeää. Työskenneltäessä ihmisten kanssa, inhimilliset tunteet ovat luonnollisia ja vaativat ammatillista rajaamista päivittäin. Vastaan voi tulla odottamattomiakin asioita, jotka saattavat kuormittaa työntekijää, mikäli tämä ei tietoisesti osaa asettaa itseään puhtaasti työntekijän, ohjaajan rooliin. Ammatillisuuden rajojen tiedostaminen koskee työssä käytettävien tunteiden lisäksi tietoisuutta siitä, kuinka intensiiviseen ja sisällölliseen työskentelyyn työntekijän ammatilliset kyvyt riittävät.

H1: ”Sanotaan näin, että kun tulee, asiakkaita tulee, mitä näitten kaa on ollu tekemisissä, niin se ammatillisuus on just se, että sä osaat ottaa sen ammatillisesti, että sää vaikka sä koet joskus.. myötätunto tulee mukaan. Mutta sitä ei pidä niinku ottaa sitten sillä tavalla, että mennä siihen ihan sisäisesti, itse henkisesti siihen mukaan, että hirveesti että.. pitää niinku erottaa se, että asiakkaat on asiakkaita.. Pitää määrättyllä tavalla olla niinku myötätuntoo, mutta se myötätunto pitää sitten osata myös rajata, sitä ettei mee sitten liikaa sitte heijän mukaansa, koska jotku osaa... pitää osata arvioida, kuka on se manipuloija. Et määrättyllä tavalla pitää pitää etäisyyttä. Et se on niinku semmonen... Mut ammatillisuus täytyy olla.”

Rikosseuraamusalan työntekijöiden ammattitaidon ylläpitämiseen kuuluu olennaisena osana myös itsereflektointi työn arjen keskellä. Työssä on päivittäin esillä vastakkainasettelu rikosentekijöiden ja työntekijöiden välillä. Tuomitut usein voivat nähdä tämän selvemmin kuin

työntekijät. Välillä on pysähdyttävä miettimään, miksi kyseistä työtä tehdään, mihin yrite-
tään vaikuttaa ja minkälaisen ihmisten kanssa ollaan tekemisissä. Myös tukipartion työnteki-
jät joutuvat jatkuvasti peilaamaan itseään yhteiskunnan puolesta toimivina virkamiehinä ja
asettamaan mahdollisesti oman arvomaailmansa toissijaiseen asemaan. Se, mitä työntekijä
itse on henkilökohtaisesti jostain asiasta mieltä, ei voi päteä välttämättä työaikana. Haasta-
teltavien mukaan työ on hoidettava asiallisesti ja inhimillisesti tuomitun persoonasta riippu-
matta ja jokainen tuomittu on tekemästään rikoksestaan huolimatta kohdattava ihmisenä.

H1: ”Mä nään taas, kun mun virkatehtäviin kuuluu määrätyt asiat, niin ne hoi-
detaan, vaikka niinkun tuntuu vähän joskus eettisesti tai moraalisesti, että mi-
tä varten mun pitää hoitaa tätä? Mut se pitää ottaa kun mun tehtävä on hoitaa
näitä asioita. Vaikka joku persoona oiski joku vähän iljettävä, mutku mun am-
matti on tämä, niin sen takii mun kuuluu hoitaa nää tehtävät. Et se on niinku
sen asiakassuhteen myös se peruslähtökohta, minun mielestäni.”

H1: ” Ja se on mun mielestä se peruslähtökohta, se tukemiselle, se et sä koh-
taat ihmisen ihmisenä. Ja se luo muutenkin työturvallisuuden ynnä muun perus-
tan mun mielestä sitten sille. Mun mielestä se on niinku semmonen helpoin ta-
pa toimia, yksinkertasin tapa. Siin ei tarvi olla ammatillisuutta hirveesti, ku sä
vaan oot läsnä siinä tilanteessa. Sä et oo läsnä siinä jollakin ylempänä henkilö-
nä, virkamiehenä, et oo läsnä, et oo vartijanimikkeellä, et oo ohjaajan taval-
laan roolissa, vaan sä oot siinä et mitä sulle kuuluu ja miten menee ja tän
tyyppistä. Et yrittää niinku mahdollisimman luonnolliseksi, tavallaan niinku kave-
ripohjalta, mut ei kuitenkaa oo kaveri.”

8.4.3 Rangaistuksen suorittamiseen liittyviin tarpeisiin vastaaminen

Haastateltavien mukaan on hyvin yleistä, että tuomitut kyselevät neuvoa ja opastusta myös
rangaistuksen suorittamiseen liittyvissä asioissa. Valvontarangaistuksen alkuvaiheessa hyväksi
koettu tapa, joka auttaa rangaistuksen käynnistämisessä, on ennakkoon suoritettut kotikäyn-
nit. Ensimmäisellä kotikäynnillä käydään jo selvitysvaiheessa, jolloin lopullinen rangaistus-
muoto ei ole vielä selvillä. Tukipartiolaiset pitävät kotikäyntiä ennen rangaistuksen tuomit-
semista kuitenkin hyvänä mahdollisuutena kertoa rangaistukseen liittyvistä yleisistä asioista,
jotta tuomittu voi saada tarvitsemaansa tietoa rangaistuksen kulusta.

Myös valvotun koevapauden osalta haastateltavat kokivat tärkeäksi sen, että tuomittua men-
nään tapaamaan ensimmäistä kertaa mahdollisimman pian valvotun koevapauden alettua.
Useampien haastateltavien mielestä ensimmäinen tapaaminen olisi vaikuttavuuden näkökul-
masta tärkeää tehdä mahdollisuuksien mukaan jo koevapauden ensimmäisenä päivänä.

H5: ”Mun mielest me ollaan aina pyrittykin siihen, että ku joku pääsee koeva-pauteen ni samana päivänä tai sit ihan niinku lähipäivinä, riippuu tietenki, ke-retäänkö tai asuuks vaikka jossain tosi kaukana, ettei välttämättä päästä, mut-ta.. Heti mennää siihen ja esittäydytään, kerrotaan asiallisesti, mikä meininki on ja kylhän ne niinku tavallaan sen tietääkin jo, mut se et mun mielest se on ollu ihan positiivinen, molemmin puolin se juttu ja sit ku ne huomaa sen et tä-hänhän tulee ihan normaaleita ihmisiä juttelemaan ja se ei ollu mikää semmon-ten tuijotus, ja kusiinäyte ja sylkikoe ja puhallutus heti ja semmonen tosi niin-ku auktoriteettipohjanen, niin monet on kokenu sen varmaan ihan semmosena positiivisena juttuna.”

Haastateltavien mukaan tuomitut tarvitsevat usein kannustusta rangaistuksensa läpiviemisek-si. Tuomitun usko omiin kykyihin selvitä rangaistuksesta usein horjuu, jolloin tukipartiolaisen tehtävänä on tukea kannustamalla tuomittua eteenpäin.

H4: ..ja sitte semmonen kannustus eteenpäin elämässä. Et mun mielestä ne kaipaa hirveesti sitä sellasta et kyl sä onnistut ja et älä nyt tähän ja.. vähän niinku sitä motivaation luomista siihen, että tuomionkin jälkeen kaikki jatkuu hyvin. Et se tulee just siellä loppupuolella se usko itseensä niinku tavallaan vä-hän niinku loppuminen.

Tukipartiolaisilta kysellään usein esimerkiksi erinäisiä lupia poiketa sovituisista säännöistä. Lu-paa voidaan esimerkiksi kysyä oman kunnan alueelta poistumiseen hetkellisesti, jos tuomitulla on toisaalla asioita hoidettavana. Tukipartiolaisilta kysellään usein myös valvontarangaistuksi-en osalta suunnitelluista aikatauluista poikkeamista. Lupien kysyminen tulee kuitenkin tapah-tua laitosten kanssa, eivätkä tukipartiolaiset ole oikeutettuja erikoislupien myöntämiseen. Tällaisissa tilanteissa valvotussa koevapaudessa olevia ohjataan olemaan yhteydessä laitok-seen, josta suorittaa rangaistustaan. Vaihtoehtoisesti valvontarangaistusta suorittavaa ohja-taan olemaan yhteydessä omaan valvojaan yhdyskuntaseuraamustoimistoon.

H1: ”Mut saattaa tulla kuitenkin esille ja tuleekin ja sitten yrittää niitä omia vapauksiaan saada, että saako lupaa ynnämuuta, mut kaikki kontrolli tapahtuu ja lupien antaminen tapahtuu laitoksissa, vastuuhenkilön puitteissa. Et tukipar-tiolaiset ei anna lupia mitään.”

8.4.4 Päihdetestaukset

Haastateltavat vastaavat tuomittujen tarpeisiin myös päihdetestauksien avulla. Haastateltavat näkevät pääsääntöisesti testit kontrollin lisäksi myös tukena. Sen lisäksi, että testejä käytetään päihteettömyyden seurantaan, ne on koettu monien tuomittujen osalta myös yhdeksi tuen muodoksi. Tuomituilla on havaittu usein olevan tarve vakuuttaa ja näyttää, että he kykenevät olemaan ilman päihteitä, jonka he kykenevät osoittamaan todeksi päihdetestauksien avulla. Jotkut tuomitut ovat varmistelleet tiedon siirtymistä esimerkiksi vankilalle, jotta sieläkin tiedettäisiin heidän olevan päihteettä.

H5: ”Kyllä, kyllä ja siit on sit helppo lähtee rakentamaan sitä jatkoo. Ja se ei tietenkää tarkoita sitä, etteikö niitä testejä tehtäis, useesti ensimmäisenä päivänä, ite harrastan sitä aika paljon, että saatan tehäkin sen testin, ihan vaan siitä syystä, että jos kaveri on ollu pitkään vankilassa ja.. himo voi olla kova. Nyt kun sitä viinaa taas saa tai jotain muita päihteitä, ni sen takii se on ihan hyvä puhalluttaa, mut ei aina, ei tietenkää aina.”

8.4.5 Tarpeisiin vastaamisen haasteet

Työympäristö luo omat haasteensa tukipartiotyön suorittamiselle, ennen kaikkea tuen näkökulmasta. Tuen ollessa pääsääntöisesti vuorovaikutukseen perustuvia toimenpiteitä, mahdollisuudet sen toteuttamiselle ovat rajalliset tämän hetkissä, jatkuvasti muuttuvissa ympäristöissä. Valvotun koevapauden ollessa kyseessä tuomittu tavataan usein työ- tai opiskelupaikan pihassa tai kodin läheisyydessä esimerkiksi kadun varressa. Tarpeen tai tilanteen niin vaatiessa tuomittu pyydetään auton sisään, jossa valvontakäynti toteutetaan. Autossa ollaan selin tuomittua kohtaan ja ympäristö ei muutenkaan ole kovin luonnollinen aidon vuorovaikutuksen kannalta. Työskentely-ympäristön lisäksi myös tuomittua kohden käytettävissä oleva aika nähdään rajoittavana tekijänä.

H2: ”No iha, iha hyvin sitte näillä välineillä mitä pystyy, että koska ei.. kaikki on rajallista, että meillä on liikkuva työ ja siinä on paljon ihmisiä ni, nii hyvin ku pystyy varmaan niinku.. riittää aika ja ynnämuut, eikä meillä oo välineitä niinku tavallaan, se on niinku niin suullista, se pyörii sen suullisen ympärillä kaikki asiat ja ohjeet teet. Eikä sitä voi, eikä me voida tietenkää, jos sillä nyt ei oo joku asuntohakemuspaperi vaikka mukana ku se tulee siihen autoon, ni voi siinä sillä tavalla näyttää, mutta koska ei me kuitenkaa niinku yleensä menä kenenkää kotii ynnä muuta ja .. että se on niinkun semmonen pintapuolinen se keskustelu aina siitä aiheesta just..”

8.5 Tuki ja kontrolli tukipartiotyössä

Toisessa teemassa haastateltavat kertoivat näkemyksiään tuesta ja kontrollista. Tukipartiotyö on näistä kahdesta elementistä rakentuva tiivis kokonaisuus, mikä ei toimisi ilman toista. Tuki ja kontrolli olivat monessa tilanteessa myös vaikea erotella toisistaan, sillä molemmat nähtiin osaksi toisiaan.

H1: ”..mm, että sillä tavalla niinku motivoida se, vaikka se ei välttämättä siinä tilanteessa kuulosta välttämättä motivoinnilta, mutta se monelle saattaa olla se et, niinkun tietää, tiedostaa alitajuntaisesti, tavallaa myös motivoi siihen, että kun he suorittaa tämmöst toimintaa, ni se tavallaan motivoi sen. Se kontrollointi on tavallaan myös tukemista. Et eihän se oo puhtaasti sitten vaan sitä kontrollointia. Vaan se kontrollointi, niin kun asiakkaat on sanonu jotkut että, kaipaa tavallaan tukipartioo ku pääsi siviiliin koevapaudest, et kaipaa sitten sitä meijän kontrolliaki, koska se tuo itelle semmosta motivaatiota et pysyy, et mul on joku joka sanoo, että näin ei saa tehdä.”

Kontrollia tarvitaan, että rangaistuksen ja työn uskottavuus säilyisi ja tukea tarvitaan, että työ voisi olla vaikuttavaa uusintarikollisuuden estämisen näkökulmasta.

8.5.1 Tuki käytännössä

Tukipartiotyön tuki on käytännössä vuorovaikutuksen keinoin toteutuvaa toimintaa tuomitun hyväksi. Haastateltavat kokevat konkreettisena tukena tuomitun kuuntelemisen, neuvomisen käytännön asioissa, akuuttitilanteissa ohjaamisen, motivoinnin, keskustelun, opastamisen, informoinnin, positiivisen palautteen antamisen, läsnäolon tilanteissa ja kannustamisen.

H1: ”Että meidän tavallaan palveluohjaus on semmosta käytännön neuvontaa.”

H3: ”Mä laittaisin siihen, tai se menee varmaan siihen vuorovaikuttamiseen, mut sellanen asiakkaan tasavertanen kohtaaminen. Et se saa jo sen tunteen että.. ja arvostus ja.. et täs ei nyt oo vanki ja vartija vaan täs on nyt.. ihminen kohtaa ihmisen. Ja sit se kuuntelu ja hyvä asiakassuhde, jos se muodostuu, ni se on varmaan tietyst iso tuen muoto monelle. Mut silti jollain taval tuntuu, et se jää aika pinnalliseksi se tuki täl hetkellä. ”

H4: ”Jos pitää ihan konkreettisesti sanoo.. No se, että mä olen kiinnostunu, mitä mulle puhutaan. Plus, että mä yritän muistaa, mitä mulle on puhuttu.. Nii ja mä pystyn heille vastaamaan. Vaikka mä vastaisin, et ”hei mä en tiedä, mutta

mä selvitän seuraavaks kerraks”, mutta mä pystyn jotain vastaamaan, enkä anna mitään epämääräisiä - ”no ehkä”-lupauksia.”

Tuen toteutuminen asiakkuuden aikana on usein työntekijästä kiinni. Haastateltavien mukaan kaikilla työntekijöillä on vielä jonkin verran varaa itse säännellä työn tekemistä, joka antaa mahdollisuuden myös erilaisiin toimintatapoihin tuomittujen kanssa. Mikäli työntekijän oma motivaatio tehdä työtä vaikuttavasti ja tehokkaasti on korkea ja innostusta riittää, myös työssä tarjottava tuki tulee asiakkuuksissa paremmin esille.

H3: ”Ja mun mielest, et kumpaan se sit painottuu se vaikka se kohtaaminen, ni se on tosi paljon siit työntekijästä kiinni ja sen työntekijän tavasta toimii siin tilanteessa, vaikka ku asiakas puhallutetaan, ni ehkä se, miten se just se asiakas näkee sen, ni se on niinku tosi paljon kiinni siit työntekijän asenteesta ja milloseks se tekee sen tilanteen.”

8.5.2 Tuen merkitys tuomitulle

Tuomitulla on oma vastuunsa tuen vastaanottajana. Haastateltavat toivat esiin myös sen, että tuen tarjoamisen edellytys on, että tuomittu itse haluaa sitä ja on valmis sitä vastaanottamaan. Ketään ei voi väkisin tukea, vaan ihmisen on oltava valmis ottamaan sitä vastaan, jotta tukityö voisi olla tarkoituksenmukaista.

H1: ”Se on siitä asiakkaastakin kiinni millä tavalla se ottaa sen meidän.. Et joku saattaa sen jutustelun tuntee tukemisena, et häntä kohdellaan ihmisenä häntä tuetaan tällä. Joku saattaa kokee sen pelkästään kontrollointina, et tultiin taas kattomaan häntä vaikei testatakaan. Et sehän on asiakkaastaki kiinni, miten se oottaa ne meidän käynnit. Mä kokisin, et tämmösellä työllä, niin tulee vähintäänkin puolet, mun mielest enemmänkin tukemista, ku kontrollointia.”

Tuen merkitys tuomitulle määrittyy pitkälle sen mukaan, miten tarpeellisena tämä itse pitää tukea. Jos tuomittu ei ole omasta mielestään tuen tarpeessa eikä valmis vastaanottamaan sitä, niin silloin myös tuen tarjoaminen voi olla hyödytöntä. Haastateltavat toivat myös esiin, että tuomituilla on usein jo monia muita hoitokontakteja muihin eri tahoihin, joka voi vaikuttaa heidän motivaatioonsa ottaa tukea vastaan tukipartiolta.

H4: ”...Ja tähän tukemiseen, ni semmosta ihmistä on hankala tukea, joka ei puhu sanaakaan, ku niitäkin on, jotka ei tervehti ees tullessa, ei mennessä. Ei puhu sanaakaan, koko aikana. Ni siihen on kauheen hankala lähtee keskustelea, ku ei vastaa.”

Erityistä huomiota haastateltavilta sai tuomion suorittamiseen liittyvän tuen merkitys. Se, että tuomittua pyritään tukemaan rangaistuksen rikkeettömässä suorittamisessa, oli näkyvin ja konkreettisin tuen merkityksestä kertova havainto. Tuomion rikkeetön suorittaminen on yksi merkki tukipartion työntekijöiden onnistuneesta työstä, mutta myös sen vaikutuksesta tuomitun mahdollisuuksiin selvittää tuomiosta ja sen jälkeisestä elämästä rikoksettomasti.

H4: ”Tukihan on se, mä koen sen niin, että me pyritään tukeen vankia tai asiakasta niin, että se onnistuu tässä tuomiossaan. Se on niinku se päätavote. Ja toivottavasti onnistuis vielä niinku sen jälkeenki. Mutta toisaalta mulle kuuluu vaan tää tuomio, tietysti plussaa on aina se, jos jotain jää takaraivoon niilläki. Et tota, mä koen sen niin.”

8.5.3 Kontrolli tuen muotona

Kontrollivälineistä ja sen toteutuksesta haastateltavat olivat yksiselitteisesti samaa mieltä. Kontrollivälineinä työssä käytetään päihdetestejä, tietokonetta ja siihen asennettua paikannukseen tarkoitettua ohjelmaa ja asiakas-/vankitietojärjestelmää.

Kontrollointiin liittyvät välineet ja toimenpiteet olivat helpommin nimettävissä kuin tukeen liittyvät. Haastateltavien mielestä kontrollointia on sinällään myös helpompi toteuttaa valvontakäynnin yhteydessä kuin tukea. Tämä johtuu juuri siitä, että kontrollointiin on selkeät välineet, joilla kontrollitoimintaa toteutetaan. Tuen antamiselle ei ole selkeää välineistöä ja toimenpiteet ovat pitkälti työntekijän tiedon ja kokemuksellisuuden varassa. Samoin tuen antamiseen tarvitaan vuorovaikutuksellista osaamista, joka edellyttää toimiakseen myös koulutusta.

Haastateltavat näkevät kontrollin myös osana tukea. Tuomitun tukeminen vuorovaikutuksellisin keinoin voidaan tulkita myös tuomitun kontrolloimiseksi. Tuomitun ulkoista olemusta havainnoidaan koko valvontakäynnin ajan. Havainnot poikkeavasta käyttäytymisestä auttavat työntekijää tekemään mahdollisesti muita kontrollitoimenpiteitä. Valvontakäyntien yhteydessä pelkkien kontrollitoimenpiteiden toteuttaminen, ilman tuen elementtejä, nähtiin haastateltavien keskuudessa mahdottomaksi ja hyödyttömäksi. Valvontakäynnin alussa tehtyjen havaintojen perusteella voidaan edetä kontrolliprosessissa seuraavalle asteelle. Mikäli tuomitun havaitaan esimerkiksi keskustelun aikana antavan syyn epäillä päihtymystä, voidaan asiakkaalle suorittaa kontrollitoimenpiteeksi useimmiten luokiteltu päihdetestaus.

H1: ”.. mun mielestä tuen rooli on enemmän ku kontrollin rooli, koska mun näkökulmasta se tuki ja kontrolli kohtaa toisensa, siinä juttelemalla ja paikalla

olemalla ja havainnoimalla, ni se samalla tuottaa sitä tukee ja kontrollia. Sä tavallaan itse kontrolloit, mut asiakas ei tiedä sitä et sä kontrolloit, et määrättyllä havainnoinnilla. Tottakai ehkä se aavistaa.. niil on se ajatus, että kytätään ja tentataan. Niin tota, tämmösellä toiminnalla, mitä nyt on ite harrastanu enemmän, ni se tukemisen määrä on vähintään se puolet kuitenkin siinä, ku samalla havainnoidaa ja kontrolloidaan.”

8.5.4 Tuen ja kontrollin suhde rangaistusaikana

Haastattelun aikana käsiteltiin myös tukea ja kontrollia yhteen nivoutuneena kokonaisuutena ja sitä, millainen niiden keskinäinen suhde on toisiinsa. Tuen kuulumisen rangaistusprosessiin nähtiin olennaisena osana kokonaisuutta. Osa haastateltavista näki tuen ja kontrollin osuudet asiakastyössä jakautuvan suurin piirtein puoliksi. Puoliksi osuudet jaettiin sen vuoksi, koska tuen ja kontrollin raja nähtiin häilyvänä ja vaikeasti määriteltävänä. Tuen ja kontrollin näyttäytyminen riippuu myös työntekijästä, joka työtä tekee. Rangaistusprosessin tarkoituksenmukainen jatkaminen vapaudessa olisi tuomitun yhteiskuntaan integroitumisen ja uusintarikollisuuden vähentämisen kannalta olennaista.

H2: ”Mä sanoisin että 50-50 ja ne menee käsi kädessä. Mutku se muuttuu siinä, ni sitä on vaikee niinku määrällisesti sanoo, et se muuttuu siinä niinku sen rangaistuksen aikana että, mut mä nään molemmat yhtä tärkeenä.. yhtä tärkeenä.”

H5: ”Ja sekin riippuu henkilöistä (työntekijästä), et mä puhun nyt tietenk omasta puolestani, mutta sanon nyt näin että itse yritän pitää ne semmosessa oikeessa suhteessa. Ettei tosiaan oo pelkästään kontrollia, mut en oo myöskään mikään ns. halaaja, nii, että kyllä tää on niinku molempia. Ja mun mielestä mä oon onnistunu siinä ihan hyvin. Et mä pystyn molempiin ja teen molempia.”

Kolmannes haastateltavista oli sitä mieltä, että mikäli tukea ja kontrollia tulee määritellä määrällisesti, on työ selkeästi kontrollipainotteista. Mikäli tuomitun halukkuus ja tarve tuen vastaanottamiselle on alhainen, niin työntekijä helpommin asettuu tilanteeseen kontrollipainotteisesti. Suurin osa tuomituista on sisäistänyt tukipartion toiminnan tuomitun kontrolloiniksi ja ovat asennoituneet valvontakäynteihin tämän mukaisesti. Tuomituista hyvin pieni osa on lopulta niitä, jotka lähtevät asioistaan syvällisesti puhumaan ja haluavat elämäntilanteensa tukea. Työn kerrottiin tämän vuoksi olevan suurelta osin valvontakäyntejä, joissa toteutetaan tarvittava kontrollointi joko havaintoihin tai päihdetesteihin tukeutuen.

H5: ”Joka päivä on erilainen, et seki riippuu et kenen luona käydään et kuka tarvii sitä tukee ja kuka tarvii kontrollia. Mut sanotaan nyt näin, et onhan tää selkeesti enemmän kontrollia kun tukea.”

Osa haastateltavista näki kuitenkin työn enemmän tukena kuin kontrollina. Tässä näkemyksessä tuki nähtiin työn ensisijaisena tarkoituksena ja kontrollivälineet tuen vaatiman kontrollin toteuttamisen mahdollistajina.

H7: ”No jos mä hatust heittäisin prosentit, ni 30% ois kontrollia. Ja 70% ois niinku tukemista tai siihen liittyvää jotain..”

Tällä hetkellä tukipartiotyö näyttäytyy haastateltavien mukaan tuomitulle myös kontrollipainotteisena. Lisäksi kontrollointi nähdään työssä helpommaksi toteuttaa.

H3: ”Et se, et miten se saatais näkymään niille asiakkaillekin, niinku tukena, ni se on ehkä siinä. Ja onks se mahdollista ees saada, mut täl hetkel se on aika iso osa, mikä on sit ehkä enemmän kontrollipainotteinen.”

H1: ”Eeei, ei voi sanoo näin, et sit ku tiedetään et joku, joku vaatii enemmän kontrollia, se on helpompi toteuttaa se kontrolli, ku tukeminen. Tää on just, ku siihen tukemispuoleen vaaditaankin sitä koulutusta enemmän. Just tän motivoivan haastattelun kautta ja jonku muun koulutuksen kautta. Mut sen uskallan sanoa, et kontrollin lisääminen ja antaminen on helpompaa, kun se tuen antaminen.”

8.6 Työyhteisön ja työn kehittäminen

Kolmannen teeman aiheena oli tukipartiotyön kehittäminen ja tuen lisääminen asiakastyön sisältöihin. Olen jakanut kehittämis ehdotukset karkeasti kolmeen osa-alueeseen: tukipartiotyön kehittäminen, asiakastyön sisällöllinen kehittäminen ja yhteistyön kehittäminen. Tässä alaluvussa esitellään tukipartiotyön kehittämiseen liittyvät kehittämis ehdotukset.

Yksiselitteisenä vaihtoehtona haastateltavat ehdottivat, että mikäli tukea halutaan lisätä kontrollin rinnalle, tulisi työntekijöitä olla enemmän. Kontrollistakaan ei missään nimessä tulisi luopua kokonaan vaikka kontrollin rooli lisääntyvän tuen rinnalla tasoittuisikin.

Haastateltavat kokivat oman työyhteisönsä kehittämisen ensisijaisen tärkeänä työn kokonaiskuvan kehittämisen kannalta. Työmenetelmien, toimintatapojen ja ajattelutapojen yhtenäistämisen kautta työ voisi olla tuloksekkaampaa ja vaikuttavampaa. Tämän hetkisen toiminnan

ollessa pitkälle työntekijän oman persoonallisuuden ja toimintatapojen varassa, työskentelyssä esiintyy paljon vaihtelevuutta tavoitteissa, suunnitelmallisuudessa ja sen toteutuksessa.

Eräänä vaihtoehtona työyhteisön kehittämisen näkökulmasta tuotiin esiin tukipartion työntekijöiden yhteisten vuorovaikutustilanteiden lisääminen. Tällä tarkoitettiin työntekijöiden yhteistä, avointa keskustelua siitä, mitä he haluavat työllään saavuttaa. Yhteisen keskustelun avulla työntekijät voisivat tuoda toistensa tietoon omia ajatuksia, kokemuksia ja näkemyksiä työstä ja sen tarkoituksesta. Lisäksi yhteisen keskustelun avulla päästäisiin keskustelemaan yhteisistä työn tavoitteista ja siitä, millaiseksi työtä halutaan kehittää.

Työnohjauksen palauttaminen työntekijöiden tueksi nostettiin muutamassa haastattelussa esiin työn kehittämisen näkökulmasta. Työnohjauksen nähdään tukevan työntekijää. Jotta työntekijä voisi tukea tuomittua, tulee hänen saada myös työntekoonsa tukea. Työnohjauksella olisi vaikutuksensa työntekijän tukemisen ja työyhteisön kehittämisen lisäksi myös tukipartiotyön sisällöllisen kehittämisen näkökulmasta. Tukipartion työntekijöille on aiemmin tarjottu ryhmätyönohjausta. Siitä on kuitenkin päätetty luopua, sillä sitä ei sellaisenaan nähty hyödyllisenä.

Työyhteisön sisäisen keskustelun, eli vuorovaikutustilanteiden lisäämisen ja työnohjauksen lisäksi työntekijöiden lisäkouluttautuminen nähtiin yhdeksi työn kehittämisen kulmakiveksi. Tukipartiotyössä tarjottavan tuen osalta suurin osa haastateltavista ilmaisi, että heidän työyhteisössään eivät ammatilliset välineet riitä tuomitun tukemiseen. Kontrollin ollessa helpommin toteutettavissa määrätyillä ja konkreettisilla välineillä, se koettiin vähemmän koulutusta kaipaavaksi elementiksi työssä. Tuen antamisen liittyessä pitkälti vuorovaikutteiseen kanssakäymiseen tuomitujen kanssa, työntekijät toivat esiin tarpeensa ja halukkuutensa kouluttautua tässä osa-alueessa. Esiin tuotiin esimerkiksi motivoivan haastattelun koulutus. Motivoivan haastattelun keinojen sisällyttäminen tukipartion tukityön välineeksi, voisi rikastuttaa tuomitujen kanssa käytyjen keskusteluiden sisältöjä.

Haastateltavat toivat esiin, että heidän arkipäiväistä perustyön suorittamista helpottaisi suunnattomasti, jos heillä olisi käytössään moitteetta toimivat työvälineet. Työssä välttämättömiä työvälineitä ovat esimerkiksi tietokoneet ja niihin asennetut paikantamisohjelmat, puhelimet, päihdetestit ja alkometrit. Työvälineiden toimivuus nähtiin osittaisena työskentelyhyvinvointia lisäävänä elementtinä. Tämän hetkiset työvälineet koettiin tarpeellisina, mutta niiden osalta ilmenneet erilaiset ongelmat ovat vaikeuttaneet ja hidastaneet työtä. Teknisten laitteiden ajoittainen toimimattomuus lisää haastateltavien mukaan turhautumista. Toimivilla työvälineillä uskottiin olevan työn uskottavuutta ja mielekkyyttä lisäävä vaikutus.

8.7 Asiakastyön sisällöllinen kehittäminen

Tässä alaluvussa esitellään asiakastyön sisällölliseen kehittämiseen liittyvät keskeiset kehittämissuhteet.

8.7.1 Asiakkuuden siirto vankilasta tukipartiolle

Haastateltavat näkivät, että koko rangaistusprosessin asianmukaisen, hallitun ja suunnitelmallisen etenemisen kannalta olisi tehtävä muutoksia jo prosessin siirtymävaiheessa. Tuomitun näkökulmasta tämä tarkoittaa hänen asioidensa siirtämistä toimijalta toiselle. Valvotussa koevapaudessa olevan tuomio jatkuu edelleen, vaikka hän siirtyykin vankilasta vapautteen suorittamaan loppuosaa tuomiostaan. Haastateltavien mukaan olisi tarpeellista aloittaa prosessi myös valvottujen koevapauksien osalta jo ennen kuin vanki siirtyy valvottuun koevapauteen. Haastateltavat ehdottivat, että vankia käytäisiin tapaamassa jo vankilassa ja kertomassa tukipartion toiminnasta jo etukäteen. Tällä hetkellä informaatio tukipartiotyöstä kulkee tuomitulle vankilan henkilökunnan kautta ja tiedon kattavuus vaihtelee laitos- ja työntekijäkohtaisesti. Joissain vankiloissa tukipartion tehtävästä ja roolista osataan kertoa tarkastikin, mutta joidenkin laitosten osalta tietojen on havaittu olevan puutteellisia. Tuomittu ei aina tiedä, miksi tukipartio todellisuudessa käy häntä tapaamassa.

Pohdintaa aiheutti kuitenkin resurssien vajeisuus. Valvotut koevapaudet lisääntyvät kovaa vauhtia eikä jokaisen tuomitun etukäteen tapaaminen ole millään mahdollista. Haastateltavat toivat kuitenkin esiin, että vankilassa ensitapaamisen järjestäminen voisi lisätä tuomitun kokemusta suunnitelmallisesta ja hallitusta rangaistusprosessista sekä mahdollisuutta tuomitun ja tukipartion työntekijän välisen luottamuksen syntymisessä. Lisäksi näiden vankilassa tapahtuvien tapaamisten yhteydessä tukipartion työntekijällä olisi mahdollisuus kertoa tukipartion toiminnasta omasta näkökulmasta.

8.7.2 Siviilityö- ja opintoluvallisten vankien kontrollointi

Haastateltavien mukaan siviili- ja opintoluvallisten vankien kontrollointi vie paljon työaikaa. Käytännössä siviili- ja opintoluvalla olevia vankeja kontrolloidaan tukipartion toimesta siinä määrin, että he ovat siellä, missä heidän kuuluukin olla päivän aikana. Päävastuu heidän toiminnasta on vankilalla eikä heille tarjottava tuki päivätyön tai opintojen aikana ole juurikaan mahdollista. Siviilityö- ja opintoluvallisten vankien kontrollointia ehdotettiin poisjätettäväksi, mikäli heidän kontrollointinsa tapahtuu matkapuhelinpaikannuksen sijaan kehoon kiinnitetyn valvontapannan ja pannan kanssa ”keskustelevalle” päätelaitteen avulla. Valvontapantoja on käytetty siviilityötä tai opintoja laitoksen ulkopuolella suorittavien vankien kontrollointiin ainakin Suomenlinnan avovankilassa.

8.7.3 Sääntöjen yhdenmukaistaminen

Tukipartiotyön haasteisiin kuuluu myös rangaistusmuotojen sisältämät säännöt ja niiden valvonta. Valvotun koevapauden osalta sääntörikkomuksista seuraava sanktio määräytyy vastuussa olevan laitoksen määritelmän mukaisesti. Sanktiointikäytännöissä on valtakunnallisesti suuria eroja laitosten välillä ja niistä tulisi säätää lain tasolla. Laintasolla säädettyjen sanktiointien suhteen, ei jäisi kenellekään tulkinnan varaa sen suhteen, mitä mistäkin rikkeestä seuraa. Säännöt eivät tällä hetkellä ole laitoksissa yhdenmukaisia ja se asettaa tuomitut haastateltavien mukaan eriarvoiseen asemaan. Seuraamukset voivat olla samasta rikkeestä hyvinkin vaihtelevia. Esimerkiksi toisessa laitoksessa myöhästyneestä valvontasoitosta saattaa seurata lisäpäiviä rangaistuksen pituuteen, kun toisessa laitoksessa tästä ei välttämättä seuraa kuin suullinen moite. Mikäli käytännöt olisivat sääntöjen suhteen yhdenmukaiset ja laitoksesta riippumattomat, helpottaisi se tukipartion työntekijöiden tehtävää valvoa sääntöjen noudattamista.

8.7.4 Tuen lisääminen asiakastyön sisältöihin

Tuen lisääminen asiakastyön sisältöihin nähtiin tämän hetkisten resurssien valossa haasteelliseksi. Syyksi tähän mainittiin muun muassa se, että tuomituilla on hyvin vaihteleva tarve ja halukkuus vastaanottaa tukea tukipartion työntekijöiltä. Samoin työntekijöiden määrä verrattuna tuomittujen määrään koettiin esteenä tuen lisäämisen näkökulmasta. Tulisi olla sellaisia työvälineitä, joilla arvioidaan tuomitun tuen tarpeet ja fokuisoitaisiin työpanokset tuen suhteen sellaisiin tuomittuihin, jotka sitä todellisuudessa tarvitsevat ja ovat valmiita vastaanottamaan.

Tuen lisääminen olisi haastateltavien mukaan paremmin toteutettavissa, jos tuomitun kohtaamiseen olisi rauhallisempi ympäristö. Kadulla tai autossa sisällä tapahtuvat kohtaamiset ovat usein haasteellisia toteuttaa aidon kohtaamisen, leimautumisen ja vaitiolovelvollisuuden näkökulmasta. Avoimissa ja julkisissa ympäristöissä on aina mahdollista, että tuomitun henkilökohtaisista asioista kuulee joku ulkopuolinen henkilö. Lisäksi autossa tapahtuvaa kohtaamista ei pidetty luonnollisena eikä vuorovaikutuksen kannalta otollisena paikkana.

Haastateltavat ehdottivat tuen lisäämisessä asiakastyön sisältöihin panostamista ensikontaktiin. Nykyisellään ensikontakti tuomitun kanssa tapahtuu pääsääntöisesti kadunvarressa, kotipihaassa, työpaikan pihaassa tai opiskelupaikan pihaassa. Haastateltavat eivät nähneet ensikontaktin ympäristöä hyvänä. Tuomittua ei välttämättä ole tavattu aikaisemmin. Yhtenä ehdotuksena tuotiin esille, että ensikontakti tapahtuisi yhdyskuntaseuraamustoimistolla koevapa-
usvalvojan tapaamisen yhteydessä, jos valvoja on tuomitulle määrätty. Toisena vaihtoehtona

esitettiin, että mikäli koevapausvalvojaa ei ole tuomitulle määrätty, että ensitapaaminen tehtäisiin jo vankilassa.

Haastateltavien mukaan tuen lisääminen asiakastyön sisältöihin toteutuisi paremmin, mikäli tukityö keskitettäisiin toimintavelvoiteajan ulkopuolelle. Esiin nostettiin tuomitun kohtaamisen ajankohta vuorokaudesta. Jos tuomittua käydään tapaamassa toimintavelvoitepaikassa, voi tukemisen osuus tapaamisesta jäädä hyvin pieneksi. Toimintavelvoiteaikana tapaaminen painottuu kontrollointiin ja tarkoituksena onkin, että tuomitulle ei aiheudu käynnistä ylimääräistä haittaa. Tapaamisten on toteuduttava sellaisessa paikassa, ettei tuomitun tarvitse selvittää muille (esimerkiksi työ- tai opiskelutovereilleen) missä kävi kesken töiden tai oppitunnin. Toimintavelvoiteaika on tarkoitettu työn tai opintojen suorittamiseen. Toimintavelvoiteaikana tapahtuvan tapaamisen ei tule kestää kauempaa, kuin se on tuomitun kannalta tarpeellista.

Haastateltavien mukaan tukityön suunnittelu auttaisi sen kohdentamisessa ja vaikutuksissa. Tukipartion työntekijät ehdottivat, että käynnit tuomitun luona suunniteltaisiin etukäteen niiltä osin, kun se on mahdollista. Suunnittelussa voisi ottaa huomioon tuomitusta esille tulleet tuen tarpeet ja näihin pyrittäisiin vastaamaan tavoitesuuntautuneesti. Tällä hetkellä työn sisältöä ei tuen osalta suunnitella juuri lainkaan, tai etukäteissuunnittelu riippuu työntekijästä. Lisäksi tukityön tueksi olisi työntekijöillä oltava jotain välineitä, millä sitä toteutetaan. Välineenä toimisi esimerkiksi valmiiksi suunnitellut keskustelurungot eri teemoista.

Tuomittuja on tukipartion piirissä suhteellisen paljon ja valvotut koevapaudet ovat lisääntyneet tasaisesti koko ajan. Tukipartiossa on työntekijöitä ollut haastatteluvaiheessa seitsemän työntekijää, joka tarkoittaa käytännössä kolmea partiota. Samanaikaisesti työskentelee 1-2 partiota päivästä ja vuorokaudenajasta riippuen. Tuomittuja oli samaan aikaan noin 100. Työajan suunnittelu ja toteuttaminen on haastateltavien mukaan haasteellista ja työn laatu saattaa usein kärsiä siitä paineesta, että kontrollikäynnit toimivat asiakastyön mittarina monelle ulkopuoliselle toimijalle. Eli mitä enemmän tuomittuja tavataan, sitä paremmalta tukipartion toiminta näyttää ulospäin. Käytännössä tuomittujen tapaamiset jäävät monesti ajallisesti lyhyiksi ja tukemisen mahdollisuudet ovat näissä tilanteissa olemattomat.

Haastateltavat toivatkin esiin, että mikäli työssä halutaan panostaa tukeen, tulisi työajasta rohkeasti käyttää enemmän tukityöhön ulkopuolisesta paineesta huolimatta. Tällä tarkoitettiin panostamista työn laatuun määrän sijaan. Tämä merkitsisi sitä, että ajallisesti panostettaisi kerralla kyseessä olevaan tuomittuun. Työaikaa ei ole järkevää jakaa tasaisesti tuomittujen kesken, sillä tuomittujen tarpeet tuelle vaihtelevat. Työajan käyttö tulisi suunnitella siten, että niille tuomituille, jotka tarvitsevat ja ovat valmiita tukea vastaanottamaan, sitä

myös tarjottaisiin. Samassa mittakaavassa ei kannata palveluja lähteä tarjoamaan tuomituille, joilla ei ole motivaatiota tai tarvetta tuen vastaanottamiseen.

Tuen lisääminen asiakastyön sisältöihin, tällä työntekijämäärällä suhteessa tuomittujen määrään, tarkoittaisi myös kontrollin vähenemistä. Tuomittujen tapaamiset kokonaisuudessaan vähenisivät radikaalisti, sillä työaikaa käytettäisiin silloin enemmän tukea tarvitsevan tuomittun hyväksi.

Työvuorojen pituus nähtiin myös tuen antamisen näkökulmasta vaikeaksi. Pitkien työvuorojen päätteeksi voi työntekijän motivaatio ja vireystila olla jo matala, eikä päivän viimeisinä tavatuille tuomituille välttämättä riitä työskentelyintoa samalla tavalla kuin työvuoron alussa.

Tukea voitaisiin lisätä asiakastyön sisältöihin nimeämällä jokaiselle tuomitulle vastuutyöntekijät tukipartiosta. Tuomittujen suuri määrä vaikuttaa myös työntekijöiden mahdollisuuksiin hallita työtään. Kun tuomittuja ei ole millään tavalla jaettu työntekijöille, tuomitut jäävät asioineen niin sanotusti leijumaan ilmaan. Kukaan ei ota vastuuta kokonaisuudesta, vaan työntekijät tekevät kaikki jotain ”sieltä täältä” oman ammattitaidon ja kokemuksen mukaan. Haastateltavat toivat esiin yhtenä kehittämisehdotuksena vastuutyöntekijäidean. Vastuutyöntekijä nimettäisiin jokaiselle tuomitulle erikseen, jolloin hänellä olisi oma työntekijä myös tukipartiosta. Vastuutyöntekijän nimeämisestä hyötyisi sekä tuomittu, että työntekijä tukipartiossa. Valvottavien jatkuva lisääntyminen ja heidän suuri määrä suhteessa pieneen työntekijämäärään vaikuttaa työn tuloksiin. Vastuutyöntekijäidean toteutuessa jokaisen tuomitun asiat olisivat jonkun tietyn työntekijän hallinnassa ja niitä tulisi vietyä myös eteenpäin. Työparien vaihtuessa nykyään tiheämpään, tulisi työntekijöiden kuitenkin tavattua muidenkin työntekijöiden vastuulla olevia tuomittuja ”omien tuomittujen” lisäksi.

Vastuutyöntekijällä olisi omien valvottavien asioiden kokonaisvastuu ja valvottavien asiat olisivat yhden tietyn ihmisen hallinnassa. Nyt kun valvottavia käy tapaamassa kaikki tukipartion työntekijät yhtä aikaa, työn sisältö on tuen näkökulmasta vaikeasti suunniteltavissa ja toteutettavissa. Tuomitun näkökulmasta voi olla kiusallista kerrata samoja asioita useaan kertaan, eikä työntekijät välttämättä muista enää seuraavalla kerralla, mitä on kenenkin kanssa keskusteltu. Vastuutyöntekijän nimeäminen jokaiselle tuomitulle helpottaisi myös tukipartion työntekijöiden mahdollisuuksia hallita omia asiakasprosesseja kokonaisvaltaisemmin. Nyt tieto työntekijöiden välillä ei välttämättä siirry kaikille muille työntekijöille ja jo kertaalleen tehty työ tehdään useaan kertaan. Asioita saatetaan toistaa turhan monta kertaa ja työstä jää puuttumaan sen varsinainen päämäärä. Vastuutyöntekijä-ideassa nähtiin hyvänä myös se, että tuomittu tulisi työntekijälle tutummaksi prosessin aikana ja voisi näin lähteä herkemmin puhumaan ongelmallisemmistakin asioistaan. Työntekijä tulisi tutuksi tuomitulle ja luottamus työntekijän ja tuomitun yhteistoimintasuhteessa pääsisi kasvamaan todennäköisemmin.

Haastateltavat toivat esiin myös kotikäyntien lisäämisen mahdollisuuden ja niiden myötä helpottuvan tuen tarjoamisen tuomituille. Kotikäyntien lisääminen asiakastyönkäytäntöihin poistaisi osittain ympäristölliset ja kohtaamistilanteisiin liittyvät pulmat. Tuomitun kotona tapahtuvien tapaamisten yhteydessä saataisiin luotua luottamuksellisempi suhde tuomittuun ja nähtäisiin suurempi osa kokonaisuutta. Tuomitun koti ympäristönä mahdollistaisi syvällisemmän keskustelun ja aidon kohtaamisen tuomitun kanssa. Suljettu tila olisi myös otollisempi arkojenkin asioiden esiin nostamiselle. Kotiympäristön havainnoinnilla saataisiin tietoa myös tuomitun elämäntilanteesta kotona. Kotikäyntejä toteutetaan myös valvontarangaistusasiakkaiden ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden kohdalla.

Kotikäynneillä voisi olla vaikutusta myös tuomitun kanssa asuvien henkilöiden näkökulmasta. Tukipartion työntekijöiden käydessä tuomitun kotona, heillä on myös mahdollisuus päästä vuorovaikutukselliseen kontaktiin myös tuomitun perheenjäsenten kanssa. Tapaamalla tuomitun perheenjäseniä, työntekijöillä olisi mahdollisuus häivyttää rangaistuksen suorittamiseen liittyvää ”mystiikkaa” keskustelemalla avoimesti asiasta ja vastailemalla myös perheenjäsenten mieliä askarruttaviin kysymyksiin.

8.8 Eri toimijoiden välisen yhteistyön kehittäminen

Haastateltavilla oli myös kokemus, että yhteistyö eri toimijoitten välillä toimii vaihtelevasti. Jokaisella tuomitun kanssa työskentelevällä toimijalla on jotain tietoa tuomitun tarpeista ja elämäntilanteesta, mutta tieto ei välttämättä liiku työntekijöiden välillä. Tuomitun kanssa työskennellään monesta eri näkökulmasta ja rangaistusprosessin eteneminen mutkattomasti ja ilman moninkertaista työtä, vaatii yhteistyön kehittämistä. Esimerkiksi valvottuun koevapauteen siirtymisen yhteydessä olisi perusteltua pitää esimerkiksi viranomaispalaveri siirtoon liittyen. Tosin valvottuun koevapauteen vapautuvia on paljon ja tieto vapautumisesta voi tulla nopealla aikataululla, mutta palavereja voitaisiin pitää esimerkiksi puhelimitse. Yleinen tutustuminen ja ”naamojen tutuiksi tekeminen” tukipartion, laitosten ja yhdyskuntaseuraamus-toimistojen työntekijöiden välillä madaltaisi kynnystä olla yhteydessä pienemmistäkin tuomittuihin tai työkäytäntöihin liittyvistä asioista puolin ja toisin. Lisäksi kaikkien osapuolten tietämys toistensa työtehtävistä helpottaisi työskentelyä, kun tietäisi kenen puoleen minkäkin asian suhteen tulisi kääntyä. Tukipartion työtehtävät ovat laaja-alaisemmat, kuin mitä niistä todellisuudesta tiedetään. Tuomitut on paljon ja työaika on rajallinen, joten myös jatkuvat toiveet lisääntyvistä valvontakäynneistä, eivät tällä hetkellä ole mahdollisia.

Tuomitut, joiden kanssa työtä tehdään, ovat kuitenkin samoja ja tietojen siirtyminen auttaisi tuomitun tilanteen eteenpäin saattamisessa. Haastateltavat toivat esiin, että niiden laitosten

kanssa, joista he ovat itse tulleet tukipartion työntekijöiksi, yhteistyö on vaivattomampaa, koska ihmiset puhelimen toisessa päässä ovat tuttuja.

Yhteistyössä ja tiedonkulussa on havaittu jopa niin suuria aukkoja, ettei tukipartiolle ole välttämättä edes tiedotettu kaikista valvottuun koevapauteen siirtyneistä vangeista. Tuomittu on saattanut olla koevapaudessa jo useita päiviä, jopa viikkoja, eikä häntä ole tavattu tänä aikana tukipartion toimesta kertaakaan.

9 Johtopäätökset

Tässä luvussa tuon esiin vastaukset tutkimuskysymyksiini, jotka olivat: Millaisia tuen tarpeita tukipartion asiakkailta on ja miten niihin vastataan? Mitä tuki ja kontrolli on tukipartiotyössä työntekijöiden näkökulmasta ja miten ja millaista tukea voitaisiin lisätä tukipartiotyön sisältöihin?

9.1 Tuomittujen tarpeet ja niihin vastaaminen

Rikosseuraamusasiakkaat ovat Joukamaan (2010, 74-76) mukaan moniongelmainen väestönosa ja Hypén (2004,54) on määritellyt rikoksenuusijat aikuisväestön sairaimmaksi, syrjäytyneimmäksi ja köyhimmäksi väestönosaksi. Näiden tutkimusten osalta voidaan todeta, että tuomittujen kuntouttamistarpeet ovat monitasoisia jakautuen niin fyysiselle, psyykkiselle kuin sosiaalisellekin tasolle (ks. Karjalainen 2011, 22-23). Tukipartiotyössä toteutetaan kontrollin lisäksi rankaisun hyödyllisiä tehtäviä, ennen kaikkea erityispreventiivisestä näkökulmasta. Rangaistusten säännönmukaisen suorittamisen kontrollointi on tukipartion työntekijöiden ensisijainen tehtävä. Preventioteorioiden valossa myös tukipartiotyössä tulisi tulevaisuudessa näkyä selvemmin erityispreventiiviset elementit, joilla tarkoitetaan muun muassa yksilön selviytymismahdollisuuksien lisäämistä (Lappi-Seppälä 2006,68-70; Matikkala 2010, 5-8). Tämä mahdollistuu sisällyttämällä työhön kuntouttavia elementtejä niiltä osin, kun se työn kohderyhmän kannalta on tarpeellista.

Tukipartion työn piirissä olevien tuomittujen tuen tarpeiden nähtiin asettuvat suurilta osin sosiaaliselle tasolle. Tukipartion työntekijöiden näkökulmasta valvotun koevapauden ja valvontarangaistuksen piirissä olevien tuomittujen keskeisimpinä tarpeina nähtiin vuorovaikutuksellisuuden tarve, jonka voidaan nähdä kuuluvan sosiaalisten tarpeiden tasolle. Tuomituilla on tarve keskustella tukipartion työntekijöiden kanssa niin arkisista kuin henkilökohtaisistakin asioista. Tarpeiden uskottiin johtuvan muun muassa sosiaaliseen verkostoon ja syrjäytymiseen liittyvistä piirteistä. Karjalaista (2011, 22) mukailten, sosiaalisten tarpeiden tasolla on tarkoituksena tuomitun elämänkonteksteiden, vuorovaikutuksen- ja ympäristötilanteiden ymmärtämisessä. Sosiaalisella tasolla toiminta on vuorovaikutuksen keinoin tapahtuvaa kommuni-

kointia, joka edellyttää työntekijältä ennen kaikkea kuuntelemisen ja elämän monimutkaisuuden sekä epävarmuuden käsittelyn taitoja. (Karjalainen 2011, 22.)

Kananojan ym. (2010, 24-26) mukaan rikosseuraamusalalla tehtävässä sosiaalityössä korostuvat syrjäytymiseen, marginalisaatioon, päihdeongelmiin ja sosiaaliseen kuntoutumiseen liittyvät kysymykset. Jos puhutaan yksilötasolla tapahtuvasta työstä, sillä tarkoitetaan ihmisen toimintaedellytyksiin ja elämänhallintaan vaikuttamista sekä niihin liittyvien päätösten tukemista. Yksilöllisten tarpeiden ja niihin sopivien palveluiden ja tuen löytämisessä käytetään menetelmänä yksilökohtaista palveluohjausta (Lavikkala 2011,107). Tuomittujen arjen taidot näyttäytyvät tukipartion työntekijöille myös usein puutteellisina. Siviilissä selviytymisen taidot voidaan nähdä helpottuvan parempien arjen taitojen avulla. Arjen taitoihin voidaan katsoa kuuluvaksi myös sosiaalinen kanssakäyminen ja kommunikointi muiden ihmisten kanssa. Tukipartion työntekijät ovat omiaan luomaan näitä tilanteita yhdessä tuomitun kanssa, joissa tuomitun on mahdollista harjaannuttaa ja ylläpitää sosiaalista pääomaa ja tunteiden hallintaa sekä ongelmanratkaisutaitojaan. Sosiaalisista tilanteista selviäminen voi toimia muiden arjen taitojen hallitsemisen edellytyksenä.

9.2 Tuen ja kontrollin suhde tukipartiotyössä

Jokisen (2008, 110-144) määritelmää tuen ja kontrollin suhteesta mukaillen, tukipartion työntekijät toteuttavat näitä elementtejä työssään monitasoisesti. Organisaatiotasolta tarkasteltuna tuen antaminen edellyttää kontrollin olemassaoloa. Kontrolli määrittyy tuomitun rangaistusmuodon ja Rikosseuraamuslaitoksen tehtävän mukaan. Kontrolli on työtä määrittelevä elementti, joka tulee tuomitun rangaistuksen mukana väistämättä. Asiakasprosessitasolla tuki ja kontrolli täydentävät toisiaan. Ne näyttäytyvät tilannekohtaisesti sopivassa suhteessa ja suhteutuvat toisiinsa prosessin tavoitteiden mukaisesti. Tuen ja kontrollin roolit vaihtelevat sen mukaan mikä on tuomittu rangaistus ja missä vaiheessa rangaistuksen suorittamista tuomittu on. Rikosseuraamuslaitoksen asettamien tavoitteiden mukaisesti ulkoisen kontrollin tulisi vähentyä rangaistuksen loppua kohden niin, että tuomitun oma vastuu ja itsekontrolli lisääntyvät (Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategia 2011-2020). Tämän näkökulman mukaisesti olisi perusteltua korostaa tuen roolia vapaudessa suoritettavien rangaistusten tai niiden osien suhteen.

Toimittaessa vuorovaikutuksellisella tasolla tuen ja kontrollin merkitykset määrittyvät tuomitun ja työntekijän välisen sosiaalisen yhteyden kautta. Tällä tasolla korostuvat luottamuksellinen suhde ja vuorovaikutus tuomitun ja työntekijän välillä, jonka tarkoituksen on saavuttaa sellainen tuen ja kontrollin tasapaino, jossa tuen kokemus nousee kontrollin kokemuksen edelle. (Jokinen 2008, 110-144.) Rikoksettoman elämäntavan valmiuksien lisäämisen mahdollisuudet realisoituvat vuorovaikutuksellisella tasolla, jossa on mahdollisuus vaikuttaa tuomitun

motivaatioon ja sosiaalisen todellisuuden vaikutuksiin. Tällä tasolla on myös mahdollista lisätä tuomitun sosiaalista pääomaa, joka toimii Lavikkalan (2011, 93-103) mukaan yksilön edellytyksenä toimia sosiaalisissa suhteissa ja verkostoissa. Tässä voidaan nähdä tukipartion tuki-työn yksi olennainen tehtävä näiden sosiaalisten ja kommunikatiivisten tilanteiden luojina ja tuomitun tilanteisiin haastajana. Näiden turvin tuomitun on mahdollista vahvistaa omaa sosiaalista pääomaansa.

On kuitenkin muistettava, mistä lähtökohdista työntekijä ja tuomittu tulevat vuorovaikutteisen suhteen äärelle. Työntekijän velvoitteet tuomitun kontrolloinnista ja tukemisesta sekä tuomitun tuleminen suhteeseen rangaistuksensa vuoksi ”pakon sanelemana” ovat jatkuvasti läsnä (Lavikkala 2011, 107-108; Arnkil&Eriksson 1996, 193-200). Nämä erilaiset näkökulmat määrittelevät pitkälti sen, millaisiin yhteistyöorientaatioihin osapuolet asettuvat. Tuomitun tarpeet ja suhtautuminen rangaistukseen määrittelee hänen suhteeseen asettumisen. Järvisen (2007,79-85) tutkimuksessa esitettyä jakoa mukailen, myös tukipartion työn piiriin kuuluvat tuomitut jakautuvat tuen ja kontrollin tarpeidensa mukaan velvollisuus-, kriisi- ja muutosorientaatioiden edustajiin. Suurin osa tukipartion työn piirissä olevista tuomituista asettuu työntekijöiden näkökulmasta velvollisuusorientaatioon, jota määrittelee ajatus tuomion pakollisuudesta ja sen suorittamiseen liittyvästä velvollisuudesta. Tähän orientaatioon asettuneet eivät välttämättä kaipaa osakseen tukea elämäntilanteeseensa tai siihen liittyviin osatekijöihin. He hyväksyvät tuomion suorittamiseen liittyvät ehdot ja pyrkivät suorittamaan sen asetettujen sääntöjen mukaisesti. Samalla he hyväksyvät kontrollin kohteena olemisen tiedostaen että kontrolli kuuluu osana rangaistusprosessin kokonaisuuteen.

Tutkimukseni tulosten mukaan kriisi- ja muutosorientaatioista käsin rangaistusta suorittavia on tukipartion työn piirissä olevista tuomituista vain pieni osa. Heidän kohdallaan työskenteilyn voidaan nähdä painottuvan vuorovaikutuksen tasolla tapahtuvaksi toiminnaksi, jossa myös työntekijän rooli tuen ja kontrollin toteuttajana korostuu. Tukipartion työntekijän orientaatio muuttuu tuomitun tarpeiden ja orientaation mukaan, jolloin tuen ja kontrollin määrä ja rooli määrittyvät yksilöllisesti ja tilannekohtaisesti.

Tutkimukseni mukaan työntekijöiden asettumista McColdin ja Wachtelin (2003,1-2) luomaan tuen ja kontrollin nelikenttään voi määritellä tuomitun orientaation lisäksi työntekijän näkemys siitä, näkeekö hän itsensä tuen ja kontrollin toteuttajana organisaatio-, rangaistusprosessi- vai vuorovaikutuksen -tasolla. Ne työntekijät, jotka näkivät itsensä enemmän kontrollin toteuttajina, perustelivat asettumistaan pitkälle Rikosseuraamuslaitoksen organisaation kontrollitehtävällä, jota ovat työssään toteuttamassa tuomitun rangaistusprosessissa. WITH-lokeroon tai sen läheisyyteen asettuneet työntekijät perustelivat valintaansa tuomittujen yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteen valossa. Näissä tilanteissa tuki ja kontrolli tulee olla suhteessa tuomitun tarpeisiin, mutta myös haluun ja kykyyn vastaanottaa tarjottavaa tukea.

9.3 Tuen lisääminen tukipartion työn sisältöihin

Haastateltava työyhteisö näyttäytyi tutkimuksen aikana kokonaisuudessaan erittäin kehitysmyönteisenä. Tuntemukseksi jäi, että kaikki työntekijät olivat osaltaan motivoituneita tukipartiotyön kehittämiseen. Haastatteluaikojen sopiminen työyhteisön jäsenten kanssa oli mutkatonta. Haastateltavat nostivat keskusteluissa rohkeasti esiin työssään esiintyviä epäkohtia ja kehittämistarpeita. Usein kuitenkin kehittämisedotusten tullessa kyseeseen työntekijät vetosivat resursseihin tai niiden puutteeseen. Työntekijät kokivat, että tämän hetkinen työ on toteutettavissa resurssit huomioon ottaen kohtalaisesti.

Työyhteisön vahvuutena näkisin vankan ja monipuolisen työkokemuksen, joka haastateltavilla on yhteensä rikosseuraamusalalla työskentelystä. Työntekijöillä on työssä tarvittavaa kokeemukseen perustuvaa spesifiä tietoa alan asiakkuuksista ja niiden haasteista. Työyhteisössä on kokonaisuudessaan myös laaja-alainen ja ajallisesti pitkä kokemus rikosseuraamusalalla toteutettavasta vanki- ja asiakastyöstä, jonka johdosta tukea ja kontrollia kyettiin haastatteluissa tarkastelemaan monista eri lähtökohdista. Kokemuksien hyödyntäminen ja jakaminen työntekijöiden kesken auttaisi työntekijöitä ymmärtämään toistensa ajattelun ja toiminnan lähtökohtia sekä yhtenäistämään tukipartion työkäytäntöjä.

Työntekijät olivat yksimielisiä siitä, että sekä tuki että kontrolli kuuluvat tukipartion työhön olennaisina elementteinä. Molemmat esiintyvät tukipartiotyössä päivittäin, joskin niiden suhde ja rooli vaihtelee monen eri osatekijän johdosta. Puhuttaessa tuen lisäämisestä työn sisältöön, työntekijöillä heräsi kuitenkin kysymys siitä, mitä olisi se ”lisätuki”, jota he voisivat tuomitulle tarjota. Tuomitulla saattaa olla jo monenlaisia hoito- ja kuntoutuskontakteja, joista he saavat tarvitsemansa tuen akuutteihin ongelmiinsa.

Rikosseuraamusalan strategiassa 2011-2020 tavoitteeksi asetetut vaatimukset avoimemmasta ja vaikuttavammasta täytäntöönpanosta katsotaan toteutuvan parhaiten tuomitun tuntemisen ja vuorovaikutuksellisuuden avulla. Näiden menetelmien ja välineiden avulla tuomittua tulisi tukea rangaistusprosessin aikana tuomitun identiteetistä kohti ”yhteiskuntakelpoisen” toimijan identiteettiä (Karsikas 2005, 134-136). Pystyäkseen muuttumaan subjektiiviseksi toimijaksi yhteiskunnan hyväksymien toiminta-areenoiden piiriin, tuomittu tarvitsee muutostoimintaan sen edellyttämiä välineitä. Ihmisen toiminnan kokonaisuus muodostuu sisäisten edellytysten (kuten motivaation) ja ulkoisten edellytysten (esimerkiksi sosiaaliset tilanteet) kiinteästä yhteydestä. Tukipartion toiminnalla on paikka lisätä tuomitun selviytymismahdollisuuksia sosiaalisia tilanteita luomalla kontrollitehtävän rinnalla.

Työntekijöiden mielestä rangaistusprosessin kokonaishallinnan koettiin olevan kadoksissa. Valvotun koevapauden piirissä olevien tuomitujen osalta työ on vankilassa saatettu hyvään malliin ja kuntoutustoimenpiteitä on saatettu tarjota tuomitulle vankilassa oloaikana. Valvotun koevapaudteen siirryttäessä kuntoutusjatkumo katkeaa porteilla eri toimijoiden väliseen tiedonkulun ongelmaan. Tuomitun asiat on hoidettu aiemmin vankilasta käsin ja silloin kun tuomittu siirtyy siviiliin, normaaliyhteiskunnan pyörteeseen, tieto tuomitun tilanteesta jää muurien sisälle. Syitä aiheeseen ei tietoisesti haettu mistään yksittäisestä toimijasta vaan asiaa tarkasteltiin yhteistyön kehittämisen näkökulmasta. Tuomitun asioiden hallittu siirtäminen toimijalta toiselle mahdollistaisi eheämmän vapautumisprosessin onnistumisen.

Luottamuksellisen suhteen rakentumisen näkökulmasta olisi tärkeää, että tuomittu voisi pitää yhteyttä samaan työntekijän kanssa mahdollisimman kauan. Omien asioiden kertaaminen usealle eri työntekijälle voi olla tuomitulle raskasta vaikeuttaa sitoutumista rangaistusprosessin asianmukaista suorittamista kohtaan. Rikollisuudesta irrottautumisen, ennen kaikkea motivaation ylläpitämisen ja esteiden voittamisen näkökulmassa korostuu toisten ihmisten ja esimerkiksi työntekijän avun tärkeys. Vastuutyöntekijyyden vahvuuksina voidaan pitää työn johdonmukaisuutta ja jatkuvuutta sekä tuomitun vahvistamisen ja sitoutumisen näkökulmia. (Lavikala 2011 107-110.) Tuomitun tarpeisiin vastaamisen kerrottiin mahdollistuvan parhaiten, mikäli vuorovaikutus työntekijän ja tuomitun välillä voi olla jatkuvaa ja säännöllistä. Luottamuksellisen ja aidon asiakassuhteen muodostuminen edellyttää jatkuvan ja säännöllisen työskentelyn lisäksi sitä, että tuomittua tapaa sama työntekijä riittävän usein ja tapaamiset olisivat kestoaltaan tarpeeksi pitkiä. Tämä mahdollistaisi tuen lisäämisen tukipartiotyön sisältöihin. Vaikuttavampaan ja tuloksellisempaan lopputulokseen päästäisiin, mikäli työssä alettaisiin panostaa tuomitun kanssa tapahtuvaan ensikontaktiin, keskittämällä tukityö tietoisesti toimintavelvoiteajan ulkopuolelle, tukityön suunnittelulla, vastuutyöntekijöiden nimeämisellä ja kotikäyntien lisäämisellä.

10 Pohdinta

Opinnäytetyön pohdintaosuuden olen jakanut kahteen osaan. Ensimmäisessä osuudessa pohdin tutkimuksen tuloksia ja toisessa osuudessa on tarkoitus tuoda esiin omaa kokemustani opinnäytetyöstä oppimisprosessina ja siihen liittyvistä osatekijöistä.

10.1 Tutkimustuloksista

Tukipartiotyön haasteellisuus lienee siinä, että haasteellinen työskentely-ympäristö yhdistettynä haasteelliseen asiakaskuntaan tuottaa suuria hankaluuksia toteuttaa vaikuttavaa ja tehokasta työskentelyä tuen näkökulmasta. Tukipartiotyön kehittämisen näkökulmasta ensisijaisen tärkeää olisi kiinnittää huomiota ennen kaikkea ulkoisiin puitteisiin, joissa ja joiden avulla

työtä tehdään. Työympäristön rauhoittamisella voisi olla suuret vaikutukset tuomitun tukemisen näkökulmasta.

Tuen ja kontrollin suhteen monitasoisuus näyttäytyy tukipartiotyön kehittämisen yhtenä haasteena. Tulkinnoille ei ole olemassa edes suuntaa antavaa ohjetta ja tulkintojen rakentaminen jää työntekijän oman ajattelun varaan. Työntekijä ei voi peilata tulkintaansa mihinkään konkreettiseen ja vastuu tulkintojen suunnasta on työntekijällä itsellään. Tutkimukseni tulosten mukaan sekä tuki että kontrolli ovat työn onnistumisen ja merkityksellisyyden kannalta olennaisia. Siitä oltiin työyhteisössä yhtä mieltä, että molempia tarvitaan tukipartiotyössä, mutta siitä, missä suhteessa ja millaisin toimenpitein niitä tulisi toteuttaa, esiintyi haastateltavien keskuudessa hajontaa. Tulkintojen yhtenäistämisen voisi auttaa työyhteisön yhteinen, avoin ja suora keskustelu näihin kahteen elementtiin liittyen. Keskustelu tuesta ja kontrollista ja näiden kahden elementin suhteesta voisi auttaa työntekijöiden ajattelun yhtenäistymisessä entisestään liittyen heidän rooliinsa tuen ja kontrollin toteuttajina. Keskustelun tuloksena työntekijät voisivat saada yhdessä jaettuina kokemuksia tuesta ja kontrollista. Yhdessä jaettujen kokemusten myötä työntekijät voisivat saada myös omalle ajattelulleen tukea ja vahvistusta muulta työyhteisöltä tai vaihtoehtoisesti uutta perspektiiviä omille ajatuksilleen.

Jotta voitaisiin todella kehittää tukipartion työtä oikeaan suuntaan, tulisi selvittää, mitä tuomitut odottavat tukipartion työntekijöiltä saavansa. Vielä tuntuu olevan epäselvää, mitä tuomituille tarjottava ”lisätuki” tukipartion osalta voisi olla, sillä tuomituilla saattaa olla kontaktit jo moneen muuhun tuki- ja palvelujärjestelmään. Lisäksi tarvitaan selvitystä siitä, mitä eri yhteistyökumppanit ja tuomitun rangaistusprosessissa työskentelevät sidosryhmät tietävät tukipartion toiminnasta ja roolista rikosseuraamusalalla. Tukipartiotyön käytännöissä on suuria eroja valtakunnallisella tasolla ja Etelä-Suomen tukipartio tekee työtä täysin erilaisista lähtökohdista, kuin muualla Suomessa toimivat tukipartiot. Etelä-Suomen tukipartiotyö sisältää tällä hetkellä pääasiallisten rangaistusmuotojen lisäksi paljon muitakin tehtäviä ja työajan käyttö jakautuu tasaisesti myös muihin tehtäviin. Tämä näkökulma on hyvä ottaa huomioon osoitettaessa vaatimuksia ja kritiikkiä tukipartiotyön merkityksellisyyttä kohtaan.

Rikosseuraamuslaitos julkaisi maaliskuussa 2013 lapsi- ja perhetyöhön liittyvät linjaukset, jonka mukaan lapsi- ja perhetyön osuus on otettava huomioon kaikissa rikosseuraamusalan työtehtävissä. Tämä tarkoittanee sitä, että lapsi- ja perhetyön osuus tulisi näkyä myös tukipartion päivittäisessä arkityössä. Aineiston keruun aikaan näistä tulevista linjauksista oltiin jo tietoisia tukipartiossa. Kriittiseksi keskustelun aiheeksi nousivat tätäkin aihetta käsiteltäessä resurssit. Tukipartiossa työskentelevien työntekijöiden määrä suhteessa valvottujen koevapausten ja valvontarangaistuksien täytäntöönpanoihin ei tue ajatusta lisääntyvän perhetyön näkökulmasta tällä hetkellä.

Olennaista on hahmottaa sitä todellisuutta, mitä kontrolloidaan ja miten ja toisaalta sitä, mitä on kontrollin sisällä tarjottava tuki ja miten sitä tuomituille tarjotaan. Tuki ja kontrolli eivät ole toistensa vastakohtia, vaan tämän päivän seuraamusjärjestelmä sisältää molempia elementtejä ja niiden suhde toisiinsa vaihtelee muun muassa tuomitun tarpeiden ja määrätyn rangaistuksen mukaan. Rangaistusaika tulisi jatkua vapaudessa samoilla lainalaisuuksilla, asteittain vapautumisen periaatteen mukaisesti, kuin vankilasta vapauteenkin. Tästä näkökulmasta olisi prosessin edetessä tärkeää painottaa tehtävää työtä nojaten tuomitulle annettavaan tukeen kontrollin sijaan. Kontrolli olisi näin ollen valvotun koevapauden tai valvontarangaistuksen alkuvaiheessa tiiviimpää, joka rangaistuksen loppua kohden lieventyisi.

10.2 Opinnäytetyöprosessista

Kokonaisuudessaan näen opinnäytetyöprosessin rikastuttavana ja opettavaisena kokemuksena. Päätökseni tehdä opinnäytetyö yksin on osoittautunut sekä voimia antavaksi että voimia vieväksi valinnaksi. Toisaalta olen saanut itse määritellä hyvin pitkälle prosessin kulun niin ajallisesti kuin toteutuksellisesti. Olen saanut suunnitella ja toteuttaa jonkin suuremman projektin alusta loppuun yksin ja nyt olen saanut sen myös valmiiksi. Toisaalta kuitenkin prosessin joisain vaiheissa olen toisinaan toivonut, että olisin tehnyt työtä jonkun toisen ihmisen kanssa. Yhdessä tekeminen olisi saattanut kannustaa aikatauluissa pysymiseen ja ajatukset käsiteltävistä aiheista olisivat olleet monipuolisemmat. Nyt opinnäytetyöni sisältämät ajatukset ja tulkinnat ovat pitkälti minun tekemiäni ja ne saattavat jäädä monilta osin hyvin kapea-alaisiksi. Työni tulkinta jää nyt lukijan varaan.

Yksintyöskentelyn varjopuolena huomasin myös jaksoittain esiintyvää epävarmuuden tunnetta omaa asiantuntijuuttani kohtaan. Työparin puuttuminen tarkoitti myös sitä, että en voinut saada ajatuksilleni vahvistusta enkä myöskään korjaavaa näkökulmaa. Jos jotain olen tätä työtä tehdessäni oppinut, se on itsereflektion käsitteen käytännön sovellutuksen taidon.

Opinnäytetyön aiheen käsittely kirjallisessa muodossa oli haasteellista, mutta antoisaa. Kehittämisen kohteena ollut tukipartio on työorientaationa uusi, joka on kehittämisen näkökulmasta jo sinällään oma lukunsa. Lisäksi siihen kuuluvat rangaistuslajit ja niiden piirissä olevat tuomitut ovat vaikeasti yhdistettävissä johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Ajatukset, jotka itselläni on kokonaisuudessaan aiheesta, eivät välttämättä kaikilta osin näy työssä selkeästi. Jos voisin uudelleen rajata työtäni, rajaisin sen koskemaan esimerkiksi joko valvottua koevapautta tai valvontarangaistusta. Silloin asioihin syvällisemmin paneutuminen olisi ollut mahdollista. Nyt tuntui, että työ jäi vajavaiseksi joiltain osin aiheen laajuuden vuoksi.

Koska tutkittava työ on sisällöllisesti ehdottoman vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntaseuraamustyön välimaastossa, mietin myös, että tulisiko minun puhua työssäni vangeista vai asi-

akkaista? Tukipartion piiriin kuuluvista tuomituista ei ole yhtenäistä nimitystä, sillä koeva-paudessa olevat tuomitut ovat asemaltaan vankeja ja yhdyskuntaseuraamukseksi luokitellun valvontarangaistuksen piirissä olevat ovat asiakkaita. Tukipartion työntekijät tekevät pääasiassa valvontatyötä ja toimivat yhdyskuntaseuraamustoimiston alaisuudessa. Yhdyskuntaseuraamustyössä puhutaan aina asiakkaista. Toinen mieleeni tullut pulmakohta koskien työn termistöä, on rangaistuksen ja seuraamuksen käsitteet. Yhdyskuntaseuraamustyössä puhutaan nimensä mukaisesti seuraamusasiakkaista. Vaikka kysymyksessä on samaa tarkoittavat termit, niin ne ovat kuitenkin vivahteiltaan erilaiset. Myös työssä käyttämäni termit vaikuttavat lukijan tulkintaan työni tuloksista. Valitsemillani termeillä voi olla suurikin vaikutus lukijan tekemään arvioon työni luotettavuudesta tai merkityksellisyydestä. Eteeni ei kuitenkaan vielä tähän mennessä ole tullut esimerkiksi termejä vankeusseuraamus tai vankeusseuraamusasiakas. Jos puhutaan rikosseuraamustyön sisällöllisestä kehittämisestä avoseuraamussuuntaisesti, olisi tärkeää mielestäni löytää kaikille seuraamuslajeille yhteinen määritelmä siitä, onko kysymyksessä rangaistus vai seuraamus ja toisaalta puhutaanko vangeista vai asiakkaista.

Työssä käyttämäni termien suhteen tein siis tietoisien valinnan. En tiedä, oliko usein käyttämäni sana ”tuomittu” yhtään sen parempi vaihtoehto, mutta sitä käyttäessäni ei ole tarvinnut tehdä erottelua sen suhteen, onko kulloinkin kysymyksessä vanki vai asiakas. Tuomittu sanana oli mielestäni kuvaavin sana, jota pystyin käyttämään kiistattomasti kumman tahansa ollessa kyseessä.

Keräämäni aineisto oli mielestäni hyvä ja sen kerääminen oli opinnäytetyöprosessissa ehdottomasti mieluisinta. Aineiston pohjalta esittämäni kehittämissuhteudet ovat mielestäni realistisia ja suurelta osin toteuttamiskelpoisia. Kehitystyössä on kuitenkin huomioitava tukipartioon käytettävissä olevat resurssit ja se mitä tukipartion työkuvalta todellisuudessa halutaan tulevaisuudessa.

Lähteet

Arnkil, T., & Eriksson, E. 1996. Kenelle jää kontrollin musta pekka -kortti? Sosiaalitoimisto verkostoissaan. Stakes. Tutkimuksia 63. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Danielsson, P. & Mäkipää, L. 2012. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus sähköisen valvonnan vaikuttavuuteen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 114. [Verkkajulkaisu. Pdf-tiedosto. Viitattu 10.3.2013. Saatavilla http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURLapptype=BlobServer&SSURLcontainer=Default&SSURLsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=TTA_114_Danielsson_M%C3%A4kip%C3%A4_2012.pdf&SSURLsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1356035326363&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf]

Gottfredson, S. & Moriarty, L. 2006. Crime & Delinquency. Statistical Risk Assessment: Old Problems and New Applications. [Verkkajulkaisu. Tulostettu 5.4.2011. Saatavilla <http://cad.sagepub.com/cgi/content/abstract/52/1/178>]

Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3.painos. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

HE 263/2004, 108. Hallituksen esitys Eduskunnalle vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa ja tutkintavankeuden toimeenpanoa koskevaksi lainsäädännöksi. [Verkkotiedosto. Pdf-tiedosto. Viitattu 25.2.2013 Saatavilla <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040263.pdf>]

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.-16.painos. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna.

Hypén, K. 2004. Vankilasta vuosina 1993-2001 vapautuneet ja vankilaan uudestaan palanneet. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2004. Vammalan kirjapaino Oy. [Verkkajulkaisu. Pdf-tiedosto. Viitattu 15.3.2013. Saatavilla <http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/m87d7l9r.pdf>]

Jokinen, A. 1995. Neuvottelu asiakkaan identiteeteistä. Teoksessa Jokinen, A. Juhila, K. ja Pösö, T. (toim.) Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat. Konstruktionistinen näkökulma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Jokinen, A. 2008. Sosiaalityö tukena ja kontrollina aikuisten kohtaamisessa. Teoksessa Jokinen, A. & Juhila, K. (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino.

Joukamaa, M. 2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveyst, työkyky ja hoidontarve. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. [Verkkajulkaisu. Pdf-tiedosto. Viitattu 25.2.2013. Saatavilla <http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/qclqnxmn.pdf>]

Järvinen, M-K. 2007. Asiakas-työntekijäsuhteen dialoginen arviointi kriminaalihuollossa. Rikosseuraamusalan julkaisuja 1/2007. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Kananoja, A., Lähteinen M., Marjamäki P. 2010. Sosiaalityön käsikirja. Jyväskylä: Tietosanomaa.

Karjalainen, V. 2011. Artikkelissa Yksilöllistymiskehitys muuttaa kuntoutusta - mutta miten? Teoksessa Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. Karjalainen V.&Vilkkumaa I. (toim.) 6.painos. Bookwell Oy. Jyväskylä.

Karsikas V. 2005. Selvinpäin olosta tulee hyvä fiilis. Päihdeongelmaisten vankien voimaantuminen. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2005. [Verkkajulkaisu. Pdf-tiedosto. Tulostettu 4.4. 2011. Saatavilla <http://www.rikosseuraamus.fi/34049.htm>]

Laine, M. 2007. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Acta Poenologica 1/2007.

Laki rikosseuraamuslaitoksesta. 2009. Ajantasainen lainsäädäntö. Laki rikosseuraamuslaitoksesta. Toiminnan tavoite. 1 luku 2 §. [Verkkotiedosto. Viitattu 4.4.2012. Saatavilla <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090953>]

Lakso, M-A. & Mäntynen S. 2011. SELVIITYMISEN MAHDOLLISUUS. Vankien kokemuksia valvotun koevapauden merkityksistä. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä-Helsinki. [Verkkojulkaisu. Pdf-tiedosto. Viitattu 13.3.2013. Saatavilla http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/35546/Lakso_Mantynen_2011.pdf?sequence=1]

Lappi-Seppälä, T. 2006. Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Yliopistopaino, Helsinki.

Lavikkala, R. 2011. Vaikuttavan rikosseuraamustyön kysymyksiä. Teoksessa Lavikkala, R. & Linderborg, H. (toim.) Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Acta Poenologica 2/2011. Juvenes Print. Tampere.

Matikkala, J. 2010. Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Edita Publishing Oy. Helsinki

McCold, P. & Wachtel, T. 2003. International institute for restorative Practices. Restorative Practices. EFORUM. In Pursuit on Paradigm: A theory of Restorative Justice. [Verkkojulkaisu. Pdf-tiedosto. Tulostettu 4.5.2011. Saatavilla http://www.iirp.edu/iirpWebsites/web/uploads/article_pdfs/paradigm.pdf]

Mäkipää, L. 2010. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 249, Valvotun koevapauden toimeenpano ja sovellettavuus. [Verkkojulkaisu. Pdf-tiedosto. Viitattu 28.4.2012. Saatavilla <http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURLapptype=BlobServer&SSURContainer=Default&SSURSession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filena-me=OPTL%20M%C3%A4kip%C3%A4%C3%A4%20249.pdf&SSURIsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1266335887042&blobheadervalue1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>]

Mönkkönen, K. 2002. Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaaminen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa. Kuopion yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Kuopio. [Verkkojulkaisu. Pdf-tiedosto. Viitattu 16.3.2013. Saatavilla <http://wanda.uef.fi/uku-vaitokset/vaitokset/2002/isbn951-781-933-1.pdf>]

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Edita Prima Oy. Helsinki.

Oikeusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsaus 2010. Oikeudenmukaisuus ja luottamus kestävän yhteiskuntakehityksen perustana. Toiminta ja hallinto 70/2010. [Verkkotiedosto. Pdf-tiedosto. Viitattu 28.2.2013. Saatavilla <http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURLapptype=BlobServer&SSURContainer=Default&SSURSession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filena-me=OMTH%2070%202010%20Tulevaisuuskatsaus%2036%20s.pdf&SSURIsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1277813448470&blobheadervalue1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>]

OM 2012. Oikeusministeriön toiminta ja taloussuunnitelma 2013-2016. Toiminta ja hallinto. 1/2012. [Verkkotiedosto. Pdf-tiedosto. Viitattu 28.2.2013. Saatavilla

http://www.om.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/012012oikeusministeriontoimintajataloussuunnitelma201382112016/Files/OMTH_1_2012_TTS_2013-2016_76_s.pdf

OM 2007. Hyvinvointivaltion kriminaalipoliitikka. Kriminaalipoliittinen toimintaohjelma vuosille 2007-2011. Oikeusministeriön toiminta ja hallinta 2007:13. [Verkkojulkaisu. Pdf-tiedosto. Viitattu 15.2.2013. Saatavilla <http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURLapptype=BlobServer&SSURLcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=OMTH%202007%2013%2044%20s.pdf&SSURIscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1243790093576&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>]

OM 2002. Oikeuspolitiikan strategia ja kehitysnäkymiä vuosiksi 2003-2012. [Verkkojulkaisu. Pdf-tiedosto. Viitattu 15.2.2013. Saatavilla <http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Muutjulkaisut/Oikeuspolitiikanstrategia20032012>]

Remes, I. 2010. "NÄKYMÄTTÖMÄT MUURIT". Vangin kokemuksia valvotusta koevapaudesta elämänhallinnan viitekehityksessä. Sosiaalityön Pro Gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. [Verkkojulkaisu. Pdf-tiedosto. Viitattu 13.3.2013. Saatavilla http://www.kris.fi/files/85-gradu_valmis.pdf]

Rikoslaki 2c luku 8§. Ajantasainen lainsäädäntö. Finlex. [Saatavilla <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L2c>]

Rikosseuraamuslaitos. Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio. [Verkkotiedosto. Viitattu 8.4.2012. Saatavilla <http://www.rikosseuraamus.fi/49205.htm>]

Rikosseuraamuslaitos 2006. Valvotun koevapauden tavoitteena edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan. [Verkkojulkaisu. Viitattu 20.11.2012. Saatavilla <http://www.rikosseuraamus.fi/37385.htm>]

Rikosseuraamuslaitos 2011. Seuraamukset. Valvontarangaistus. [Verkkojulkaisu. Viitattu 20.11.2012] Saatavilla <http://www.rikosseuraamus.fi/54723.htm>]

Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020. [Verkkojulkaisu. Pdf-tiedosto. Viitattu 8.4.2012. Saatavilla <http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/ezg5sofwogs0.pdf>]

Rikosseuraamuslaitoksen tulossopimus vuodelle 2013. Rikosseuraamuslaitos 2012. [Verkkojulkaisu. Pdf-tiedosto. Viitattu 28.2.2013. Saatavilla http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/msbxly13wayg7x_1.pdf]

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategia 2010-2015. Tulostettu 4/2011.

Roth, T., & Veikkanen, T. 2013. Tuki ja kontrolli valvontarangaistuksessa Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella. Opinnäytetyö. Laurea ammattikorkeakoulu. Tikkurila. [Verkkojulkaisu. Pdf-tiedosto. Viitattu 25.3.2013. Saatavilla http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/54546/Roth_Tanja%20%20Veikkanen_Tanja.pdf?sequence=1]

Salonen, E. & Silvennoinen T. 2009. Vankien kokemuksia valvotusta koevapaudesta Vanajan vankilassa. Opinnäytetyö. Laurea ammattikorkeakoulu. Tikkurila. [Verkkojulkaisu. Pdf-tiedosto. Viitattu 13.3.2013. Saatavilla https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/2343/Opinnaytetyo_Silvennoinen_Salonen.pdf?sequence=1]

Seikkula, J. & Arnkil, T. 2009. Dialoginen verkostotyö. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2009. [Verkkojulkaisu. Pdf-tiedosto. Viitattu 16.3.2013. Saatavilla <http://lib.thl.fi:2345/http://lib.thl.fi:2345/lib4/src?PBFORMTYPE=01001&AUTHOR=%22Seikkula,%20Jaakko%22&SQS=1:FIN:1::6:50::HTML&PL=0>]

Särkelä, A. 1994. Sosiaalityön asiakas subjektina ja ei-subjektina. 2. muuttamaton painos. Hakapaino Oy.

Tapani, J. & Tolvanen M. 2011. Rikosoikeus - Rangaistusten määrääminen ja täytäntöönpano. 2. uudistettu painos. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna 2011.

Valvontarangi. Laki valvontarangaistuksesta. Ajantasainen lainsäädäntö. Finlex. 2011. [Luettavissa <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110330>]

Vankeuslaki. Ajantasainen lainsäädäntö. Finlex. 2005. [Luettavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>]

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 2008. 3., uudistettu painos. WSOY Oppimateriaalit Oy. Helsinki.

Visti, T. 2012. Valvottu koevapaus - uhka vai mahdollisuus? Opinnäytetyö. Laurea ammattikorkeakoulu. Tikkurila.

Julkaisemattomat lähteet:

Tehtäväkuvauslomake, 2012. Vankeinhoito- ja Kriminaalihuoltolaitos.

Kuviot

Kuvio 1. Tuen ja kontrollin suhde. (McCold&Wachtel, 2003).

Liitteet

Liite 1. Teemahaastattelurunko.....	84
Liite 2. Esitietolomake	85
Liite 3. Tutkimuslupa.....	86
Liite 4. Kirjallinen suostumus haastatteluun.....	87

Liite 1. Teemahaastattelurunko

- 1) Millaisia tuen tarpeita tukipartion asiakkailla on?
 - Kertoisitko millaisia asiakkaita teillä on?
 - o Millaisia ovat koevapaudessa olevat asiakkaat?
 - o Millaisia ovat valvontarangaistusasiakkaat?
 - Millaisista rikoksista asiakkaat ovat saaneet tuomionsa?
 - Miten määrittelisit asiakassuhteen?
 - Mikä on roolisi työntekijänä asiakassuhteessa?
 - Millaisia ongelmia asiakkailla ilmenee?
 - o Millaisia koevapaudessa olevilla?
 - o Millaisia valvontarangaistuilla?
 - Onko olemassa joitain tiettyjä ongelmia, jotka olisivat yhteisiä suurelle osalle asiakaskunnasta? Kertoisitko siitä?
 -

- 2) Mitä tuki ja kontrolli ovat tukipartiotyössä työntekijöiden näkökulmasta?
 - Mitä sana tuki mielestäsi tarkoittaa? Mikä on sen merkitys? Mitä sillä tarkoitetaan?
 - Entä kontrolli? Miten asiakasta kontrolloidaan?
 - Mikä on tuen rooli työssäsi jos vertaat kontrollin määrään?
 - Miksi keskustelemme tuesta?
 - Miten tarpeellista asiakkaalle tarjottava tuki mielestäsi on? Mitä merkitystä uskot tuella olevan asiakkaalle?
 - Miten määrittelisit tuen ja kontrollin suhdetta työssäsi?
 -

- 3) Miten ja millaista tukea voitaisiin lisätä tukipartiotyön sisältöihin?
 - Millaisia tuen muotoja työhönne voitaisiin sisällyttää?
 - o Millaisia koevapaudessa oleville asiakkaille?
 - o Millaisia valvontarangaistusasiakkaille?
 - Miten ne toteutettaisiin?
 -

Liite 2. Esitietolomake

Kerään kaikilta haastateltavilta tässä lomakkeessa kysytyt esitiedot, joita käytän kootessani kokonaiskuvaa työyhteisön jäsenistä. Tietoja käytetään ainoastaan opinnäytetyössäni ja niitä käsitellään luottamuksellisesti. Täytä lomakkeen tiedot ja palauta minulle haastattelun yhteydessä.

Olen

Mies _____

Nainen _____

Työkokemukseni rikosseuraamusosalta vuosina _____

Olen koulutukseltani _____

Aikaisempi työpaikkani

Kerro omin sanoin aikaisemmasta työstäsi

Työkokemus tukipartiotyöstä kuukausina ____

Kerro omin sanoin tämän hetkisestä työstäsi

Kiitos vastauksestasi!

Liite 3. Tutkimuslupa

Tutkimuslupahakemus

18.5.2012

Opinnäytetyön toteuttamista varten

Opinnäytetyön toteuttaja

Ira-Maria Ranta, opiskelija

Ira-Maria.Ranta@laurea.fi

Laurea ammattikorkeakoulu, Rikosseuraamusalan koulutusohjelma

Opinnäytetyölle nimetyt ohjaajat

- Työelämän ohjaaja: Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja, Marko Hernesmaa, Marko.Hernesmaa@om.fi
- Ohjaava opettaja: Laurea Ammattikorkeakoulun lehtori, Emmi Lattu, Emmi.Lattu@laurea.fi

Pyydän tutkimuslupaa Rikosseuraamuslaitoksen, Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen, Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimistossa toteutettavaa opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyö liittyy Tukipartion asiakastyön kehittämiseen, jossa informanteina toimivat tukipartion kuusi työntekijää. Tavoitteena on, että valmis opinnäytetyö toimii yhdyskuntaseuraamustoimiston tukipartiotyön kehittämisen välineenä.

Tiedonkeruu tapahtuu haastatteluin, jotka nauhoitetaan. Haastattelut ajoittuvat 1.6. - 1.9.2012 väliselle ajalle. Haastatteluissa kerätään tietoa liittyen tukipartiotyöhön ja sen asiakastyön sisältöä määritteleviin käsitteisiin. Työntekijöiltä ei kerätä henkilötietoja eikä muuta arkaluontoista tietoa. Aineiston käsittelyn jälkeen haastattelumateriaali tuhoetaan asianmukaisesti eikä sitä käytetä muuhun tarkoitukseen. Aineiston analyysi- ja tulkintavaiheessa tulokset raportoidaan ja julkaistaan Laurea ammattikorkeakoulun opinnäytetyönä. Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua joulukuussa 2012. Työn lopullinen nimi varmistuu myöhemmin.

Sitoudun opinnäytetyöntekijänä noudattamaan tieteelliselle tutkimukselle asetettuja hyvän käytännön periaatteita koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Aika ja paikka:

Allekirjoitus:

Ira-Maria Ranta, opiskelija

Myönnän Ira-Maria Rannalle tutkimusluvan opinnäytetyön toteuttamiseksi Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimistossa

Aika ja paikka:

Allekirjoitus:

Marko Hernesmaa, Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja

Liite 4. Kirjallinen suostumus haastatteluun

Kirjallinen suostumus haastatteluun osallistumisesta

Olen Tikkurilan Laurean opiskelija ja teen opinnäytetyötä työyhteisöstänne. Jokaiselta haastateltavalta kerään kirjallisen suostumuksen osallistua haastateltavaksi. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Haastatteluissa käsiteltävät asiat on tarkoitettu opinnäytetyötä varten ja haastattelumateriaalia käytetään ainoastaan tässä työssä. Antamiasi tietoja käsitellään erityistä varovaisuutta noudattaen ja sinua ei voida tunnistaa tutkimuksen missään vaiheessa. Allekirjoittamalla tämän paperin annat kirjallisen suostumuksen osallistua haastatteluun.

Suostun haastateltavaksi Ira-Maria Rannan opinnäytetyöhön liittyen.

Aika ja paikka: _____

Haastateltavan nimi: _____

Haastateltavan allekirjoitus: _____

Sitoudun opinnäytetyöntekijänä noudattamaan tieteelliselle tutkimukselle asetettuja hyvän käytännön periaatteita koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Aika ja paikka: _____

Haastattelijan nimi: _____

Haastattelijan allekirjoitus: _____